

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

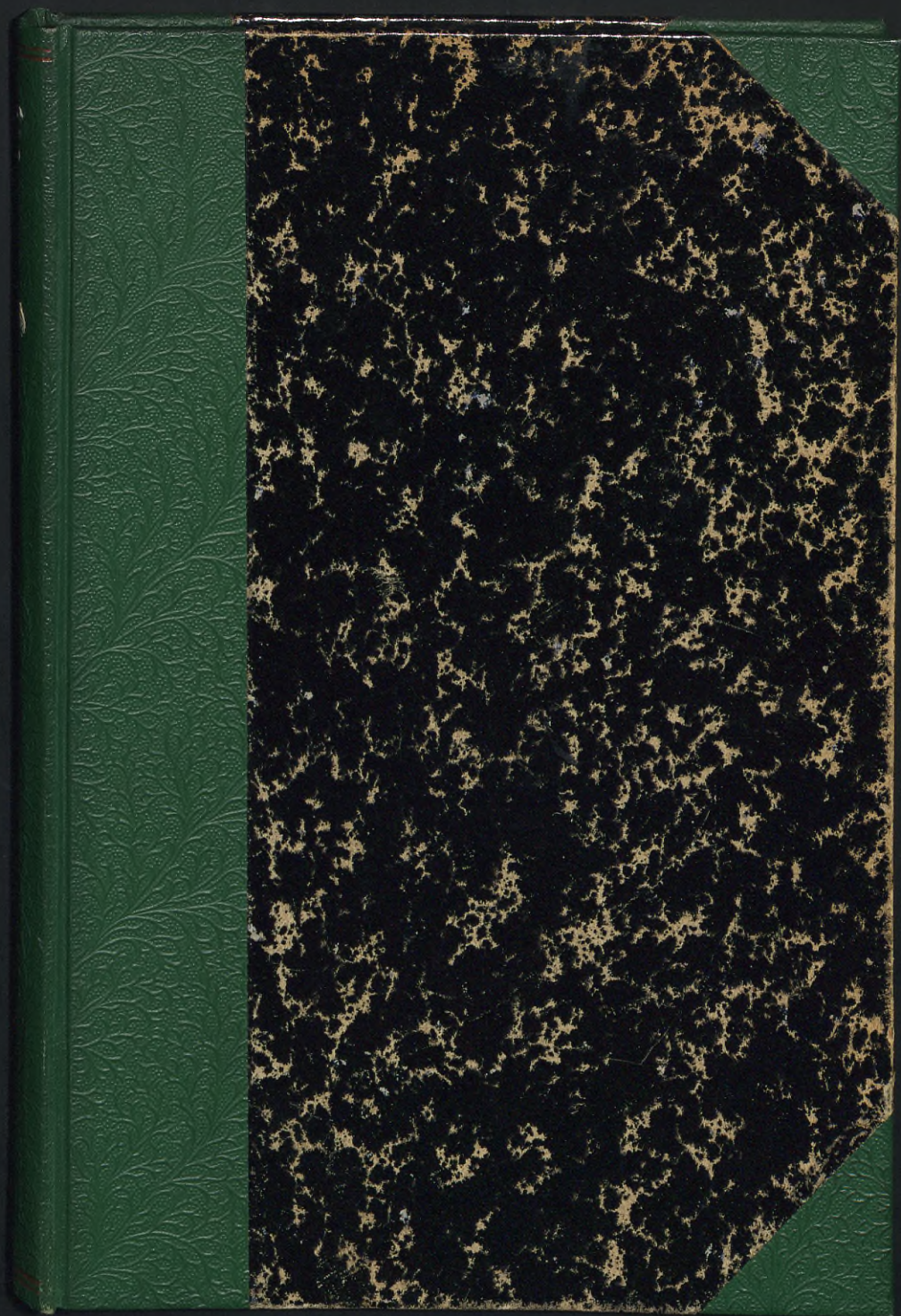
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

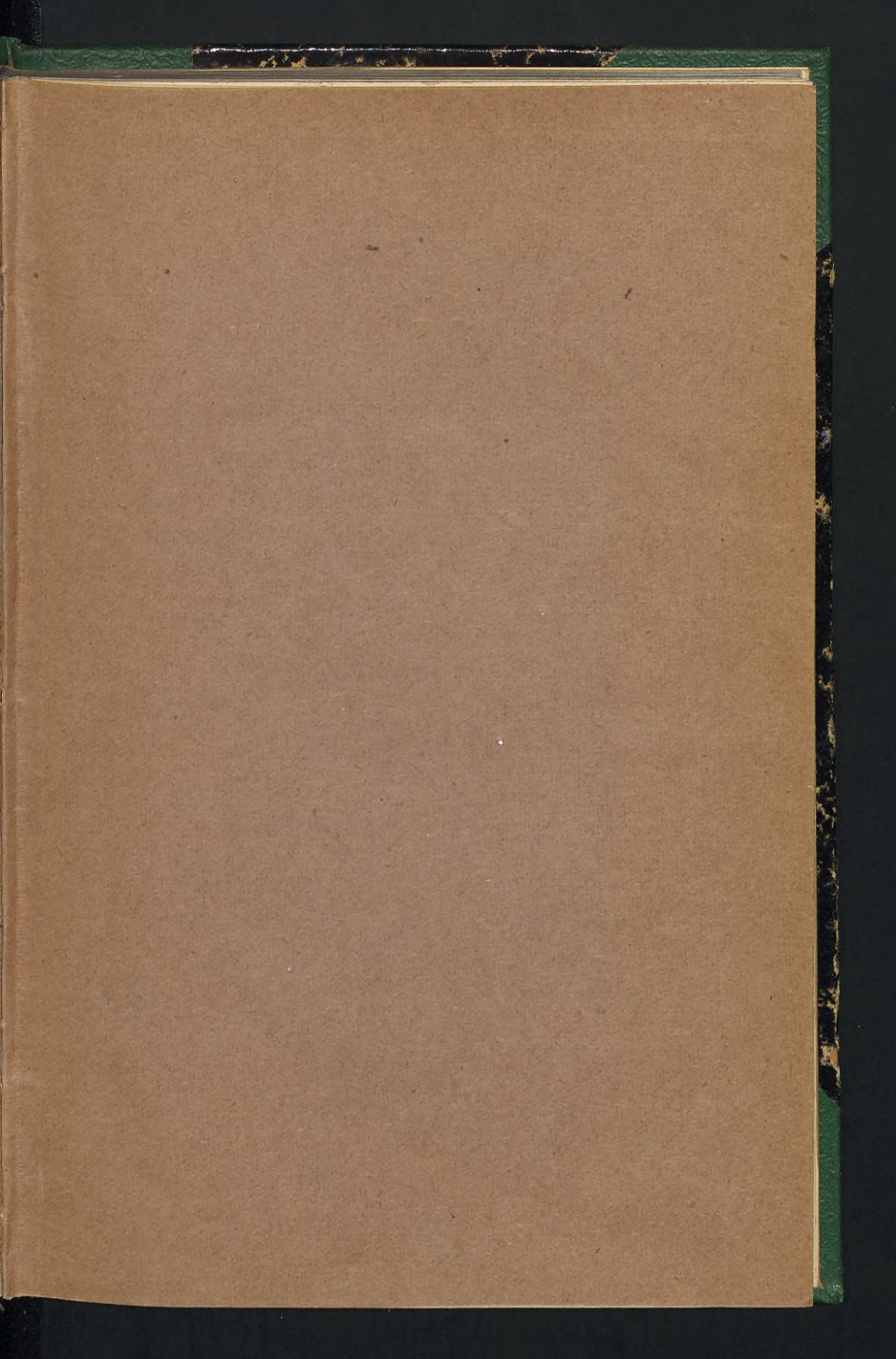
100
S. 14

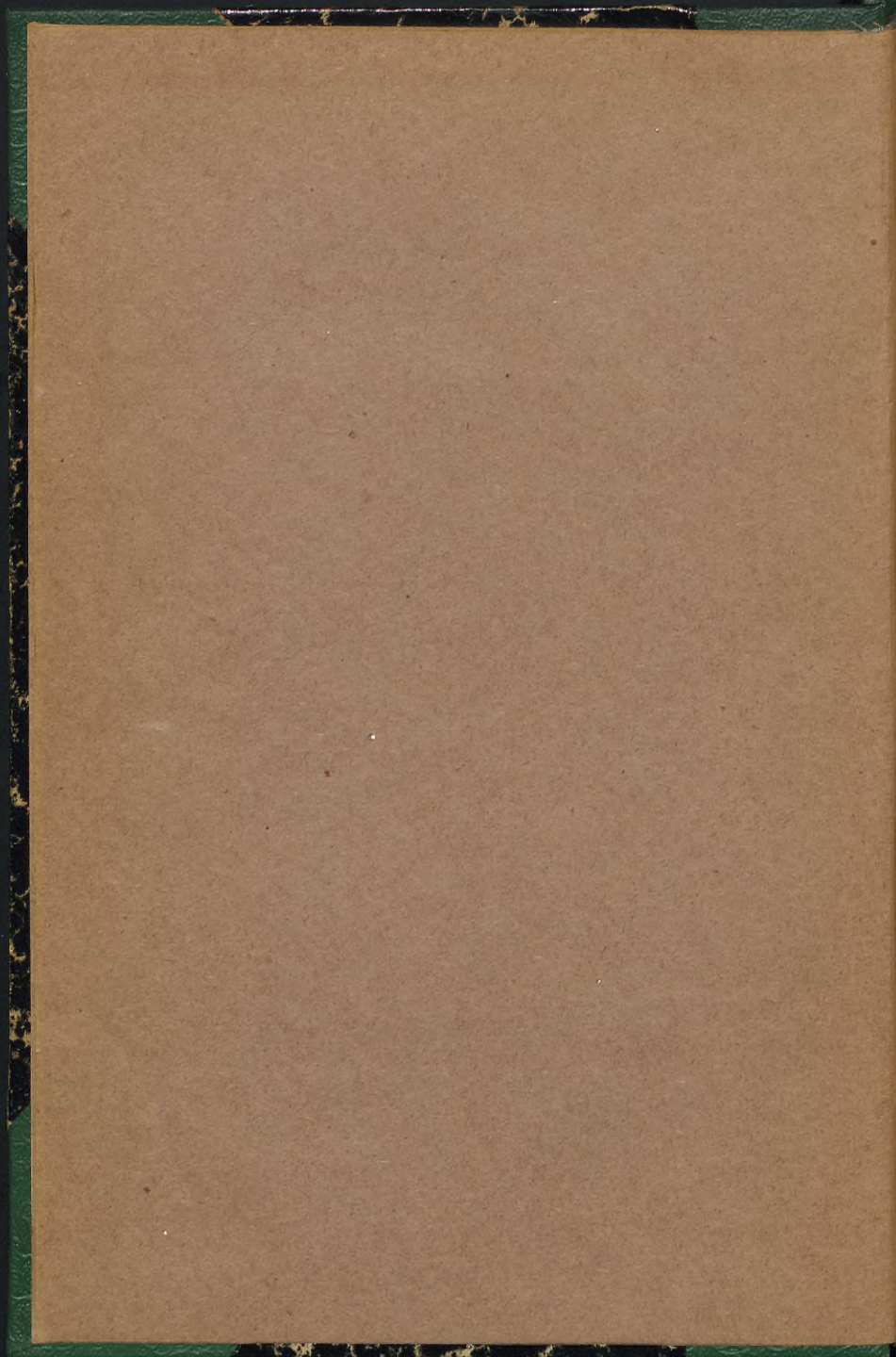
TRANEMÅLA
SÄMLINGEN

SKÄNKT TILL
GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK
AF
AUGUST RÖHSS

Hilma Wikström
begjunnat

fr.
Christer Swahn

'Bildning'

Några blad ur ett universitets historia.

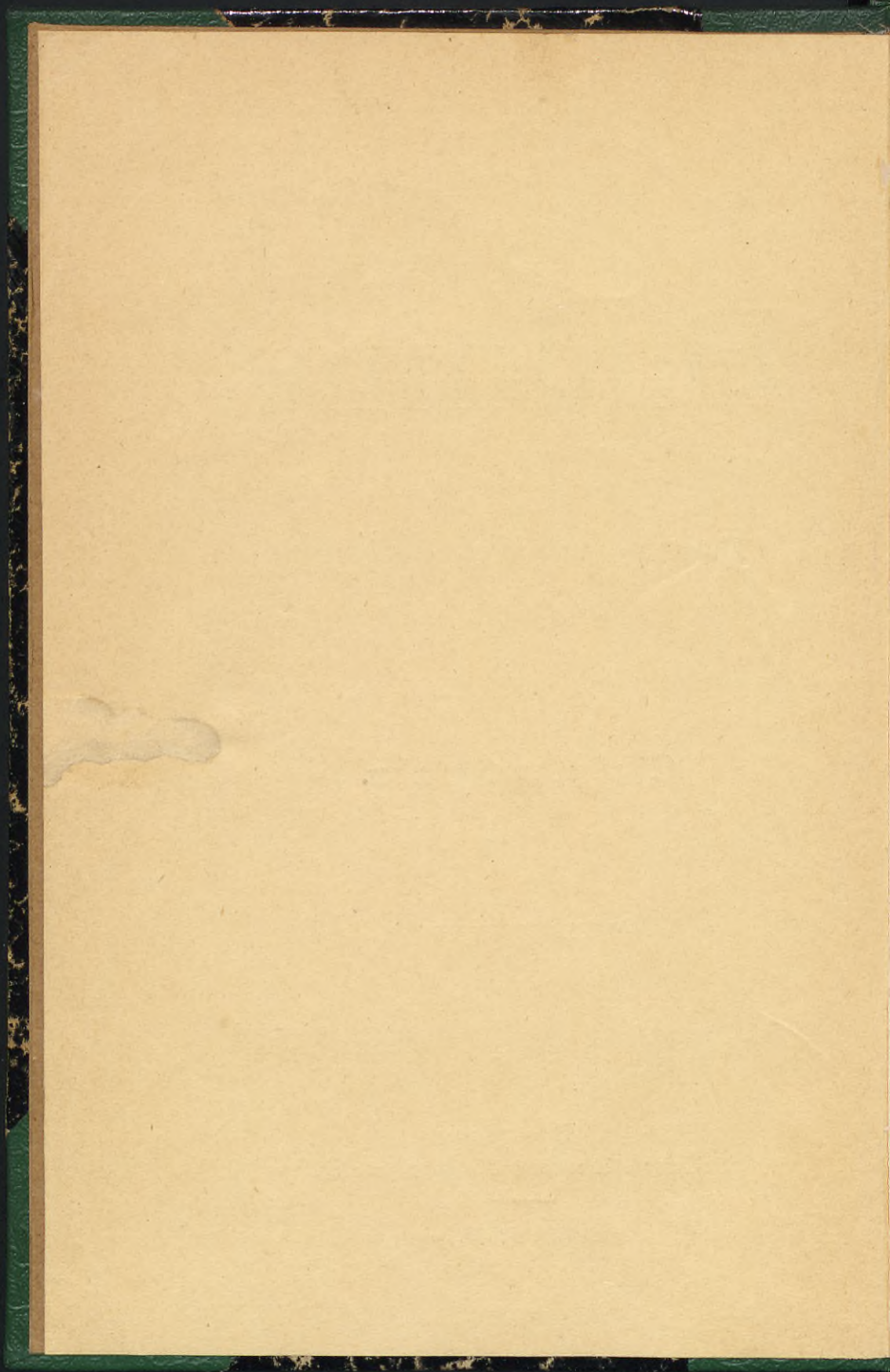
af

Christer Swahn.

Upsala
Universalbibliotekets Förlagsexpedition.

Pris 1: 50.

"BILDNING."

NÅGRA BLAD UR ETT UNIVERSITETS HISTORIA

AF

CHRISTER SWAHN:

= [*K. S. Wickström*]

UPSALA,
UNIVERSALBIBLIOTEKETS FÖRLAGSEXPEDITION.

"BILDNING"

NÅGRA BLAD UR ETT UNIVERSITETS HISTORIA

CHRISTER SWAHN

GEFLE 1886.

AHLSTRÖM & CEDERBERGS BOKTRYCKERI.

1.

Han gick långsamt framåt genom den smala bokalléen, som utgjorde liksom ett råmärke mellan åkerrenarna och staden. Skymningen hade ännu icke kommit. Det låg en höststämning öfver det hela, hvilken medförde en känsla af dunkel bekländhet. Vissnade löf rasslade under hans fötter, en kall vindfläkt lyfte då och då en flik af hans blå, vidt veckade regnkappa, och det matta solljuset föll, dämpadt af några snabtt förbiflyende, sönderrifna moln, öfver de vida ängarne, hvilkas enformighet afbröts endast af några spridda stugor och pildungar.

Den ensamme vandraren tycktes icke passa för denna allt annat än glada tafia. Hans ungdomliga drag, hans friska ansigtsfärg och ett nästan barnsligt förtroendefullt drag öfver munnen utgjorde en kontrast mot den bortdöende naturen. Stund efter annan kastade han en lång blick ut öfver nejden och fann tydligen behag i att betrakta de högröda och gula färgnyanser, som hösten här och där strödt ut i landskapet.

Med raskare steg svängde han af åt alléen, som förde tillbaka till staden, men när han kom till sten-

trappan, som ledde nedför den sista sluttningen, vände han sig om för att kasta ännu en blick på landskapet. Han aftog sin hatt, och en bred, öppen panna lyste fram under det kortklippta håret. När han en stund betraktat den ensliga nejden, vände han sig om och fortsatte sin väg.

Man kunde icke säga, att universitetsstaden var vacker. Belägen på en, snart sagdt, öfverskådlig slätt, där en liten å slingrade sig fram mellan videbuskar och pilträd, erbjöd den med sina till största delen låga och oansenliga bygnader en helt vanlig bild af en medelstor småstad. Här och där höjde sig vid den gata, där den ensamme vandraren skyndade fram, ett nybygdt stenhus, men de mörka, smala gränderna, som esomoftast läto sina gamla, låga kojor tränga sig fram mellan nybyggnaderna, antydde tydligt nog, att här var mycket att göra med afseende på gatureglering och försköning.

Vid slutet af gatan vidgades utsigten. En stor promenadplats med hundraåriga kastanjer, breda gångar och väldiga löfhvalf inbjöd till hvila, och bredvid den reste sig den ärevördiga dômes, gångna seklers arbete och kommande seklers stolthet. Vandraren satte sig på en bänk, som vette däråt, och syntes försjunken i drömmier.

Skymningen hade kommit, men månen, som med hvarje stund lyste allt klarare, bredde öfver kyrkan ett skimmer, som gjorde dess skönhet ännu mera slående. Rundbågsfriserna, stenornamenten och pelaraderna kring tornen glänste, som voro de af marmor,

och öfver skiffertaket flödade en ström af månstrålar, som, ständigt flyende och ständigt återkommande, likasom under lek drogo sig nedåt taklisten och portalen, där de försvunno mellan groteskt bildade, uråldriga människohufvuden och djurgestalter. Öfver tornspiran drog den ena molnknippan efter den andra; än glänste det gyllene korset på dess spets i full belysning, än låg en slagskugga däröfver.

Från promenadens dunkla gångar hördes ljudet af röster och skratt. Förbi den ensamme drömmaren drogo skaror af studenter, som diskuterade dagens frågor och berättade tentamenshistorier, men han själf tycktes icke fästa någon uppmärksamhet därvid, utan lät sina blickar glida bort öfver de promenerande till kyrkan, hvars betraktande sysselsatte honom helt och hållet. Ingen tilltalade honom, och själf gjorde han icke en min af att söka sällskap.

Helt säkert skulle han hafva suttit där ännu längre, om icke klockan slagit. De första slagen hörde han tydligen icke, men så småningom väcktes han ur sina drömmar och steg upp. Med långsamma steg gick han snedt öfver promenadplatsen förbi Samfundet, studenternas gemensamma sällskapslokal, en väldig tegelstensbyggnad, samt vek därefter af till venster. Kommen till en väldig lind, som, oberörd af höststormarna, ännu egde kvar sin rika löfdrägt, stödde han sig mot dess stam och blickade framåt.

Det nya universitetshuset mötte hans blick, och ett leende af beundran bredde sig öfver hans drag. Många, många gånger förut hade han sett det nya

palatset, som var helgadt åt bildningen och vetenskapen, men så skönt som denna afton hade det dock aldrig förefallit honom. Det härliga höstmånkenet lät det framstå i en nästan bländande belysning. De väldiga pelarne vid ingången, de symboliska bilderna af de fyra fakulteterna, de höga fönstren, takets sfinxer och statyer, alt förenade sig till ett praktfullt helt, hvars verklighet man nästan kunde betvifla. Det var, som om ett stycke af Hellas skönhetsvärld genom ett trollslag blifvit flyttadt upp bland nordens isar.

Det beundrande draget låg ännu kvar öfver den unge mannens läppar. Det var icke svårt att uttyda hvad som låg däri. Han såg nu ett bildningens tempel, en bildning, som skulle leda de unga släktena framåt, framåt till ljus och frihet. Så skulle denna bygnad se ut, där de unga skulle af vördade lärare få en grundlig insigt i godhet, sanning och skönhet. I sitt inre gjorde han en jämförelse mellan det gamla Hellas skuggiga trädgårdar, där läraren-filosofen gick bland sina lärjungar och tydde världens gåtor. Huru ensidig vore icke denna bildning mot samtidens! I dessa höga salar egde ju *alla* vetenskaper representanter, odlades *hvarje* fält af mänskligt vetande. Om en hel och harmonisk mänsklighet vans af de gamle, huru mycket bättre skulle den då icke här nås! Här hade den sanna, mångsidiga, djupgående bildningen sin plats, och härifrån skulle den i alt vidare kretsar spridas ut öfver fosterlandet.

Han tänkte på den höst för två år sedan, då han kom hit ned. Då invigdes det nya universitetet, och

då hade han sammanfattat alla sina välönskningar i en dikt, som utgjorde ett uttryck för den öfversvalande, trohjärtade glädje han kände öfver att bildningen hade fått ett värdigt hem sig upprest.

Han läste verserna tyst för sig. De började sålunda:

»I tidens början klang utöfver världen
Ett »varde ljus!» — och solar tände sig,
På fästet stjärnor trädde an sin stig,
Omkring sig spridde strålar under färden,
Och som ett ljusets barn steg mänskan fram
Att föra sanningens och rättens talan,
Att bjuda hopp och kärlek och hugsvalan.
Från ljusets fader lände hennes stam.

Så tusen år och åter tusen svunno,
Och ljuset spreds altmer kring jordens rund.
I barnets sinne lade det sin grund,
I templets hvalf dess helga lågor brunno,
I furstens slott det spridde ro och frid,
För bonden lättade det dagens tunga;
De gamle tröst, förhoppning åt de unga
Det skänkte strålände och gladt därvid.»

Liksom fångslad af sin egen dikt, läste han högre:

»Men onskans makt från mörka djupen lände
Och lade sina garn för världen ut
I hopp att kunna fångsla den till slut —

Och skoningslös sig stridens fackla tände.
 Det godas gudom gladt vid ljuset stod,
 Men onskans makter följde mörkrets fana,
 Och så igenom sekler lifvets bana
 Var täckt af kors och bål, af eld och blod.»

Hans blick famnade i kärleksfull beundran det
 mänskensbadande, bländhvita universitetshuset. Han
 fortsatte:

»Än varar striden. Men med hvarje tempel,
 Som reses upp i ljusets helga namn,
 Sig för dess livvakt visar då en hamn,
 Ett ledningsljus i lära och exempel.
 En sådan härlig boning står i dag
 I sällspord glans framför vårt glada öga,
 Och tacksam stiger tanken mot det höga
 Till Den som stärker mänskokraften svag.»

Hans ansigte antog ett uttryck af inspirerad hopp.

»O Gud! Må Du i alla tider sträcka
 Utöfver lärdomshuset mild Din hand,
 Att det må ständigt i vårt fosterland
 Det onda kväfva och det goda väcka!
 Må Du se till, att hvad är sant och rätt
 Beständigt från dess lärostol förkunnas,
 Att stöd och ljus och ledning där förunnas
 Åt fosterlandets unga, friska ått!

»Må, när de komma dessa nya slägten
 Med klara ögon och med rosig kind,
 De djupa dunklen fly för tankens vind
 Och solen stråla re'n i morgonvåkten!
 Må ock, när så de lända fritt och gladt
 Att söka tolka lifvets gåtor många,
 Ej lusten kväfväs mellan murar trånga,
 Ej viljan famla tvekande och matt!»

I detta ögonblick upprörde höst vinden en skara
 rasslande löf vid hans fötter och dref dem mot den
 öppna platsen framför universitetshuset. Hans veck-
 rika kappa fladdrade åt sidan, och hans hatt var nära
 att ryckas bort af en isande kall fläkt. Men han
 märkte det icke.

»Du lärdomshem! Ej nog att framtidsmaning
 Dig bjuder sträfva för ett ädelt mål,
 Hvad häfden täljer ock betänkas tål,
 Ty i dess vård du redan mången aning
 Och månget namn och mången tanke har,
 Som skänkt dig glans i svunna seklers tider
 Och än vill stå dig bi i tankens strider
 Och minnas på den rika tid, som *var*. —

»Må därför forntid sig med framtid ena
 Om tankens skatter, vetenskapens id,
 Att du må blomstra städs i ostörd frid
 I ljusets strålar, helgande och rena!
 Må om de unges stam du taga vård

Och dem det rätta, sanna, sköna lära
 Och tolka framtids hopp och forntids ära,
 Du nya lärdomshem vid tempelgård!»

Från Samfundet kom nu en skara glada studenter, som bröto nattens tystnad. Ordnande sig i leder, innan de gingo in i Promenadens alléer, tågade de arm i arm framåt och uppstämde en sång till fosterlandet. Än brusade det fram som ett stridsrop ur Marseljäsen, än som en åkallan ur någon gammal salm. Från flere håll framskyntade hvita mössor, som sällade sig till skaran, och fulltonig och stark klang sången från friska ynglingaläppar. Sedan den var sjungen, inträdde en paus, men denna afbröts snart af en annan sång om ungdomslust och ungdomskärlek, hvilken i sin ordning efterträddes af en dryckessång. På detta sätt drog tåget fram under de höga kastanjerna; än klingade jublande höga toner, än vemodiga djupa, än sjöngs fosterlandets ära, än kärlekens och hoppets tjusning, tills den sista sången mer och mer dog bort, medan skaran tågade ned mot den yttre Promenaden.

Den tyste åhöraren framför universitetshuset lämnade sin plats och begaf sig hemåt. Alt var lugnt på gatorna, och utan att möta någon nådde han sin bostad, som låg i en af stadens utkanter, där hvarje hus hade sin trädgård, och det hela bar en nästan landtlig prägel. Han gick in i ett af dem och stannade framför en dörr på nedre botten, där det stod på ett visitkort: *Filosofie Doktor John Elf*. Han

öppnade, steg in och tände ljus. Han var tydligen hemma hos sig själf.

De båda rummen, som han bebodde, voro små och nästan tarfliga; möbler och tapeter voro af enklaste slag, skrifbordet belastadt med ett kaos af tidningar, skrifpapper, bref och manuskript, och bokhyllan befann sig icke i den bästa ordning. Men det låg någonting visst artistiskt öfver rummen, hvilket, just därför att det icke var sökt, gjorde ett behagfullt intryck. Några broderier här och där visade, att han icke var utan välvilliga vänninnor, stålstick och porträtter på väggarna, en bukett vilda höstblommor på skrifbordet, album och vyer på en liten etagère bredvid divanssoffan, draperier för ingången till det inre rummet, med ett ord, denna mängd af småsaker, som göra ett rum hemtrefligt, fans där i rikt mått, och emedan dessa med en lätt ovarsamhet likasom på måfå fått sin plats, kände man sig med ens hemma-stadd.

John Elf hade varit blott tvänne år vid det universitetet, där han nu befann sig. Sina egentliga studier hade han gjort vid ett annat, och han vistades nu här dels för att genomgå profår dels för att författa en docentafhandling. Bland de personer, med hvilka han under sitt vistande vid universitetet gjort bekantskap och särskildt fäst sig vid, intog professor Anér, hans blifvande förman, det mest framstående rummet. Elf hade hos denne funnit ett varmt och lefvande intresse för vetenskapen, förenadt med en humanitet och godhet, som måste väcka sympati

och tillgifvenhet. I honom såg Elf, trots den distraktion och tafatthet, som vidlådde professorn, en representant för den bildning, som han skattade högst af allt, den bildning, som i sig förenar hjärtats och tankens adel, och det var därför icke underligt, att Elf hade beslutit att söka intaga en plats under denne för att, lärande och bildande sig själf, lära och bilda andra. Men professor Anér var också den ende af de äldre, hvarmed Elf kom i närmare beröring. Visserligen hade han vunnit en vid krets af bekanta vid universitetet, men denna kunde han dock egentligen icke sägas odla. Han älskade synbarligen icke stora sällskaper, utan nöjde sig med en trängre krets vänner, hvarmed han dagligen sammanträffade.

Trots den friskhet, som hans yttre antyde, låg ibland öfver hans drag ett uttryck af vemod och trötthet, hvilket han visserligen oftast lyckades bekämpa, men som ibland vid obehagade ögonblick skarpt framträdde. När därtill kom hans reserverade hållning, hans ibland kyliga artighet, det strängt begränsade umgänge han visste att omgifva sig med, talade man om hans utrikes resa, hans pariserlif och antyde, att man nog däri kunde finna förklaringen till mycket. Där i utlandet, sade man, hade han lärt sig att vårda sin klädsel på ett för småstadsuniversitetsförhållanden i ögonen fallande sätt, där hade han insupit en smak för det lysande, det förnäma, hvarför han äfven nu sökte omgifva sig med klingande namn, där hade han lagt grund till en ärelystnad, som voro öfver hans själsgåfvor och därför icke kunde förvärligas. Det

var i följd häraf, ansåg man, som detta vemodsfulla drag, hvilket endast vore indicium på otillfredsstäld fåfånga, misslyckad ärelystnad, lade sig öfver hans ansigte. SjälF hörde han med ett lugnt smålöje mången gång de anmärkningar af detta slag, som vid glada fester, då vinet löst kamraternas tungor, gjordes mot honom, men han inlät sig aldrig i svaromål. Han visste ju så väl, hvarifrån detta vemodiga drag kom, men hvarför skulle han närmare ingå på en sak, hvars förklaring han egde, men hvars blotta omnämmande uppväckte obehagliga minnen hos honom?

Där han nu satt vårdslöst tillbakalutad i ett soffhörn med blicken riktad mot det dunklaste hörnet af rummet och händerna slapt nedhängande, kunde hans ansigtsuttryck lämna en ledning till kännedomen af hans ibland så nedslagna sinnesstämning. De drömmande ögonen, det nu så skönjbara djupa draget kring munnen utvisade, att han lefde sig in tillbaka i ett minne, som fångslade honom till och med mot hans vilja. Han tänkte på det sista året, han tillbringat vid rikets första universitet.

Den som närmare kände hans lif därunder skulle också haft förklaring till den unge doktors nervöst känsliga, än nedstämda, än sprittande glada lynne. Han hade under detta år öfveranstängt sig med studier dag ut och dag in, forcerat sitt arbete under en följd af månader, sträfvat mera än hans hjärna tålde vid. Han hade på kulturens altare bragt ett offer, som han mången gång, om han kunnat, velat

återtaga, men som, en gång gifvet, kanske aldrig mera åter kunde blifva hans egendom.

Han satt nu och tänkte på dessa dagar, då han med ifver och intresse studerade en mängd arbeten och aflade sina tentamina, men slutligen, då det afgörande slaget skulle stå, funnit sig intresselös, maktlös. Utan att han själf anade det hade så småningom en nedtyngande stämning smugit sig öfver honom. Aldrig glömde han den morgonen, några dagar innan hufvudentamen, då han kom till klarhet om, huru högt spel han hade spelat, och att han kan hända oåterkalleligen förlorat det. Vid uppstigandet ur bädden hade han till sin förvåning märkt, huru data och fakta, som han aftonen förut genomgått, med en förunderlig hast aflöste hvarandra i hans tankar. Årtal och händelser, filosofiska systemer och sofistiska dialoger, dikter och konstverk dansade i hans hjärna en vild dans, som han icke kunde häjda. Huru snabba voro ej svaren på de framkastade spörjsmålen, huru lefvande såg han icke händelserna utveckla sig, huru bländande voro icke de färger, hvarmed mästar-nes dukar framträdde! Han klädde sig långsamt och gjorde sig i ordning att taga en promenad för att under tiden söka reda sina tankar, men det dröjde länge nog, innan han kunde lägga tillräckligt band på sig. Så småningom ordnades virrvarret, och han för- mätte åter samla sina tankar. Men nu var allt så slött, så färglöst; ingen dager, ingen harmoni. På en gång steg ett ljus upp för honom; hans hjärna var lik ett för hårdt uppdraget urvark, som brustit

sönder. Till en början hade allt gått sin vanliga gång, men så kom ett hårdt, oförsigtigt grepp, och — srr — srr — srr — fjädern rasslar och bullrar, väret är förstördt. — Han ville göra sig fullkomligt underrättad om, huruvida han anat rätt, och efter promenaden slog han sig som vanligt ned vid sitt arbetsbord, öppnade en bok och läste. Sida efter sida bläddrades om, och han blef allt mera lugnad. Det föregående var helt säkert blott en tillfällig indisposition. En timme därefter sökte han sammanfatta det lästa. Han mindes icke ett ord, icke ett faktum. Han hade läst och dock icke läst. Ännu en gång ville han försöka och tog ett annat, lättare arbete, men nu tedde sig saken helt annorlunda. Dessa svarta, märkvärdiga punkter och streck, som kallades bokstäfver, hvad vore väl dessa egentligen? De togo hvar andra i hand, stego fram ur papperet, sade de sällsammaste saker. Det var ju ingen reda, ingen mening därmed. Det gjorde också ondt i hans ögon. Han måste sluta. Under de närmaste dagarne afskydde han böcker och tidningar. Endast en blick däri var tillräcklig för att göra honom retlig och dyster. Hans examen misslyckades, och han lämnade universitetet för att försöka sin lycka på annat håll. Han förstod, att han måste hvila sig ett, två, kanske flere år för att återvinna det förlorade.

Under sommaren kunde han sköta sina studier ett par timmar om dagen, men om han någon gång öfverskred denna tid, återkommo de välkända symptomerna. Han måste vara ytterst försigtig, aldrig

läsa längre tid, än han tålde vid, dess emellan undvika alla vetenskapliga diskussioner och omgifva sig med personer, som kunde inverka välgörande på hans lynne och lifsåskådning. I följd häraf sökte han sig vid ankomsten till det nya universitetet ett sällskap, som kunde uppfylla detta vilkor, och det dröjde icke länge, förrän han hade funnit det. Han ville återvinna den förlorade ungdomsglädjen och arbetskraften, och båda dessa saker funnos i rikt mått hos de unge män, i hvilkas koteri han snart ingick som en länk bland de andra. I deras sunda, glada världsåskådning, deras säkra förtröstan på framtiden, deras uppslupna skämt och varmhjärtade tillmötesgående fann han den kraft, som skulle återgifva honom friskhet. Med hvarje dag blef bandet dem emellan starkare, och med hvarje dag kände han sig mera som den forne, glade studenten.

Det fattades dock icke stunder, då han vid oförsigtig öfveransträngning kände ett »gif akt!», som på en gång störtade honom tillbaka i misströstan, om han någonsin skulle kunna blifva hvad han förr var. Då måste böckerna läggas undan för flere dagar, och han lefde blott kamratlif. Visserligen undrade man och sporde i den lilla universitetsstaden, hvarför en så gammal student vistades endast med de unge, hvarför han ibland visade en så nervös, omotiverad lust att föra ett gladt studentlif, men John Elf lät dem undra. Han var sin egen läkare och behöfde ej andras recepter.

En annan sak, som redan från början af hans studietid hade skaffat honom fiender, var det faktum, att bland hans dagliga umgänge funnos personer med klingande namn, ett elegant världsmannasätt, ett *savoir-vivre*, som hörde till undantagen i synnerhet i universitetsstaden. Man ansåg det vara en gränslös fåfänga hos John Elf att på detta sätt omgifva sig med »snobbar», som man sade, och anmärkte, att detta föga stod i samklang med vetenskapligt intresse och värklig bildning. Hvarför Elf älskade att vara tillsammans med dessa unga män, som sett och lärt känna världen samt visste att föra en konversation och ogeneradt »göra salong», var lätt att förklara. Han tillhörde detta så ofta förkättrade slag af människor, som redan med modersmjölken fått sig inympad en blick för, så att säga, »hvardagsskönheten» i lifvet, en på det hela olycklig naturens gåfva, emedan den medför fordringar på människorna, omöjliga att uppfylla. För sådana naturer äro disharmoniska drag, smutsiga kläder, en tafatt hållning, en oskön gest lika många incitament till en nervös misstämning; med hela sin ifver söka de omgifva sig med hvad som smeker ögat och skönhetssinnet. De blifva förkättrade och hårdt bedömda af sina medmänniskor, emedan dessa grundlöst antaga, att egandet af sinne för skönhet är liktydigt med brist på sinne för mera djupa och värdefulla egenskaper, ett felslut, när skönhetens värld står godhetens mycket nära. Ofta hade John Elf för sig öfvertänt, huruvida icke denna svaghet för det harmoniska i småsaker, hvilken väckte

så mycken ond blod, skulle kunna af honom öfvervinnas, men sättande sig i detta så väl som i så mycket annat öfver den allmänna meningen, lät han saken hafva sin gång. Han hade ju funnit så många med honom beslätade; han kände också med sig själf, att han icke kunde vända sig bort från denna fordran på skönhet såsom en alt upplysande, alt förädlande makt. Han tänkte på *Tiecks* ord: »en god uppfostran, ett fint sätt att vara hafva alltid för mig varit den nödvändiga förutsättningen för att blott komma till medvetande om, att jag verkligt i min kropp har en själ», och ehuru han icke gick så långt som denne, skattade han dock detta sätt att vara ganska högt.

Hvad som utgjorde kärnpunkten af hans tro om lifvet var hans fasta förtröstan på bildningens betydelse. Till den såg han upp såsom nationernas räddande engel; den skulle förändra världen till ett hem för broderskap och kärlek, den skulle göra ett ädlare, ett högre verk än både svärdet och plögen någonsin mäktat åstadkomma. Dock talade han sällan därom. Hvarför skulle han i fraser omkläda sitt lifs skönaste tanke? Stilla ville han arbeta, och först när han återvunnit den kroppsliga hälsan och nått enhet med sig själf, skulle han låta höra sin mening om den rätta vägen till ljus och frihet.

Det var en märkvärdig sammansättning hos John Elf: en öfveransträngd hjärna, en nästan småaktig blick för skönheten och en fast tro på bildningens renande och alt förädlande inflytande.

Medan han satt i soffhörnet och drömde, hade hans drag antagit en gladare prägel. Färgen på hans kinder steg alt högre, och när han efter några minuters förlopp reste sig upp, såg han friskare ut än någonsin. Han kände nu med sig själf, att en kris var öfverstånden, och att den förra svagheten icke så snart skulle återkomma. Den gamla ungdomskraften vaknade upp; de två åren vid det lilla universitetet hade i det närmaste, såsom han hoppades, undanröjt den svaghet, som han under föregående års ansträngning hade ådragit sig.

Han gick till hvila för att morgonen därpå med nya krafter arbeta på sitt mål.

2.

Den följande dagen satt John Elfs kotteri på »Gästis», såsom stadshuset kallades, och drack sitt eftermiddagskaffe, då en småväxt och svartögd ung man, som någon gång brukade infinna sig hos dem för att hafva en tacksam åhörarekrets för sitt skämt, inkom och frågade efter Elf. Denne steg upp, gick honom till mötes i det yttre kafférummet och bad honom stiga in till kamraterna. Men doktor Ehnbär ville det icke; han hade några böcker med sig, som han önskade visa Elf, och frågade, om denne hade tid att göra honom sällskap. De kunde ju göra ett slag nedåt Skogsparken, stadens utvärdshus.

Elf tog afsked af sina kamrater och följde Ehnbär, hvilken han gemenligen kallade »min kritiske vän». Det fans nämligen hos Ehnbär en stark åder af kritiklust, som alltid trädde i dagen, när något tillfälle yppade sig, och hans anmärkningar voro oftast af alt annat än godmodigt slag. Elf kände sig egentligen icke dragen till honom, men Ehnbärs stora beläsenhet och skarpa begåfning gjorde honom till ett underhållande sällskap. Dock voro de aldrig ense i de frågor, som uppkastades, och Ehnbär gick i syn-

nerhet illa åt Elf, som han ansåg »hyperidealistisk». Ehuru den sistnämde sällan och endast i förbigående yttrade sig om bildningens stora betydelse, var dock denna fråga det gamla temat, hvartill Ehnbar alltid återkom, och som också denna dag skulle framdragas.

De gingo under tystnad ett stycke nedåt Skogsparken. Plötsligen frågade Ehnbar:

»Du är fortfarande betänkt på att blifva professor Anérs docent?»

»Ja, naturligtvis», svarade Elf. »Jag ser icke något skäl till att afstå från denna afsigt, så mycket mer som professor Anér på allt sätt uppmuntrar mig».

»Jag ämnar också blifva docent», sade Ehnbar, »och emedan jag har bättre praktisk blick och en rikare erfarenhet än du, ber jag dig nu börja på att vara mera försiktig i ditt sätt och uppförande».

»Hvad menar du?»

»En person, som vill blifva docent vid detta universitet, måste vinna den allmänna opinionen för sig, annars har han ingen framtid att vänta».

»Du tyckes missförstå min afsigt med denna docentur. Jag ämnar visst icke lägga mig kvar vid universitetet, därtill har jag icke råd, utan jag vill endast hafva docenturen såsom ett medel för att så fort som möjligt erhålla lektorat. Jag önskade hafva mina studier något så när betalda».

»Ja, ja! Jag förstår. Men redan för att blifva docent — sedan är du oberoende — måste du ändra om mycket i ditt lefnadssätt. För det första är du allt för fint klädd».

»Hvad har kläderna med docenturen att göra?»

»Åh, du känner icke människorna, unge man. En blifvande docent kan omöjligen vara elegant och modern».

»Låt oss lämna det där samtalsämnet! Det är introduktionen till det gamla vanliga, hvarom vi aldrig komma öfverens».

»En docentkandidat får icke hafva dagligt fint umgänge», fortsatte Ehnbär med orubbligt lugn. »Du måste söka upp några trådslitna subjekter, som gifva lektioner i din vetenskap».

»Du kan ju roa dig med att läsa upp den gamla lexan igen».

»Vidare måste du odla universitetsbekantskaper, aldrig uraktlåta en tebjudning, försöka leta ut professorskornas älsklingsamtalsämnen och hvarje bal dansa minst tre danser med hvar och en af de tongifvande universitetslärares döttrar».

»Vidare!»

»Som jag ser, att jag plågar dig, vill jag fatta mig kort. Du har några månader på dig att arbeta för ditt mål. Mins mina ord! Läger du icke an på att vinna gubbarna, så blir du aldrig docent. — Se på mig, hur jag ser ut!»

Elf betraktade närmare sin öppenhjärtige vän. Hans linne hade en dragning åt en ingalunda obestämbar färg, hans hatt hade stukats mer än en gång, och hans kläder voro, att döma efter snittet, icke sydda för honom.

Just nu kom en familj, bestående af herre, fru och dotter, förbi honom; med ett drag af djup resignation på samma gång som sublim välvilja gjorde Ehnbär half front och lät sitt hattbrätte törna mot knäet.

»Hvem var det?» frågade Elf, sedan familjen passerat förbi.

»Professor Gregoriander med fru och dotter, han, hvars docent jag skall bli», svarade Ehnbär. »Det vill säga, det nämner jag för dig, men det är ännu en hemlighet för den stora allmänheten. För den förnekar jag det på det bestämdaste».

»Ser du», fortsatte Ehnbär och lade sin lilla, spensliga hand på sin väns skuldra, »jag känner ett särskildt intresse för dig, och därför vill jag förändra dig något litet, på samma gång som jag anser det vara bäst, att jag därvid visar mig sådan jag är. I annat fall skulle det hela blifva blott en död teori; den skulle då icke hafva några talande exempel. Som sagdt, du har min, hvad jag skulle kalla, natursympati, en sådan där oförklarlig, oemotståndlig, mystisk känsla, som gör att jag intresserar mig för några få personer i kristenheten. För öfrigt är jag säker på, att du icke meddelar andra hvad jag här af intresse för dig själf nämner».

De hade hunnit till Skogsparken, gingo dit in och satte sig i en berså nära den lilla värdshuspaviljongen. Emedan det var en af de sista, kulna höstdagarne, som värdshuset var öppet, funnos högst få besökande, hvarför de kunde vara fullkomligt ostörda.

»Jag vet», började Ehnbär, »att du icke gärna resonerar om bildningen och dess betydelse, men du har dock, nästan mot din vilja, någon gång låtit undslippa dig vissa ord därom, hvaraf jag tror mig känna din ståndpunkt. Du är i detta hänseende hyperidealist, en sjuklig disposition, som jag vill kureras dig för. Jag har nu samlat material för att upplysa dig om vissa fakta. Om du fattar dem rätt, måste du medgifva, att den bildning, hvarpå detta universitet lämnar prof, endast är ett slags grann parasitisk utväxt på civilisationens träd. Denna bildning och sant människovärde hafva intet samband med hvar andra».

»Jag förstår icke», invände Elf, »hvarför du med sådan ifver alltid försvarar denna sats. Du är ju själf lagerkrönt akademisk medborgare och ämnar blifva docent; det skulle väl då ligga i ditt intresse att framhålla bildningen, försvara den och förse den med alla möjliga glänsande attributer. I dess ställe nedrifver du den helt och hållet och det på skäl, som äro så svaga».

»För det första söker jag icke nedrifva den för alla människor, endast för dig, som jag vill göra till en förständig, praktisk medborgare, för det andra äro icke mina skäl svaga, hvilket du mer och mer skall lära dig känna. Hvad jag vill uppvisa är, att bildningen fattas såsom ett blott *medel* för att komma sig upp i samhället, få band och titlar, inflytande och anseende, men några sådana fantastiska förmåner, som du kallar »hjärta» och »karaktär», hafva ingenting därmed att skaffa».

»Då är det icke heller någon sann bildning. Kan du bevisa för mig genom verkliga fakta, att denna bildning verkligen är så beskaffad som du säger, så skall jag gifva dig rätt».

»Det är just därför jag i dag medtagit några arbeten, hvarur jag skall uppläsa vissa praktstycken. Blir du icke då öfvertygad, skall jag under de månader, som återstå, innan du skall uppträda och visa hvad du förmått verka på de akademiska fäderna, påpeka vissa saker för dig. Din egen blick skall också, därom är jag öfvertygad, under tiden blifva skärpt».

Ehnbär framtog ett af de arbeten han fört med sig och tycktes vara särdeles nöjd med sin idé att medels utdrag därur gifva skäl för sin åsigt.

»Detta är saker, som du åtminstone delvis bör känna till förut», anmärkte han inledningsvis. »Det gäller striden mellan Bokström och Anér, den sist nämde din blifvande vördade förman».

»Striden angående Anérs kritik af Bokströms teori har jag något litet hört talas om», svarade Elf, »men jag har aldrig brytt mig om att taga närmare reda därpå. Så mycket vet jag, att Bokströms brochyr skall vara hänsynslös. Är det den du håller i hand?»

»Ja. Nu skall du få höra några utdrag. Bokens titel lyder:

»*Den spekulative antidiluvianske termignostikern Sven Svante Anér från Öregrund*».

»Originelt, eller hur?» log Ehnbär. Han fortsatte:

»Inledningen lyder:»

»Jag resonerar inte med dumskallar eller, förlåt det vattenhaltiga uttrycket, idioter. Därför är detta arbete icke egnat ens att läsas af Herr Anér, utan att väcka tänkande människor till insigt om, hvilken jämmerlig vetenskapsman nämde herre är».

»Detta är inledningen. Sedan kommer en samling af högst betecknande uttryck. Så t. ex. detta:»

»Vi vilja icke kalla Herr Anér vid hans namn, ty det skulle blifva för långtrådigt, då denne djupsinnige mans namn så ofta förekommer i vår bok. Vi kalla honom HA; helst ville vi kalla honom Haha eller, ännu bättre, Hahaha, ty vi känna oss frestade att brista ut i ett homeriskt skratt hvarje gång vi få en påminnelse om honom. Men som han kan hända icke förefaller sig själf så rolig, vilja vi kalla honom för HA. Vi påminnas vid detta ord om en författare, som skref sådana skådespel, att då replikerna slutade med »Ha!» var det ett sorgespel, men om man satte till »haha!» blef det ett lustspel. Herr Anér eller HA har båda dessa sidor utvecklade, och jag vet icke hvad som öfverväger, Ha- eller Hahasidan».

»Sedan kommer den »vetenskapliga» bevisningen. Därur några godbitar:»

»HA har lyckats uppsnappa vissa bitar af mina termignostiska föredrag och sätter sig sedan ned för att på god tro kritisera dem. Han handlar på samma sätt som den naturforskare, hvilken, sedan han uppsnappat någon-ting af kusinen till sin mormor, som i sin ordning hört några halfkvädna uttryck af skeppsgossen på det fartyg, hvars amiral var den ytterste sagesmannen angående ett högst märkvärdigt djur, bevisade, att detta djur, hvilket han själf aldrig sett, icke heller hade några rättigheter att finnas till eller existera. Eller kortare: HA är sig själf, äkta Anérisk!»

»Ett till:»

»I HA:s bok finnes icke en enda sammanhängande sats, icke en enda förnuftig mening. Orden se ut, som mot hvar andra uppradade frågetecken, och det sista frågetecknet är HA själf. HA söker att dölja omeningen i sitt lappverk genom att sticka in vissa sammanbindningspartiklar, såsom i följande satser: »Det absoluta väsendet är det triangulära väsendet, som *sälunda* icke har några vinklar», eller: »Den termignostiska metoden är icke alls tillämpad af Professor Bokström, som *således* icke vet att två gånger två är fyra».

»Ännu ett:»

»För sina vänner och beundrare i Öregrund är HA nu blifven en vetenskaplig storhet, som med geniets sanna kraft kastar sig öfver alla sina motståndare för att visa, huru ovedersägligt orätt de hafva uti att *tänka*. Den goda stadens invånare komma troligen att uppressa en minnesstod åt den man, som kritiserar systemer (hans arbete heter, äkta Anériskt, kritik ofvanom (!) Bokströms termignostik), hvilka han icke känner, skrifver böcker, som det icke är någon mening i, och med trycksvärta förstör papper, som kunnat tjäna till mycket mera rationela ändamål. Vi äro dock öfvertygade om, att arbetet, trots trycksvärtan, skall finna den plats, det förtjänar».

»Vidare skall jag anföra några kortare lösryckta punkter, så att du kan få en lefvande föreställning om Bokströms stil:»

»HA bestrider utan svårighet hvad helst han behagar, hvilket är ganska naturligt, då förståndet därvid ej hindrar honom, och då han vet ungefär lika så litet hvad han själf säger, som han begriper hvad andra hafva sagt.

Men för den bakvände HA är medelpunkten för fleres sträfvanden just det, åt hvilket de allesammans vända ryggen.

HA är ett gammalt barn, d. v. s. en gäck.

HA spekulerar i nattmössan.

Med den Anériska könskarleken måste väl förstås hvad andra människor allmänneligen kalla den sinnliga könsdriften. Sådan är den Anériske visheten med afseende på familjen!

HA ser naturligtvis allting upp- och nedvändt eller bakfram.

Man ser, att HA är mycket spotsk och säker på sin sak, hvilket likväl härleder sig endast ifrån hans ytterliga tanklöshet och okunnighet.

Mina docenter hafva ock gifvit helt andra prof på sina kunskaper och sin tankeförmåga än HA, som, åtminstone vid vårt universitet, efter hvad alla där veta, varit den ende rent obrukbare docenten i min vetenskap under de senare åren.

Den tanklöse och okunnige HA.

I inledningen till sin kritik är HA jämförelsevis mera impertinent än oredig och tanklös, men allt det öfriga, som utgör hans egna yttranden, är *det hufvudlösaste drafvel* man någonsin kan tänka sig, och detta från början och till slut.

Det synes verkligen, som hade pennan, bläcket och papperet tänkt i HA:s ställe.

HA bringar icke en enda mening på papperet, som icke innehåller en tanklöshet eller ett gallimatias.

Detta är så på tok, att det är en verklig skam.

En sådan som HA må väl få skrifva och trycka allt hvad han behagar, då ingen kan lagligen hindra honom att göra det, men för någonting annat än ett slags spekulativ *Haquin Bager* kan han dock aldrig erkännas.

»Och så slutklämmen!»

»Vi hade till en början skrifvit på titelbladet till denna motkritik af (icke ofvanom!) HA's sammelsurium:
»Den spekulativa *åsnan* Sven Svante Anér från Öregrund»,

men vi ströko ut epitetet åsna af det skäl, att vi hata ett öfverlastadt språk. Sven Svante Anér är Sven Svante Anér; detta säger nog. För öfrigt tillhöra vi djurskyddsföreningen och anse, att djuren, åsnan inberäknad, böra besparas sårande jämförelser. Åsnan är förståndigare än man tror, men detta är icke HA».

»Vill du, att jag skall lemna dig flere utdrag, så står jag till tjänst», sade Ehnbär och gaf Elf en värtalig blick. »Boken i sin helhet förtjänar att läsas såsom ett ovärderligt inslag i det nittonde århundradets kultur. En till åren kommen, med gedigna kunskaper utrustad universitetsprofessor vill öfvertyga allmänheten om, att en vetenskaplig motståndare har orätt i sina anmärkningar mot hans system, och gifver därför ut ett sådant arbete. Därpå kan man inse, hur bildningen är beskaffad hos lärjungarne, när mestaren själf leker millionär med okvädningsord».

»Jag har icke läst arbetet i fråga», sade Elf helt lugnt, »men jag kan förstå af dina utdrag, huru det är beskaffadt. I detta fall står jag fullkomligt på professor Anérs sida. Han har blifvit mycket illa behandlad, men han fick ju också upprättelse i den professur, som han erhöll vid härvarande universitet».

»Upprättelse? — Ja, på sitt sätt! Den fråga, som du nu uppkastade, var just den, jag ämnade tala om. Se här »åskådningsmaterial», som jag tagit med mig!»

Ehnbär visade triumferande ett ganska digert band med titel: »*Handlingar rörande förslag till återbesättande af en antidiluviansk termignostisk professur, af Axel Gamblin*» och fogade till denna en brochyr:

»Slutpåminnelser i fråga om återbesättandet af en ledig antidiluviansk termignostisk profession, utgifna af Sven Svante Anér».

»En professorstillsättning vid ett universitet», fortsatte Ehnbar, »är ett skådespel, som för den närmare åskådaren erbjuder ogement intresse. Vanligen är det tre à fyra sökande, och nu gäller det hvilken som skall segra. Det är icke nog med att vetenskapliga förtjänster tagas med i beräkningen, utan äfven familjförhållanden, förmögenhetsställning, sätt att skicka sig, ja till och med ryggradens smidighet och småløjets temperaturgrad. Å ena sidan står rector magnificus och teologiska fakulteten, som värna »religionen» och »familjeheljden», å en annan några yngre universitetslärare, som anse, att den rättes namn bör kunna »gå» på en större växel, å en tredje några äldre forskare, hvilka en af aspiranterne är skyldig en större summa, som helt säkert aldrig skulle betalas, såvidt de icke kunna göra denne till professor, å en fjärde, en studentkrets, som höjer till skyarna en sökande, emedan denne vid ett »nachspiel» med afsigt fälde några uttryck om »pedanteri» och »slentrian», å en fämte — — du torde ursäka mig, om jag ej räknar upp alla dessa partier. Emellertid utnämnes en af de sökande, och nu begynner den egentliga sammandrabbningen. Skrifter och motskrifter utgifvas i legio; »vetenskapliga» auktoriteter citeras, personliga insinuationer göras, och det hela framställer ett på en gång ynkligt och löjligt skådespel. Jag är öfvertygad om, att mången professor icke ens för en dubbel

årslön skulle vilja hafva tillbaka det år, då han stridde för att i bildningsstaden försvara sitt anseende».

»Hufvudpersonerna i denna strid, hvarpå jag nu närmast syftar», fortsatte Ehnbär, »äro nuvarande professorerna Anér och Gamblin: den förre antidiluviansk termignostiker, den senare Bokströmian. Som Bokströmianismen tagit den spekulativa vetenskapen på entreprenad, retade det Gamblin, att en, som icke vore anhängare af hans lära, skulle blifva professor i ämnet, hvarför han uppbjöd alla sina krafter för att krossa sin motståndare. Jag skall nu lämna dig ett referat af de mustigaste bitarna. De ur det förra arbetet hämtade excerpterna betecknar jag med ordet Handlingarna (H), de ur det senare med Brochyr (B). Jag skall samvetsgrant citera sidorna, så att du må kunna se, att jag icke lägger någonting till det redan i sig så utmärkta stridssättet».

»Professor Gamblin anser Anér vara på samma gång naiv och käck, göra sig skyldig till begreppsförblandning (H. s. 189), och *logisk bortkommenhet* (H. s. 210), anser hans bevisföring vara idel *sofisteri* från början till slut (H. s. 215) och förtydligar detta sista med det utlåtandet, att Anér far med *uppenbar osanning* (H. ss. 179, 198). Slutklämman i det hela utgör Gamblins, minst sagdt, impertinenta påstående, att *Anér vet lika litet hvad han själf säger som hvad andra hafva sagt* (H. s. 201)».

Ett ironiskt drag lade sig öfver Elfs läppar. Det roade honom tydligen att höra denna framställning af en »vetenskaplig» strid inom »bildningens» område, på samma gång som han nästan öfverlägset såg ned

på Ehnbär, som med sådana referater trodde sig kunna störta hans tro på vetandets förädlande inflytande.

»Mot Gamblins insinuationer», fortsatte Ehnbär, utan att fästa sig vid Elfs leende, »uppträdde nu Anér, som tydligen fått påtryckning från högre ort att söka professuren, ty i annat fall skulle icke denne karaktärlöse vindflöjel vågat taga munnen full med sådana ord».

»Anér började sin brochyr med ett påpekande af, att den Bokströmska skolan enligt en mängd universitetslärares åsigt utmärkes af *intolerans* och *saknad af humanitet* (H. ss. 16, 20, 44, 93, 230), och att detta också framträdde på många ställen i Gamblins skrift. Den grundsatsten att fordra af sig själf hvad man fordrar af andra vore tydligen för Gamblin främmande (B. s. 25). Vid dennes inkast måste Anér fästa sig så litet som möjligt, ty Gamblin vore *fullkomligt okunnig* om den spekulativa vetenskapen (B. s. 21), eller *saknade*, med andra ord, *alt begrepp om den vetenskap, hvari han var professor* (B. s. 34). Dennes starka sida vore egentligen *orddrytteri* (B. s. 22). Emellertid förefölle det Anér bäst, om Gamblin för *sin egen heders skuld* ville undvika att framkasta beskyllningar för dikt och osanning (B. s. 20); äfven vore det på sin plats, om Gamblin ville anfälla sin motståndare med andra ord än dem, som användes af en *pöbelhop* (B. s. 31). Anér å sin sida avslutar brochyren med den anmärkning, att Gamblins oförmåga att rätt kritisera måste hafva sin grund i *oförsynthet* eller i *tankens svaghet* och *saknad af verklig insigt i sin vetenskap* (B. s. 59)».

Efter denna Ehnbärs exposé brast Elf ut i ett skallande skratt.

»Jag medger», sade han, »att det hela förefaller mig mycket löjligt, i synnerhet i den koncentrerade form, hvarunder du framställer striden».

»Vänta», inföll Ehnbar, »jag skall göra framställningen ännu mera koncentrerad. Hvad som i andlig måtto är det dyrbaraste för människan, i allmänhet betraktad, är hedern, hvad som är det för tänkaren i synnerhet är kunskap. Om du fäster din uppmärksamhet på de blodigaste invektiverna i denna strid, så finner du, att den ene af de sammandrabbande söker beröfva den andre hedern, under det att denne i sin ordning fränkänner sin motståndare kunskap och vetande. När pöbeln slåss, begagnar den stenar och gatsmuts, när professorer, »bildningens» förkämpar, sammandrabba, äro de visserligen klädda i frasernas glacéhandskar, men det är lika väl smuts af värsta slag de kasta på hvar andra».

»Jag kan icke annat än opponera mig mot den allmänna uppfattning, som jag tycker mig spåra hos dig, att all bildning och särskildt universitetsbildningen hvilar på en fond af råhet och hänsynslöshet», inföll Elf. »Denna strid, som du nyss refererat, måste jag medgifva vara ett sorgligt exempel på, huru bildade personer kunna glömma hvad de äro skyldiga sin uppfostran och samhällsställning, men att däraf draga den slutsatsen, att universitetsbildningen är lika som ett konstgjordt ljussken, som blott svaga ögon kunna tro hafva fördrifvit låghet och fördomar, anser jag vara falskt. Bildningen skall jag hålla på, trots allt hvad du har att säga däremot».

»Du kan vara viss om», genmälte Ehnbar, »att jag icke lämnar min sak halfgjord. Som sagdt, jag vill gifva dig verklig blick för lifvet, och jag inser

mycket väl, att detta icke kan lyckas mig endast genom resonnementer. Först skall du erhålla en teoretisk bakgrund, så att du känner de allmänna förutsättningarna för den »bildning», som detta universitet gifver, och sedan skall det praktiska komma. — Emellertid skall jag lämna dig afslutningen af professors-tillsättningsstriden».

»Utom professor Gamblin och då varande lektor Anér uppträdde däri universitetsadjunkten Ander såsom jämte den senare sökande till professuren. Känd för sina föreläsningar, hvarvid hans ängsligt gestikulerande fingrar spela större roll än hans, hyperboliskt taladt, medelmåttiga begåfning, ansåg sig denne hafva legat länge nog vid universitetet för att kunna göra anspråk på att blifva professor, i synnerhet som han såsom Bokströmian tillhörde det härskande partiet. Anders afhandling för professuren utgjorde ett sammelsurium af parenteser och kommata, hvilket endast af okunnigt folk och unga studenter kunde tros vara af något värde. Om detta arbete yttrade Anér i sin granskning däraf, att »då ledande principer icke funnes däri, vore det en obillig fordran, att kritiken skulle kunna finna dem» (B. s. 54). Såsom prof på Anders labyrintiska stil vill jag anföra ett par exempel, hämtade ur hans professorsspecimen:

»Vidare erinra vi, att det strider emot begreppet möjlighet eller mot förhållandet mellan möjlighet och verklighet, att en bestämning hos ett väsen är på samma gång en möjlig och verklig bestämning, eller — för att på ett annat sätt uttrycka denna anmärkning — om det i förändringens begrepp ligger att på något sätt vara en öfvergång

från möjlighet till verklighet, så följer af samma begrepp att hvad som i första hand träffas af förändringen just är det möjliga, eller att, om vid förändringen, d. ä. det verkligas, inträdande något icke kan kvarstå eller förblifva såsom det var, så är det just det verkliga» (s. 162). —

»Men då detta icke kan betyda, att väsendenas bestämhet genom de tillfälliga uppfattningssätten är blott en lägre grad af den relation, som i sammanvarot skulle framträda under en högre uppfattningsgrad eller också såsom motsvarande sitt begrepp, d. v. s., i korthet, då möjligheten hos den af oss kritiserade författaren icke kan betyda s. k. reel möjlighet, och då i följd häraf den gemenskap emellan väsendena, som sammanvarot skall uttrycka, icke kan vara blott graduelt skild från den, som ligger redan i de tillfälliga uppfattningssätten såsom en relation dem emellan och som, såsom motsvarande motsatsförhållandet mellan begrepp, såvida utgår från uppfattning af väsendena efter analogien med begrepp, så erbjuder sig ingen annan naturlig analogi för uppfattningen af den genom sammanvarot uttryckta gemenskapen mellan väsendena än den genom rummet» (s. 176).

»Här ser du», log Ehnbär efter uppläsningen af ofvanstående stycke, »en ny *Leander*, som, sträfvande efter professionens Hero, drunknar i den pretentionsfyllda idiotismens Hellespont. — Men jag återgår till den egentliga frågan. Sedan åtskilliga elakheter blifvit sagda om detta opus, bland andra af en teologie professor, att det med fästadt afseende på författarens begåfning var utmärkt, fick Ander slå till reträtt, emedan presterna lade sig emot Bokströmianismen, och Anér, den »spekulative», blef den lycklige segraren. Så slutade denna strid, som aldrig skall glömmas af vårt universitets krönikeskrifvare».

»Jag kan mycket väl förstå», anmärkte Elf, som en stund tyst öfvertäckt de fakta, som Ehnbär under deras samtal lagt i dagen, »att mycken ond blod väckes vid sådana befordringsfrågors afgörande, men hvad du nyss för mig omnämt är af den beskaffenheten, att jag måste finna dina anmärkningar väl grundade. Dock tror jag, att du, för att begagna ett populärt uttryck, nog mycket »skär alla öfver en kam». Hvad har du väl att i allmänhet anmärka mot universitetets, så att säga, bisittare, vare sig lärare eller studenter? Det är ju klart, att de likasom alla andra människor äro behäftade med sina fel, men man får därför hvarken döma för strängt, ej heller anse alla lika dåliga».

»Det gläder mig, att du gifver mig åtminstone något litet erkännande», svarade Ehnbär undvikande. »Detta är tillräckligt från din sida och från din nuvarande ståndpunkt. Jag är nöjd för i dag med detta resultat».

»Skulle du icke efter ditt ansträngande föredrag behöfva fukta din strupe?» frågade Elf. — »En Vermouth-Curaçao, ett glas renskt eller någonting sådant?»

»Så, så», bannade Ehnbär, »är du icke inne igen på en väg, som måste leda till förderf! Vore jag nu så enfaldig att följa din inbjudning, så skulle jag kan hända för alltid stänga min väg till docenturen. Du understår dig icke att ute på värdshuset dricka annat än öl, punsch eller en 50-öres toddy. — Vermouth-Curaçao! — Ser du icke därborta till venster ett sällskap, som sedan en kvart uppmärksammar oss?»

Elf såg åt det angifna hållet.

»Det är docenterna Gahm, Herrman och Bonde»,
upplyste Ehnbär. »Känner du dem?»

»Ja», svarade Elf. »De drucko brorskål med
mig på sista nordiska festen, men jag träffar dem yt-
terst sällan».

»Detta kotteri är universitetets egentliga stöd bland
de yngre lärarne. Betrakta dem närmare, och du
skall få se typer för sådana personer».

Elf begagnade sig af tillfället, då de tre herrarne
satto inbegripna i ett lifligt samtal, och beskådade dem.

Docenten Gahm var närmare 40 år gammal. Hans
röda ansigtsfärg, spelande ögon och flinka repliker buro
vittne om en frisk fysik och en snabb uppfattning.
Men när man sökte taga närmare reda på uttrycket i
hans ögon, fann man, att däri låg någonting dolskt
och lurande, som ingalunda ingaf förtroende. Docen-
ten Herrman såg ut att vara jämnårig med honom,
hade pussigt ansigte, okammadt hår, nästan omärkligt
små ögon och en mun, hvaröfver ett nidskt hånfullt
och på samma gång egenkärt löje bredde sig. Det
skulle kan hända vara för mycket sagdt, att han såg
försupen ut, men säkert är, att en inom detta område
erfaren matematiker skulle kunnat räkna ut, huru många
liter konjak, interfolierade med punsch, skulle for-
dras för att i detta hänseende göra ett väl påbörjadt
och säkert grundlagdt arbete fullfärdigt. Docenten
Bonde såg ut, som hade han med särskild hänsyn till
sitt sätt och utseende tagit sig namnet.

»För detta triumvirat», hviskade Ehnbär, »måste man akta sig. De tillhöra det slags folk, som värka både offentligt och tyst, dock mest på det senare sättet. Om jag följt din påstötning, skulle de inom en timme hafva kolporterat ut i studentkåren, att vi, blifvande docenter, druckit en spirituös blandning, som de aldrig förr sett. Vårt akademiska rykte skulle då råka i fara. — Klockan är sex, ser jag. — Kypare! Två toddar, vanlig konjak!»

Knapt voro toddarna serverade, förrän en ung man skyndade fram till Elf och bad om tillåtelse att slå sig ned hos honom. Elf presenterade: baron von Born, doktor Ehnbär.

Den nykomne var en sällsam företeelse. Omkring hans till volymen, men icke till gestalten idealiska kropp slöt sig en sjögrön lifrock, som på ett skrikande, att icke säga ångestropande, sätt stack af mot hans snusbruna byxor, röda halsduk och grå hatt. I hans dräkt funnos alla regnbågens färger, om också icke i den naturliga ordningen, utan sammanställda enligt en fantasirik skräddarartists sista modjournal. Ehnbär såg orolig ut och tog upp klockan:

»Här sitter jag och glömmet bort mig. Jag skulle ju vara hos Professor Gregoriander klockan 6. Jag måste gå».

Sedan han tagit en god klunk af toddyn, gjorde han min af att resa sig upp, men öfvertalades af Elf att stanna kvar.

»Jag har nyss slutat min middag», sade baronen, »och vill nu endast hafva en liten likör. — Kypare! — Chartreuse!»

»Chartreuse», mumlade Ehnbär med en rädd blick åt sidokotteriet. — »Det är skada, att jag måste gå så snart», log han förbindligt mot baronen.

»Jag skall också snart gå», lugnade denne, »och jag hoppas få sällskap under de ögonblick, jag dricker min likör. — Jag har nyligen läst en roman af Ouida, som gjort mig vemodigt stämd, när jag tänker på den pessimistiska lifsåskådning, som genomgår den. Sådana ord som dessa till exempel:

»I, Thanatos, am the only pity of the world. And even I — to every mortal thing I come too early or to late».

»Det påminner något om Alfred de Musset, när han i sin »Rolla» säger:

»Je ne crois» — — — —

»Ja, du känner till det där stycket, Elf. »Das ist eine alte Geschichte», som Heine säger. Har herrarna läst von Platen-Hallermünde?»

Båda förnekade det.
För att förekommande vidare ästetiserande, frågade Ehnbär:

»Platen-Hallermünde? Är det samma familj som vår svenska Platen?»

»Ja, det är det», svarade baronen, hvars intresse nu leddes åt ett annat håll. »För resten en släkting till mig — genom Rurik och Ottokar af Böhmen. Vi äro blodsförvandter i 34 ledet på det sätt, att» — —

»Det skulle vara intressant att närmare lära känna detta släktförhållande», afbröt Ehnbär, »men nu har jag druckit ut min toddy och måste tyvärr gå. Följer Elf med?»

»Jag skall stanna ännu en stund», svarade denne. »Jag kan ej dricka ur min toddy så hastigt».

»Det var sant», fortsatte Ehnbär, »jag har ett särskildt uppdrag att framföra till dig från professor Anér. Får jag säga dig ett par ord? — Ursäktat, ett ögonblick, herr baron!»

De gingo ett stycke afsides.

»Hur fan kan du vara tillsammans med detta subjekt?» bröt Ehnbär ut, sedan de kommit på lämpligt afstånd från von Born. »Bryt genast upp och tag farväl!»

»Du är barnslig!»

»Som du vill! Gå på i eländet! — Kommer du på soaréen i morgon?»

»Det har jag icke tänkt på. Jag är ej road af sådana tillställningar».

Du *måste*. Hela akademiska kåren är där, och du måste visa dig någon gång i deras lag. Jag skall presentera dig».

»Kan hända jag går, om jag får lust».

»Är du icke där klockan åtta, kommer jag och hämtar dig med lämpliga medel».

»I fall det kan roa dig, så går jag dit».

»Och så», hviskade Ehnbär, »gör dig så fort som möjligt af med den där kuskfysionmien. Nog kan du få bättre sällskap än lefvande skräddarereklamer».

»Adjö, herr baron», sade han därefter med en aktningsfull bugning. »Beklagar, att min tid för närvarande är så upptagen, att jag icke fick reda på den helt säkert högst intressanta slägtledning. Jag hoppas dock, att slumpen eller försynen, huru som helst, en god makt skall föra oss tillsammans, så att jag må kunna säga med Alfieri:

»Servi siam, si, ma servi ognor frementi».

Det hastigt uttalade, utan sammanhang med det hela och af den lille baronen helt säkert oförstådda citatet kom ett leende af intelligens och beundran att för några ögonblick sprida sig öfver dennes ansigte.

3.

På Samfundet var alt ordnad till den första höstsoaréen. De nedre dörrarne öppnades beställsamt af en i tjänsten grånad passopp, och uppför trappan drogo skaror af frackklädda universitetsmedlemmar och kappinhöjda damer. Dekoreringen med granar i trappuppgången värkade en högtidlig stämning, och den stora, ansade tamburen med sina bugande vaktmästare gaf en antydning om att man väntade mycket folk.

Den rymliga festsalen, dekorerad med fanor och grönt, och den strax intill liggande festvåningen fylldes raskt af leende, festklädda skaror, som endast väntade på musikens toner för att börja »tråda dansen». Professorerna och de äldre herrarne hade tagit plats i ett inre rum, där de mottogo uppvaktningar af unge män, som tackade för sist och frågade, huru dottrarna mådde; en skara manliga ungdomar, som tydligt tillhörde det för terminen tongifvande kottieriet, hade tagit plats vid ingången till festvåningen och mönstrade därifrån de unga damerna, som blygt smögo sig in vid sina mammors sida. I stora salen skyndade de mest danslystne kavaljererna längs efter de med rödt tyg öfverklädda, nu med lefvande deko-

rationer i form af ungmör prydda bänkarna och höllo sig framme för att få sina dansprogram fyllda. Musiken spelade upp, och dansen tog sin början med en sirlig promenadpolonäs.

Elf hade betänkt sig mer än en gång, innan han beslöt sig för att begifva sig upp på balen. Förut road af dans, hade han på senare åren känt denna lust afsvalna, hvilket i förening med hans motvilja mot deltagande i större samkväm länge kom honom att tveka. Slutligen hade han dock, då han tänkte på sitt löfte till Ehnbär, bestämt sig för att för en gång öfvervinna sin obenägenhet; följden däraf blef, att han vid åttatiden trädde in i balsalen.

Han hade knapt gått ett par steg inåt rummet, förrän han kände, huru någon med ett raskt grepp bortryckte den chapeau-claque, som han bar under armen; missnöjd med detta skämt, som föreföll honom nog starkt, vände han sig om. Ehnbär stod framför honom; de små, svarta ögonen lyste af slughet och den breda munnen förvred sig till ett förebrående, ironiskt löje, då han med mildt våld förde Elf med sig ut i tamburen.

»Hvad vill du?» frågade Elf, som anade, att det gälde något nytt infall af den alltid påpasslige doktorn.

»Ingenting vidare», hviskade Ehnbär och slog upp chapeau-claquen. »Var snäll och låt hänga upp din hatt, just i denna form, förstår du, i denna form, bredvid din rock. En person, som använder chapeau-

claque», tillade han ännu lägre, »kan aldrig bli do-cent vid detta universitet.»

Elf lät sin vän hållas. Det kvittade honom lika, om han använde sin hatt eller icke. Arm i arm gingo de åter in i salen.

Länge fick dock icke Elf behålla sin kamrat. Professor Gregoriander med fru och dotter inträdde, och Ehnbär nästan flög emot dem för att anvisa dem lämplig plats och engagera fröken till minst tre danser. Professorn hälsade på honom såsom på en med all säkerhet blifvande kollega, professorskan såg redan ut som en stolt och lycklig svärmoder, och deras unga dotter sökte dölja sin förvirring genom att i sina något tunna lockar fastare insticka en högst smakfull nål, föreställande en enögd fjäril med blå bakdel och gröna vingar.

Strålände af en, åtminstone såsom Elf tyckte, illa spelad glädje, bortförde Ehnbär sin utkorade till första valsen. Elf åsåg dansen och begaf sig efter dess slut in i festvåningen, där han fördref tiden med att betrakta de på väggarna upphängda taflorna. En lätt hand vidrörde hans skuldra. Det var baron von Born.

»Du försjunker i den ästhetiska njutning, som dessa nedrökta konstverk möjligen kunna förskaffa dig», log han och mönstrade förstulet Elfs toalett. »När jag ser dem, tänker jag alltid på hvad Heine sjunger:

»Gar manche, die ich als Kälber verliess.» —

Ack nej! Det var det icke! Jag förstår ej, att jag så ofta glömmet citater, hvarpå jag dock användt halfva förmiddagen för att lära mig utantill.

Ihr Thoren, die Ihr im Koffer sucht. —

Inte det heller! Senare mins jag det nog. Vill du icke gå ett slag med mig, så skola vi betrakta samlingen.»

Han tog Elfs arm och ville begifva sig bort till en tafsa, som hängde på den motsatta väggen, då ett kraftigt ryck skilde dem från hyarandra. Det var Ehnbar, som, vänd till dem, sade:

»Förlåt, att jag stör herrarnes samtal, men professor Anér önskar tala med Elf. Var snäll och följ med», bad han denne. »Professorn har under hela valsen sökt efter dig.»

»Du måste låta föreställa dig för professorerna», fortsatte han, när de kommit ett stycke bort. »Tag nu professor Anér med ett djupsinnigt samtal och drag dig sedan in i det innersta rummet, där de andra gubbarna sitta. Observera allt noga och lär att gjuta dig i deras patenterade fulländningsform. Framför allt: vetenskapligt intresse!»

»Vetenskapligt intresse!» utbrast Elf förvånad. »Jag vill väl hoppas, att jag har det, eftersom jag studerat mig till doktor.»

»Förstå mig rätt! Du skall alltid, när du talar med professorer, i synnerhet med din blifvande förman, Anér, försöka få in någonting vetenskapligt, som antyder, att du aldrig, icke ens då det är fråga om en sådan förtjusande bal som denna, kan glömma

ditt lifs härliga uppgift. Jag skall göra dig sällskap en stund och inviga dig i metoden.»

De stodo snart framför professor Anér. Denne var en sextiårs man med undrande ögon och besvärad hållning. Vänligt mottagande de båda unge vetenskapsmännen, inledde han samtalet med att fråga, om herrarne hade dansat första valsen. Sedan denna fråga blifvit besvarad, kastade han en blick på den nyss började fransösen och utbrast:

»Det är förfärligt, hvad det är trångt! Och huru det myrlar i hopen sedan!»

»Ja», inföll Ehnbär med en tankfull min, men med en sidoknuff åt Elf. »Jag har nu en stund betraktat detta växlande lif och tycker mig hafva funnit, att våra tiders baler äro nästan ett adekvat uttryck för Heraklits "Πάντα ῥεῖ".»

»Åhja, åhja», mumlade Anér och kastade en barnafrom blick på Ehnbär. »Det kan doktorn ha rätt uti. För öfrigt fins det ju många anknytningspunkter mellan lif och filosofi.»

»Ja, i viss mån», medgaf Ehnbär. »Dock tror jag, att Neoplatonismen t. ex. stod så långt från det verkliga lifvet, att anknytningspunkterna därmed blifva nästan ingenting annat än symboler.»

»Ah, se där», utbrast Elf, som följt de dansandes rörelser mera än de båda lärdes samtal, »föll en dam!»

Han ville skynda fram till henne, men afstod därifrån, när han märkte, att hon genast erhöll hjälp att resa sig upp.

Ehnbär begagnade sig af tillfället:

»Nu kan man värkligen säga sig se en lefvande illustration till Hegels bekanta lära om »aufgehoben» och »aufbewahrt.»

»Ha, ha, ha», skrattade Anér, så att alla i rummet varande, som kände till hans homeriska löje, vände sig emot honom. »Doktorn är för rolig. — Ha herrarne superat än!»

»Nej, vi vänta därmed till efter balens slut», svarade Elf.

»Ja, och låt oss då komma ihåg Pytagoras varning för bönor», infikade Ehnbär med en tjufpojksaktig sidoblick till Elf, en blick, som Anér naturligtvis icke observerade.

Professor Anér var tydligen förtjust öfver all denna lärdom.

»Doktor Ehnbär skall blifva professor Gregorianders docent?» frågade han.

»Åh, herr professorn behagade smickra», svarade Ehnbär med ett högst anspråkslöst utseende. »Hvarken min begåfning eller mina kunskaper äro sådana, att jag kan göra anspråk på en docentur. Det är endast en liten obetydlig studie, hvarmed jag är sysselsatt och som jag kan hända kommer att utgifva af trycket, i fall professor Gregoriander så för godt finner. — Men där kommer fröken Gregoriander», tilllade han hastigt. »Förlåt, att jag måste lämna herrarna. Jag har bjudit upp henne till denna dans, och jag förmodar, att hon söker mig.»

Professor Anér och Elf voro allena. Visserligen hade den senare under konversationens lopp fått tillräcklig inblick i hvad det menades med »vetenskapligt intresse», men det bar i alla fall emot för honom att gå i Ehnbärs fotspår. Han stod och tvekade länge hvad han skulle säga; till slut räddade Anér honom ur hans förlägenhet.

»Ett sällsynt vetenskapligt intresse, som kännetecknar doktor Ehnbärs konversation», anmärkte denne och riktade sina tankspridda, utstående ögon på Elf. »Det är få unga män, som så satt sig in i och veta att tillämpa sin vetenskap på lifvet.»

»Jag delar alldeles herr professors åsigt», mumlade Elf icke utan förlägenhet. »Jag för min del skulle också önska att såsom han alltid vara slagfärdig inom det område, som jag studerar, men för mig är det omöjligt. När jag arbetat vid boken några timmar, är jag nästan glad öfver att komma ut bland människor och då få samtala om det verkliga, konkreta lifvet.»

»Men då skall man taga sin vetenskap med sig», inföll Anér så ifrigt som det i hans förmåga stod. »Detta är kännetecknet på den verkliga forskaren. I annat fall tviflar jag och många med mig på det sant vetenskapliga intresset.»

Samtalet afstannade.

»Och hvad doktor Ehnbär är anspråkslös sedan», fortsatte Anér. »Han kommer helt säkert att blifva en prydnad för universitetet.»

Elf ansåg sig skyldig att bejaka detta.

De åsågo en stund dansen, hvarefter Anér frågade:

»Nå, huru avanserar det med doktors afhandling? Senast i vår hoppas jag, att den kan ventileras. Doktorn kan lämna in den till mig, innan den tryckes, så skall jag genomse den.»

Elf tackade för det vänliga anbudet och samtalande med Anér om det ämne, som han afhandlade. Men snart tröto samtalsämnen. Anér började såsom alltid vid sådana tillfällen se generad ut och vrida sina händer, likasom om han öfvade sig till en blifvande stortvätt. Elf fann sig öfverflödig, bugade sig och drog sig åt det inre rummet.

På vägen dit mötte han en ung man med nonchalant hållning, som frågade:

»Säg mig, Elf, stafvas professor Anérs namn med cirkumflex öfver A?»

»Nej, naturligtvis icke. Hur kunde du tro det?»

»Jag tenterade för honom i går, och ju mer jag såg och hörde på gubben, dess klarare blef det för mig, att det måste förhålla sig så, när jag tänkte på Bokströms skrift mot honom och jämförde dess avslutande ord med mitt lilla franska ördförråd.»

»Dumheter», snäste Elf och ville gå.

Utan att låta sig förbluffas fortsatte den unge mannen, i det han kvarhöll Elf:

»Men du må tro, att jag under tentamen höll på att göra mig olycklig för gubben. Jag hade icke läst öfver något vidare, utan fått det generalrådet af Elnbär, att hufvudsaken i den antidiluvianska termi-

gnostiken är att tredela och därefter förena allt. En af frågorna rörde familjens förhållande, och när jag icke svarade därpå, bad Anér mig söka fatta saken konkret. Jag sade då på följande sätt: »om professorn är anti, så är professorskan dilu, och er fröken dotter antidiluviansk.» Knappt hade jag sagt det, förrän det for genom min arma hjärna, att den gifvit lif åt en oförlätlig dumbhet, men till all lycka hade Anér tagit sig en lur, under det att jag funderat och afgifvit mitt svar, hvilket gjorde att han med djup basstämma och frånvarande ögon eftersade: »antidiluviansk. Så var det ja!» och tillfogade, att jag hade uppvisat sådana insigter i den trilogiska termignostiken, att han funne sig föranlåten gifva mig »non sine». Jag tackade och gick.»

»Det var ju ett resultat, som du kunde vara nöjd med», anmärkte Elf torrt och gick ifrån honom in i det närgränsande rummet, där han snart var förestånd för och inbegripen i samtal med åtskilliga herrar professorer.

Bland dessa var det i synnerhet Gamblin, en gammal hvithårig man med fina drag och rak hållning, som väckte hans intresse. Ehnbärs framställning af den bokströmska striden, hvori Gamblin spelat en så framstående rol, väckte Elfs nyfikenhet att närmare lära känna en man, som af Anér beskyldes hafva sökt beröfva honom heder och ära samt »visat sig så totalt insigtslös i den spekulativa vetenskapen.»

Elf försökte inleda ett allvarligare samtal med Gamblin angående hans arbete "*Den filosofiska forsk-*

ningen“, hvilket innehöll en värdefull framställning af hvad våra icke-filosofers ansett och trott rörande utlandets forskare — ett arbete, som, så länge det finnes icke-filosofers, skall lefva i den ovetenskapliga, men icke dess mindre populärt betydelsefulla litteraturens häfder — men lyckades icke leda Gamblins uppmärksamhet från en tämligen stor turkos, som Elf bar infattad i en ring. När detta samtalsämne utsinat, råkade Elf upptaga en gammal förgyld silfverdosa, som han ärft af sin farfar och som han nu begagnade att förvara pastiller i. Nu tog konversationen ny fart, i det att Gamblin ledde den från denna spesiela snusdosa till snusdosans allmänna idé och begrepp samt därefter, fullkomligt osökt och naturligt, kom in på frågan om kråsnålars, särskildt de med briljanter försedda, betydelse för den mänskliga kulturen och det absolutas enhet i, af och bland mångfald, af och för och genom sig betraktadt.

Sedan Gamblin hållit ett tämligen långt föredrag öfver denna viktiga fråga, upptogs han på annat håll. Elf blef sittande ensam. Strax invid honom befunno sig tvänne unga studenter; den ene berättade för den andre, huru hans tentamen för Gamblin utfallit. Elf kunde icke undgå att höra det.

»Vi kommo in tre stycken till honom: grefve Kratz, baron Thieling och jag. Sedan vi presenterat oss, sträckte Gamblin på sig, pekade på gungstolen och sade med smekande och ljuf stämma:

»Befaller herr grefven slå sig ned i min tarfliga gungstol?»

Med en gest af oförlikneligt behag, som på samma gång var något fraterniserande, vände han sig därefter till baron Thieling och hviskade småleende:

»Baronen behagade sitta i soffan.»

Sedan kom turen till mig.

»Herr Pettersson, det står en stol därborta.»

Jag behöfver väl icke säga dig, att den stod vid dörren.

De två andra gingo igenom med pukor och trumpeter. Åt grefven sade Gamblin en gång:

»Svaret ligger förr herr grefvens fötter, om herr grefven tackes upptaga det.»

Och till baronen:

»Er, herr baron, väntar en lysande framtid. — Er herr fader var ju hofstallmästare?»

Till sist fick äfven jag min dom.

»Herr Pettersson är tydligen icke ämnad till vetenskapsman. Jag kan omöjligen gifva er betyg.»

»O, jag narr», fortsatte den unge mannen, »som kunde tro mig om att med en af ålder bleknad talmikedja och tre svarta benhornsknappar kunna af lägga tentamen för denne tänkare! — Men nu, se på mig! Jag köpte i går tre ovanligt vackra och billiga similibiljantknappar, som jag nu använder, är klädd i hvit väst med perlemorknappar och bär förgyld pince-nez, men så renderade det mig också en vänlig hälsning af professorn. Lånar jag nu några signetringar till nästa tentamen, så vill jag vara fördömd, om jag icke får »cum laude.»

När Elf hört nog af detta samtal, vände han sig åt en annan sida och fann då en äldre man med grofva, men energiska drag sitta bredvid sig. Han erinrade sig genast, att det var en universitetsprofessor, som han någon gång blifvit förestald för, och märkte af hans min, att han ämnade inleda ett samtal.

»Det var fan», började professorn med en vänlig blick, som sökte Elfs, »hvad doktorn sitter ensam i kväll. Det måtte väl vara förbannadt mycket roligere att svinga omkring med de unga tärnorna ute i salen.»

»Jag är egentligen icke road af dans», svarade Elf, »men jag satt just och tänkte öfver, huruvida jag icke skulle försöka min lycka i nästa fransäs.»

»Ja, min själ, bör man icke dansa, när man är ung», anmärkte professorn. »En af mina vänninnor sa' just härom dagen: »Tusan djäflar, hade jag inte dansat och roat mig, medan jag var ung, så inte hade jag då haft mycket att glädja mig åt här i lifvet.» — Hur i helvetet skall man kunna nå en mera mogen ålder, om man inte känner sig ung, när man inte ens är trettio år! Nej, ungdom ska' vara ungdom, för fan!»

Elf ämnade just följa professors tydliga vink, och när han reste sig upp, befann han sig ansigte mot ansigte med en äldre man, som lade sin hand på hans skuldra. Elf kunde icke undgå att märka, att denna var svart af smuts.

»Jag hör, att doktorn vill dansa», sade innehafvaren af den smutsiga handen, »och ville därför tala om, att strax till venster om dörren sitter en skara ouppbjudna ungdomar.»

»Jag tackar så mycket, herr professor», stammade Elf och funderade i sitt sinne på att meddela denne, att hans ena hand händelsevis blifvit smutsig under färden till balen, men en närmare blick på professors ansigte öfvertygade honom snart om att professors hela apparition, händerna inberäknade, icke var slumpens verk, utan bar vittne om den mest konsiderationslösa, konsekventa genomförande af en princip, hvares första regel var: »sky vatten!» Han höll därför inne med den påtänkta anmärkningen och bjöd upp en af damerna till fransäsen.

Ute i stora salen rådde det brokigaste dansvimmel. Studenternas svarta frackar bröto af mot de unga damernas blå, röda och hvita dräkter, medan bänkarna voro besatta med äldre matronor, som talade om de unga männernas lätja, lättsinne och spelskulder samt sina döttrars flit, allvarliga världsåskådning och sparsamhet. Några minuters förvirring uppstod i fransäsen närmast förmaket, emedan en civilklädd löjtnant utan att märka det tappat sin chapeau-claque, som han bar under armen. Då hatten rullade efter golfvet, dånade tvänne meddansande professorskor, som aldrig sett en sådan tingest, och ett par tre modiga docenter, som voro lika obekanta med bruket af en sådan pjes, rusade öfver den, medan den rullade, och sökte med väldiga sparkar döda odjuret. Löjtnanten höll

nog god min att taga upp den söndertrasade hatten och föraktligt slänga den åt en vaktmästare, som infunnit sig för att se efter hvad som händt.

I den fransäs, hvori Elf dansade, hade han icke många bekanta. Den ende af dem, som han närmare kände, var Ehnbär, som förde fröken Gregoriander i dansen. Denne gjorde en på det hela löjlig figur: den hvita halsduken satt mycket illa, ehuru den var fästad med åtskilliga knappnålar, fracken stramad under armarne, medan de långa skörten snärjde sig in mellan hans smala ben, och de dubbelbottnade stöflorna gjorde kraftig opposition mot hvarje försök att dansa lätt och graciöst. Dock syntes det tydligen, att fröken Gregoriander var särdeles förtjust i sin kavaljer, ty hon tuggade sin solfjäder hvar gång han försökte spegla sina ögon i hennes och tappade under galoppen i lycksalig förvirring den stora georgin af högrödt tyll, som var fästad högt uppe på venstra axeln. Professorn och professorskan Gregoriander stodo ett stycke ifrån de unga tu och dryftade ett samtalsämne, som måste förefalla den oinvidde högst märkvärdigt, nämligen huru många alnar bolstervar skulle gå åt till sängkläder åt ett mindre hushåll och om de skulle skänka sin dotter den mindre kökssisternen af koppar.

Efter fransäsens slut gick Elf åter in i det inre rummet för att fortsätta samtalet med sina gjorda bekantskaper och råkade redan vid ingången stöta på en stapplande gubbe, som genast lade beslag på honom.

»Jag går och tänker, ser doktorn», läspade denne, »huru dumma människorna kunna vara. I dag hade jag besök af min hyresvärd, som önskade utbekomma hyran för de två sista åren. Då jag icke hade lust att betala den, framställde han följande alternativ: »antingen betalar professorn hyran, eller också flyttar professorn.» — Naturligtvis valde jag det senare. Den dumheten, den dumheten!»

Elf kunde icke underlåta att finna detta hyresvärdens bedragande oförsynt, men kände dock ett visst intresse för den originele gubben, som så oförbehållsamt berättade sitt tillvägagående.

»På vårsidan fick jag också», fortsatte denne, »räkning från boklådan på böcker, som jag tagit under sistlidne års lopp. En vanlig, dum människa skulle naturligtvis hafva betalt räkningen, men jag tyckte det var bättre att köpa nya böcker för dessa penningar än att därmed betala böcker, som jag redan har. Mitt bibliotek har också utvidgats betydligt under det sista halfåret.»

Elf försökte att sätta sig in i stämningen. Han hade tydligen framför sig ett ekonomiskt geni, som förstod att leka »kurra gömma» med sina borgenärer. För att slå an på ett sådant måste man berätta liknande historier. Han eftertänkte ett ögonblick och började sedan:

»Med anledning af professorns fördömande af den dumhet, som, jag medgifver det, i synnerhet inom det ekonomiska området visar sig hos många männi-

skor, kommer jag att tänka på en akademiker, som i detta hänseende utgjorde ett lysande undantag.»

»Hvilken menar doktorn?» frågade professorn, synbarligen intresserad.

»Jag erinrar mig icke hans namn, emedan jag hörde historien för flere år sedan i ett temligen sent lag. Emellertid hade denne, som studerat länge, mycket dåliga affärer, men kände sättet att trots dessa eller, rättare sagdt, med hjälp af dessa komma fram i världen. Han lånade penningar af de professorer, för hvilka han skulle taga examen, klagade för dem i det afgörande ögonblicket sin nöd och sade, att om han icke finge avsluta sina studier, skulle han aldrig betala sina skulder. Följden af detta meddelande var, att han blef både doktor och docent. Fortsättande sina affärsspekulationer och lån, sökte han professur, och då halfva universitetet, som han var skyldig penningar, lade sig ut för honom, för att icke alldeles förlora hoppet om att återfå dem, var det icke underligt att han blef professor. Möjligen vet professorn, hvem denna person är?»

När Elf hade slutat sin lilla historia, var professorn försvunnen. Som en blix för det genom hans hjärna, att han just för personen i fråga berättat, huru det tillgått med dennes karriär, och kände sig, minst sagdt, obehagligt berörd. Han hade dock icke tid att närmare tänka på hvad han gjort, ty han såg i sin omedelbara närhet en af de professorer, som Ehnbar särskildt rekommenderat såsom inflytelserik. Sedan hälsningar blifvit utbytta, sade professorn:

»Jag hoppas doktorn finner festen angenäm?»

»Ja, mycket», svarade Elf lifigt. »Jag har nyss slutat en mycket rolig fransäs.»

»Skada, att jag icke ens kan vara med om en sådan», sade professorn. »Alt sedan invigningsfesten för två år sedan har jag icke känt mig riktigt kry. Doktorn var här då?

»Ja.»

»Hvad som gjorde denna fest så särdeles angenäm var den kungliga familjens närvaro. Jag fick då röna så många nådesvedermålen, att jag kan säga mig hafva nog däraf för hela lifvet.»

Professorn gjorde en liten paus likasom för att låta alla dessa oförgätliga minnen passera revy och fortsatte därefter:

»Jag mins så väl, huru vid den stora middagen den näst älste prinsen vände sig till mig» — professorn gjorde en lätt bugning — »och värdigades finna soppan god, och efter deserten sade kronprinsen några ord», — en ännu djupare bugning — »som voro särdeles smickrande för mig. Dagen därpå lät hennes majestät drottningen» — en mycket djup bugning — »mig den nåden vederfaras att taga upp en handske, som högst densamma tappat, och hans majestät konungen» — bugningen gränsade nu i smidighet till det underbara — »frågade mig, huru jag mätte efter middagen.»

»Det var ledsamt», anmärkte Elf, »att alla dessa angenäma erinringar skulle grumlas genom den i dessa nöjens släptåg kommande sjukligheten.» Jag hoppas

dock, att herr professors hälsa icke på något allvarssammare sätt är afficierad.»

»Det vill jag tro», svarade professorn. — »Men där går hennes nåd Gyllensten, som jag så länge sökt.»

Och med en lätt hofmannabugning afträdde professorn från Elfs skådeplats.

Elf slog sig ned i en soffa, hvarifrån han kunde se folket passera förbi. Bland dem observerade han en ännu ung dam, som smakfullt klädd och med fulländad världsvana konverserade med en äldre herre. De intelligenta dragen antydde öfverlägsen begåfning, och den matt färgade sammetsklädningen slöt sig i sida veck kring den ståtliga gestalten. En akademiker, tydligen en docent, med rundt hufvud och utstående ögon, hviskade till en kamrat, som stod bredvid honom:

»Se på friherrinnan Hierten därborta, så skall du få se någonting löjligt! Hvilken drägt! Hvilken hållning!»

»Mig förefaller hon vara ett alldeles charmant fruntimmer», svarade den tilltalade.

»Jo, jag tackar jag! Hon ska' kläda och föra sig på ett sådant sätt! Hon!»

»Hvarför icke?»

»Hon är ju ingenting annat än dotter till en bryggare!»

»Åh, fy fan! — Hvad hon ser löjlig ut!» —

Elf kunde efter hvad han under de sista timmarne hört och seft icke känna sig annat än nedstämd.

Voro dessa personer, som han nyss träffat, dessa universitetsprofessorer, exponenter på den bildning, som han sökte? Denna tafatta blyghet, denna löjliga fåfånga, detta råa språk, detta smutsiga uppträdande, denna urlakade hederskänsla, denna krypande beundran för de högt stående — var detta *bildning*? Och nu sist, var andan vid universitetet sådan, att en hederlig och ansedd mans dotter icke kunde vara smakfullt klädd och intelligent utan att vara löjlig? »En bryggares dotter!» Hvad var detta för en bildning, som icke visste att skatta äfven det materiela arbetet? Han försjönk i tankar, som på en gång plågade och fånglade honom. Det ena paret efter det andra drog förbi honom, pratande grupper bildade sig här och där bredvid honom, musiken spelade än en vals, än en polkett, än en fransäs, men Elf satt fullkomligt oberörd af allt detta.

Bildning? — Bildning! Några inpluggade pensa, några tusen fakta och namn, men själens bildning, hjärtats ädelhet, karaktärens fasthet, hvar funnos väl dessa? Det »vetenskapliga intresset» var liksom en påhängd etikett för att lura den stora allmänheten och dupera okunniga förmän.

Då var det någonting helt annat, som han hade tänkt sig under detta namn. En sann och fri mänsklighet, ett harmoniskt sinne, en varm känsla för det rätta och sköna. Och när han på närmare håll såg desse personer, som skulle vara vetenskapens och bildningens representanter, huru halffärdiga, huru yt-

liga voro de icke! Kärnan i dem var en professorslön, och skalet, ja, till och med detta var förfuskadt! Skulle Ehnbär hafva rätt? — Nej! Det måste vara blott den ena sidan af saken, som han hade sett. Dessa professorer voro ju endast ett försvinnande fåtal af alla dem, som förde vetenskapens talar. Hela den studerande ungdomen måste vara barn af sin tid, hysa framåtskridandets varmblodade idéer, lyssna till pulsslagen af en tid, som skulle realisera hvad århundraden knappast anat. Hos det unga släktet funnos helt säkert uppspirande krafter, som skulle lägga livvets mål i helt andra saker än dessa gamla och som skulle se verlden i en helt annan dager än de. Hos dem, ja till och med hos de unge universitetslärarne skulle han finna det sant vetenskapliga, den sanna bildningens intresse förenadt med en mångsidigt utbildad mänsklighet.

Han visste icke, huru länge han på detta sätt suttit försänkt i tankar, då ett lätt slag på hans skuldra väckte honom. Ett fint, intelligent ansigte mötte hans blick. Det var docenten Stahrberg, som han visserligen icke vidare kände, men som alltid visat sig särdeles välvilligt stämd mot honom.

»Så drömmande», log denne och såg vänligt på Elf. »Det skulle vara roligt att veta, hvad som till den grad förmått fångsla edra tankar. — Har ni icke dansat i kväll?»

»Högst obetydligt. — Jag är ej road däraf.»

»Dans är för öfrigt någonting, som i alla tider och för alla folk inneburit ett stort nöje», återtog do-

centen Stahrberg. »Hos de ariska folken var den ett uttryck för deras religiösa världsåskådning; hos Greker och Romare framträdde den såsom utgörande de stora nationela festligheternas förnämsta prydnad. I och med kristendomen inträdde en annan uppfattning däraf. På jorden, denna jämmerdal, var dansen ett otting, och därför se vi den under den första kristna tiden och hela medeltiden föra ett tynande lif i jämförelse med den roll, som den spelade under antiken. Visserligen förekom den vid hofven och de förnämli-gares fester, men, hvarhelst presterligt inflytande rådde, lystes den i bann och föraktades. Först i våra dagar har den i viss mån återvunnit sin förra, höga ställning, om den också helt och hållet försvunnit från religionens område.»

Elf betraktade något förundrad Stahrberg, som uppläste likasom ur ett konversationslexikon hvad han visste om dansen. Detta var en ny fas af universitetsbildningen.

»Hvad tycker docenten annars om musiken i kväll?» frågade Elf.

»Åhja, ganska bra. — Musiken anser jag vara en af civilisationens förnämsta häfstänger. Den spörjes långt in i den aflägsnaste forntiden. Egypternas gamla grafvar bibehålla mycket intressanta rester af och antydningar om detta folks musikinstrumenter, och nyligen funna assyriska harpor uppvisa, att musiken äfven i detta land intagit en hög ståndpunkt. Hos Greker och Romare var notsystemet föga utveckladt, men den kristna kyrkomusiken, re-

presenterad i synnerhet af italienske kompositörer, gjorde under medeltiden stora framsteg. Druidernas musik likasom de gamle Biscayensernes erbjuda saker af stort värde och utgöra en, så att säga, keltisk-germanisk fyllnad åt den vekare romanska riktningen. Våra dagars musik står hvad notsystem, harmonilära, kontrapunktion och komposition beträffar vida öfver den äldre.»

Elf började svettas. Han insåg, att han måste föra samtalet in på mera konkreta områden.

»Jag undrar, huru mycket klockan är?» frågade han. »Min går tyvärr origtigt.»

»Hon är straxt ett. Balen är i det närmaste slut. Apropos klocka och tidräkning, så finna vi, att de ariska folken — — —

»Komma herrarne med mig?» hördes Ehnbärs stämma strax bredvid, »så taga vi oss en smörgås på nedre botten. Det är ett par tre kottier därnere, som jag känner.»

»Tack för välviljan», svarade docenten Stahrberg. »Jag måste hem för att studera några timmar, innan jag går till hvila.»

Stahrberg aflägsnade sig. Elf och Ehnbär gjorde sällskap ned till restaurations- och kafélokalen, där redan många studenter tagit plats. I kapprummet tog Ehnbär ett artigt farväl af fröken Gregoriander med föräldrar och öfvergaf dem icke, förrän han sett dem väl ombonade och blifvit af dem inbjuden till en kopp té dagen därpå. Under tiden samtalande Elf med en af sina promotionskamrater, docenten Lilje,

hvars bekantskap han gjort redan den första terminen af sin vistelse vid universitetet. Denne var en person, som redan från första början väckt Elfs stora intresse. Det drag af skarpsinne och intelligens, som låg öfver hans ansigte med dess något grofva, men karaktäristiska drag, hade icke undfallit Elf, som gärna tillbragte några stunder i hans sällskap. Detta skedde dock icke ofta, ty Lilje var sällan ute och gjorde nästan aldrig besök hos sina bekanta. Efter att hafva vexlat några ord med Elf aflägsnade sig Lilje.

»Vi skola sätta oss i något af rummen innanför salen», sade Elf och ledde sin vän dit in. »Jag har åtskilliga bekanta där, och jag tror, att äfven du känner de fleste.»

Dörrarne mellan de båda rummen voro öppnade. I det yttre sutto en samling för Elf fullkomligt obekanta studenter, i det inre ett s. k. »snobbkoteri», som han kände nästan lika litet.

»Följande den taktik jag förut iakttagit», hviskade Ehnbär, »slår jag mig ner här i det yttre rummet. Det skulle väcka ond blod, om jag toge plats därinne, och det vill jag isynnerhet nu undvika så mycket som möjligt. Det vore nästan bäst för dig, om du gjorde på samma sätt. Men om du känner flere af sällskapet därinne, så kan du ju gå dit in.»

»Jag sätter mig hvar som helst», svarade Elf. »Det ena sällskapet är så godt som det andra.»

»Elf sitter hos oss», hördes en röst från det inre rummet, och baron von Born skyndade fram till honom. Elf, som var glad att se ett mera bekant an-

sigte, följde Born dit in och befann sig snart sittande vid ett bord, garneradt med bonvivanter och betäckt med smörgåsar, porterbrickor och en till hälften tömd bål. Ehnbär tog plats hos det andra sällskapet, där hans ankomst hälsades med ljudligt bifall.

I det yttre, större rummet var konversationen, som blifvit något störd af Ehnbärs ankomst, snart åter i full gång.

»Ha'n I sett den nykomne »högvälborne» novischen i vår nation?» frågade en bredaxlad ung man med trådsliten frack och slamsigt knuten halsduk. »Det mån I tro är något till snobb. Han begagnar pince-nez utan snodd och skjortor med fastsittande löskrage.»

»Och att se honom, när han går på gatan och drar på sig sina handskar», inföll en äldre student, som tydligen blifvit ryckt från plogen, där han kunnat göra vida större nytta. »Så här drar och drar han» — han försökte att med sina kolossala händer visa, huru man drager på en handske — »och så tittar han till höger och venster för att se, om han är observerad, och så sticker han sin smala promenadkäpp under armen, och så bär det af med höguret hufvud och stram hållning.»

»Han har, kan tänka, alldeles glömt af att hans farfar med knapp nöd kom undan fästning för försnillningar», inföll en tredje. »Men så är det med det adliga ynglet, som stoltserar öfver klingande namn. Ytan är nog fan så fin, men det finnes mycken ruttenhet därunder.»

»Ja, det är mycket sant», inföll Ehnbär, som fann det vara tillfälle att kasta in ett ord för att blifva populär.

»Men någonting å vår sida borde göras för att behandla dem såsom de förtjena», menade en fjärde, som såg tämligen blyg ut.

»Det ska' du säga», snäste den, som först yttrat sig i frågan. »Är det någon, som kryper för de adlige, så är det du. Säg jag icke själf, huru du smekte en öfverklasshund här om dagen. Och dina underklasskamrater är du nästan aldrig tillsammans med.»

»Nu ska' ni inte tala om öfverklass och underklass, ty det är barnsligt», ropade Ehnbär. »Skål gubbar! Än fins det öl och porter, stora muggar.»

Samtalet tog en lugnare vändning. Man talade om tentamina och examina, drack brorskål öfver lag och kände sig synbarligen nöjd med sin dag. —

Efter skedd presentation fick Elf sin plats så nära dörren, att han kunde höra hvad de sade i det yttre rummet. Medan han åt ett par smörgåsar och drack ett glas porter rörde sig samtalet vid hans bord om saker, som icke intresserade honom.

»Har herrarne hört grefve Höststiernas förlofning?» frågade en ung man med bleka, nästan vissnade drag. »En värlig mesallians! Hon heter Pettersson, och hennes pappa gör visst strutar och säljer sill.»

»Det är alldeles i sin ordning, när man tänker på huru den familjen under detta århundrade sjunkit»,

anmärkte en annan med ljusa, engelska polissonger och lätt böjd näsa. »En af dessa var ju sågvarksdisponent och en annan maskiningeniör. För 150 år sedan hade vi en Höststierna i vår släkt, men detta är, Gud ske lof, fullkomligt glömdt.»

»Grefve Höststiernas mor hade för resten icke det bästa rykte», inföll en tredje. »I sin ungdom lär hon haft ett pikant äfventyr med en kusk på godset, ett äfventyr, hvars följder långt ifrån att vara oberäkneliga, kunde på dagen bestämmas.»

»Sådana skandaler spörjas nog om mer än en familj», anmärkte en med en menande sidoblick åt von Born.

»Hör någon hvad »proletärerna» säga därute», läspade en granne till Elf. »Jag tyckte, att de talade om öfver- och underklass.»

»Att de kunna använda sådana strindbergska uttryck», undrade von Born. »När jag hör dem, tänker jag alltid på hvad Sully-Prudhomme sjunger:»

»Förskona oss från dina citater», afbröt von Borns granne. »Låt oss hellre fylla våra glas och driicka med »kossorna» därute!»

»Ja, ja, det är en god idé», ropades det i laget. — »Kossorna! Kossorna!» — »Ts! Ts! De kunna höra det», ljöd det från skilda håll.

»Ehnbär skall introducera oss», ropade en af laget, som tycktes vara mest försigkommen. »Jag känner honom; han är särdeles lämplig därtill.»

Ehnbär inropades och fick i uppdrag att »förbrödra» sällskaperna. Sedan de öfliga formaliteterna

undanstökats, inflyttades det inre lagets bord och at-
traperades till det yttres. Några dricksvaror beställdes
och bekantskaper inleddes. Elf fick sin plats bredvid
Ehnbär.

»Det var ju på det hela taget en dum idé»,
hviskade den senare till den förre, »att sammanföra
så skilda faktorer som dessa båda sällskaper. Men
då jag anmodades, kunde jag ju icke neka. På den
ena sidan fins det adelshat, fattigdom och råhet, på
den andra sidan klingande namn, penningar och smi-
dighet. Jag är rädd för att det blir en samman-
drabbning.»

Det yttre kottieriet var till en början synbarligen
smickradt öfver att se sig uppmuntrad af »öfverklass-
medlemmar», och den största uppmärksamhet visades
å båda sidor. Men detta var icke dens mening, som
väckt förslaget att fraternisera med »kossorna», utan
denne försökte att vid tillfälle slänga in ett stickord.
Än talade han om, huru dumt det var, att fullkomligt
medellösa personer, hvilkas begåfning för resten ofta
var högst medelmåttig, gingo den lärda vägen, än att
det fans subjekter, som ansågo folk för snobbar, där-
för att man hade ren skjorta på sig om lördagarne, och
han fortsatte i denna stil, tills den som först öppnat
konversationen om den högvälborne nykomlingen fann
sig föranlåtten att bedja honom »hålla käft.» Men
som denne, såsom han uttryckte sig, icke var hugad
att »krusa bondprissar», steg han upp från bordet och
yttrade såsom sin oförgripliga mening, att det vore
omöjligt att resonnera med folk, »som icke kunde

ha's i rum», tog en af sina närsittande vänner under armen och ville draga sig tillbaka till det inre rummet.

I en hast riktades uppmärksamheten på den strid, som uppstått mellan dessa båda. Hvar och en refererade för sina vänner hvarom frågan gälde; den ene sade, att han blifvit brutalt behandlad, den andre, att han en lång stund suttit och hört en mängd oförsynta yttranden. Partier bildades, och stämningen blef allt mer upprörd. Elf försökte att lugna det sällskap, hvori han suttit, Ehnbär sprang från den ene till den andre för att besvärja stormen och skulle möjligen lyckats i sin afsigt, om icke en af »snobbarne» dragit med sig ett par af de sina mot det inre rummet och högt yttrat:

»Kom med hit in, så lämna vi »den studerande allmogen» för sig!»

»Studerande allmoge», tjöt nu hela motståndarskaran. »Ut med er, snobbar, adelsyngel, öfverklassparasiter», skreks i korus. Med omilda knuffar och lämpligt påtryck af stolar, drefs den andra skaran mot dörren till det inre rummet. Naturligtvis gjordes motstånd mot en sådan skymflig utvisning; händerna knötos, sorlet af okvädingsord blef allt starkare, och inom några ögonblick uppstod en strid, hvarunder »adelsynglet» drefs tillbaka till sitt rum, hvars dörr tillspärrades.

Elf hade under striden dragit sig tillbaka i ett hörn och åsåg detta uppträdande med en förvåning, blandad med afsky. Ehnbär ville störta sig in för att

åtskilja de stridande, men Elf tillbakahöll honom, drog honom med sig, sökte reda på hans rock och hatt och fick honom ut i Promenaden. De hörde ännu en god stund ljudet af okvädingsord och rop från Samfundet.

När Ehnbar åter blifvit lugn, yttrade han med låg stämma:

»Det var detta jag anade. När så skilda elementer komma tillsammans, måste det uppstå obehagligheter. Man tror, att den bildning, som uppfostran i allmänhet och universitetsuppfostran i synnerhet gifva, utplånar bördsfördomar och klasshat, men att så icke är visar just detta uppträde. — Fördömdt, att jag skulle inblandas i denna historia! På hvilken sida jag än ställer mig kommer jag att lida obehag. — Jag kan icke sofva efter detta. Vill du icke följa hem med mig och dricka ett glas vatten?»

»Tack», svarade Elf, »men då gå vi hellre till mig. Det är betydligt närmare!»

»Som du vill. Det är mig likgiltigt hvar vi sitta.» —

Några minuter därefter voro de hos Elf. Lamporna tändes och ett klart sken flödade ut öfver det vårdslöst ordnade rummet. Elf bröt tystnaden.

»Du har genom att förmå mig till att gå upp på denna soaré, gifvit mig en lärdom, som jag icke så snart glömmer. Du har rätt i mycket.»

»Skulle tro det», log Ehnbar med ett bittert drag kring sina läppar. »Jag har känt till det länge.»

»Men huru är det möjligt, att du så tidigt fått inblick i denna 'bildnings' egentliga värde?» frågade Elf, som slagit upp en flaska vatten och lagt fram en låda cigarretter. »Det skulle intressera mig att veta.»

»Det är en mycket vanlig historia. Tänk dig en person, som redan såsom barn slungats ut på egen hand i världen och som måst vända sig till allsköns människor för att kunna få medel till uppehälle och studier. Den som under långa tider får ödmjuka sig, hålla med dem, som vilja hjälpa honom, tiga, då han skulle tala, och svarfva fraser, då han skulle hafva lust att hålla strafftal, måste lära känna människorna!»

Det skämtsamma, som annars låg i Ehnbärs röst, hade nu försvunnit. Han såg nästan betryckt ut.

»Du vet icke, huru det käns att sälja sin självständighet för att köpa 'bildning', fortsatte han med låg stämma.

Elf satt tyst.

»Vill du icke hafva vatten?» frågade han efter några ögonblicks förlopp.

Ehnbär tömde det fyllda glaset och började med en helt annan ton:

»Men därför har jag icke förlorat modet. Häromdagen fantiserade jag ihop en liten historia, som förtydligar min världsåskådning. Vill du höra den?»

»Hvarför icke», svarade Elf. »Jag är icke alls sömning och har för öfrigt själf öppnat samtalet om denna fråga.»

Ehnbär fuktade ännu en gång sina läppar och började berätta

”Om Skalet och Kärnan.”

Skalet och Kärnan mötte hvarandra en dag, då de voro ute i människornas värld. Skalet sken som guld i solskenet: det var polerad och prälade med brokiga färger. Kärnan såg hopskrumpen och obetydlig ut.

Just som de skulle gå förbi hvar andra, sade Kärnan:

»Mitt bästa Skal, hvarför smyger du dig på detta sätt förbi mig? Äro vi icke af Den Högste skapade till att här i verlden dela ljuft och ledt? Du är ju mitt skydd och min försvarare, jag din inre fyllnad. I naturens sköna värld lefde vi ju i den ljufvaste sämja, men knapt kommo vi in bland människorna, förrän allt förändrades. Där gaf du dig en vida mer i ögonen fallande drägt än i naturen, där visste du att på min bekostnad vinna beundrare och anhängare, där såg du ned på mig och ville knapt veta af mig. Skulle vi icke äfven här kunna lefva i innerlig sämja?»

Skalet hade saktat sin gång vid Kärnans tilltal, sände henne en öfvermodig blick och svarade:

»Jag är den jag själf vill vara. Men, medgörlig som jag är, skall jag icke säga absolut nej till en återförening med dig. Jag förblifver densamme och du ingår i mig, på det vilkor att du aldrig mera visar dig, aldrig utträder i människornas värld och i allt anderkastar dig hvad jag täckes besluta.»

»Det kan jag icke gå in på», svarade Kärnan ödmjukt, men bestämdt. »Om jag gjorde detta,

skulle alla utan undantag hylla blott dig. Jag skulle blifva ett medel i din hand, och du skulle använda mig blott såsom ett lockbete för dina ytliga och självviska syftemål. Hvem skulle väl också krossa ditt skinande yttre, då man aldrig kunde veta hvad som fins därinom? Att för alltid sitta innestängd i dig, i mörker och glömska! Aldrig!»

»Då ser jag icke någon möjlighet till återförening», sade Skalet stolt och ville gå sin väg.

Kärnan hindrade det därifrån och bad:

»Blif åter enkel såsom du var i naturens rike! Blif åter mitt fasta omhölje!»

»Aldrig!» svarade Skalet i sin tur. »Du tyckes icke veta hvilken makt jag besitter. Låtom oss täfva några gånger! Om du segrar en enda gång, skall jag gå in på ditt förslag.»

Kärnan suckade och såg mycket nedstämd ut. Hon kände ju människorna och måste anse en täflan med Skalet för en galenskap.

»Din makt är ju också stor», log Skalet försmädligt. »Ofta nog får jag draga det kortaste strået. Du berömmes ju af hela världen och har ett namn af god klang, ja, du kallas till och med för människans högsta ändamål. Jag skulle anse det sannolikt, att du besegrade mig.»

Skalet uppmuntrade tydligen Kärnan för att sedan kunna så mycket mera glädja sig åt hennes nederlag.

Kärnan öfverlade. Hon tänkte på, huru mycket hon skulle vinna, om hon besegrade Skalet. Hon

visste ju också, att hon någon gång bemötts med välvilja och aktning. Följden af öfverläggningen blef, att hon beslöt sig för en täfling.

»Topp», sade Kärnan. »Vi skola se, hvilken af oss utöfvar det största inflytandet på människorna.»

»Men vi täfla endast tre gånger», sade Skalet.

»Skola vi icke hafva någon högsta instans, dit den besegrade kan vädja?» frågade Kärnan, som blifvit litet modigare.

»Jag förstår ej hvad det skulle tjäna till», sade Skalet. »Är man besegrad, så är man besegrad, och därmed jämt. — Emellertid kunna vi tala därom sedan. Humanitet, framför alt humanitet», tillade Skalet.

De gingo nu tillsammans in i den närbelägna staden, och det var ganska intressant att se de miner, som de mötande människorna gjorde, när de sågo det skinande Skalet och den skrumpna Kärnan gå vid hvar andras sida. Det var någonting så ovanligt att se dessa båda i en sådan samsj. När de kommit in i staden, sade Skalet:

»Nu begynner täflingen. Till att börja med får hvar och en pröfva sin lycka på egen hand. Vi taga den ena sidan af gatan; först går du in i ett hus och talar med de inneboende och sedan jag. Det kan ju vara en pröfning att se hvilken af oss bäst kan öfvertyga dem.»

Detta förslag föreföll kärnan förståndigt, och hon gick in i det närmaste huset samt talade med de inneboende i enrum, den ene efter den andre. Hon

talade med dem om hvad som låg henne om hjärtat, bad dem skilja mellan skenet och verkligheten och fann öfveralt tacksamma åhörare. Mången öppnade under deras stilla samkväm sitt innersta och erkände, att det fans mycket, hvaremot han i detta hänseende brutit. Kärnan var mycket nöjd med sin första mission och kom med strålände min ut på gatan, där Skalet väntade.

»Nu är det min tur», sade Skalet. »Du dröjde bra länge, men du skall få se, att jag kommer att stanna ännu längre.»

»Mins öfverenskommelsen! Du talar med hvar och en mellan fyra ögon», påminte Kärnan.

»Jag bryter icke öfverenskommelsen», sade Skalet med tillförsigt och gick in i det hus, som Kärnan nyss lemnat.

Kärnan stod utanför och väntade. Då och då hördes inifrån huset ett buller som af en utdelad örfil, och när ett fönster öppnades i öfre våningen, tyckte sig Kärnan urskilja tydliga okvädingsord. Ett par minuter därefter larmade det ännu högre i trappan, och innan Kärnan hann öfvertänka hvad det egentligen var fråga om, såg hon Skalet med en förfärlig fart komma slungad ned utför trappan.

»Dina enskilda öfvertalningar tyckas icke haft lycka med sig», log Kärnan, när Skalet linkade ut genom porten. »Denna gången måste du väl medgifva, att segern är på min sida. När vi talade till människorna i enrum, lyssnade de till mina ord, men kastade dig utför trappan.»

»Öfverila dig icke i ditt domslut», flämtade Skalet och torkade svetten från sin skinande panna. »Som du mins, bestämde jag från början, huru den första pröfningen skulle försiggå, och denna är ännu icke på långt när afslutad. Det är en allmän sammankomst på rådstugan i dag, och där skall du få se, hvilken af oss är den besegrade. Ännu dröjer det, innan den öppnas, och om det roar dig, kunna vi ju under tiden försöka vår lycka i de följande husen.»

Kärnan biföll. Först gick hon in, och när hon i vänlighet vädjat till hvar och en samt rönt ett godt emottagande, försökte Skalet sin lycka. Följden var alltid den samma. Kärnan omhuldades och tackades, Skalet slungades utför trapporna.

Sedan de på detta sätt under en timmes tid rönt ett olika mottagande, föreslog Skalet, att de skulle begifva sig till den, såsom det sade, egentliga valplatsen. Denna var rådstugan, där mycket folk var församladt, bland dem alla de, hvarmed de förut talat i enrum.

Kärnan kunde icke undgå att märka hvilket olika mottagande kom dem till del. När Skalet, som nu tycktes hafva fullkomligt hemtat sig från sina nyss lidna nederlag, leende och bugande inträdde i salen, skyndade en mängd personer fram under hälsningar och komplimanger, under det att Kärnan trängdes tillbaka i ett af salshörnen och tydligen sågs öfver axeln till och med af dem, som hon trodde skulle stå på hennes sida.

Diskussionen om en af stadens lifsfrågor började. En mängd talare uppträdde, och när dessa slutat sina anföranden, begärde Skalet ordet. Dess af täta bifallsyttringar afbrutna tal hade till följd, att alla med en mun sade sig vilja rösta för genomdrifvandet af dess förslag. Kärnan ansåg det nu vara tid att ingripa och begärde äfven för sin del ordet. Hon sökte gendriva Skalets förslag, men emottogs först med ett ovilligt mummel, nedtystades därpå med hyssningar och leddes slutligen omildt ned från tribunen.

»Jag visste nog, att jag till slut skulle segra», log Skalet med stolthet, när det träffade Kärnan utanför rådhuset. »Du måste väl medgifva dig slagen?»

»Men segern var ju på min sida, när jag talade med dem i enrum», invände Kärnan.

»I enrum, ja! Hvad tror du det har att betyda? Ingenting! Om hvarje människa, när hon sitter för sig själf, har vissa åsikter, som du anser ädla och upphöjda, men som jag för min del anser 'kärnfulla', hvad gör det till saken, då dock alla på gemensam sammankomst rösta för min åsigt? Förstår du icke, att det är just vid det senare tillfället som striden afgöres? Det är ju klart, att de normer, som leda samhället, då fastställas.»

Kärnan måste medgifva, att Skalet hade rätt. Hon kände sig djupt nedstämd öfver att människorna hvar och en för sig stode på hennes sida, men i samlad trupp förnekade henne. Dock hade hon ännu icke gifvit tapt. Det återstod ännu tvänne profningar.

De gingo snedt öfver torget och hade ännu icke bestämt sig för huru den andra pröfningen skulle försiggå, då Kärnan helt plötsligt fick syn på ett stort anslag vid torghörnet. Hon bad Skalet följa sig, och de gingo dit fram för att se hvad det var. Med stora bokstäfver stod där annonseradt, att professor Smidig samma dag skulle hålla ett föredrag om »Lifvets Kärna och Innehåll».

»Dit skola vi gå», sade Kärnan triumferande.

»Detta är ju en lämplig valplats för oss.»

»Jag vet icke det», invände Skalet tvekande.

Efter en stunds eftertänkande sade det dock med ett slugt leende:

»Som du vill; vi gå dit. Men kom ihåg, att pröfningen skall vara så grundlig som möjligt. Vi skola icke låta den afgöras endast af fraser.»

»Naturligtvis icke», sade Kärnan. Hon glädde sig på förhand åt sin seger. Professor Smidig kände hon icke, men hans föredrag skulle ju handla om henne.

Sedan de fått upplysning om, hvar föredraget skulle hållas, begåfvö de sig dit. Det var en stor sal, där redan många åhörare sutto väntande. Det var så trångt, att de med svårighet skulle hafva fått plats, om icke alla med vördnad gifvit rum för Skalet och Kärnan smugit sig efter i dess kölvatten. Knappt hade de tagit plats, förrän talaren uppträdde. Nu började ett föredrag, fylldt med loford öfver »Lifvets Kärna och Innehåll.» Det sades så mycket grannlåter därom, att Kärnan kände sig generad. Nog hade hon trott, att hon vore aktad, men så

mycket, åh, det var ju nästan öfverdrifvet. Hon visste knapt, om hon skulle töras sitta kvar, emedan hon trodde, att alla människor skulle se på henne, men när hon kastade en hastig blick ut öfver salen, fann hon till sin förvåning, att ingen af åhörarne skänkte henne den ringaste uppmärksamhet. Hon blef då betydligt lugnad, men kände sig dock, hon visste ej hvarför, obehagligt stämd. När talet var slut, applåderades föreläsaren och mottog ödmjukt bugande de stormande bifallsropen.

Medan hopen strömmade ut, sade Kärnan till Skalet:

»Nu måste du väl medgifva, att jag segrat?»

»Inte ännu», svarade Skalet. »Låt oss vänta en stund, tills vi kommit ut, så skall du få se.»

När Skalet reste sig upp, lämnade alla rum därför, och Kärnan kom ut på samma sätt, som hon kommit in.

Utanför föreläsningssalens lokal hade åhörarne samlat sig för att hälsa hvarandra och utbyta åsigtter angående det hörda. Hvar Skalet gick fram lyftes alla hattar, kröktes alla ryggar, under det att Kärnan icke observerades.

»Ser du», hviskade Skalet, »hur mycket du är värd? Min är segern, ty det är mig, som de alla hylla.»

»Det der berömmande talet var ju om och till mig», invände Kärnan.

»Talet, ja! Men handlingen?» svarade Skalet.

»Följ mig nu fram till professor Smidig, som står

där framme, så skall du blifva alldeles öfvertygad om att du är fullkomligt slagen.»

De gingo samtidigt fram till professorn, som stannat vid utgången för att mottaga tacksägelse för sitt utmärkta tal. När Kärnan kom fram för att tacka, fick hon blott en högdragen nick, men när Skalet med ett sällsamt, mångtydigt leende framförde sin komplimang, bugade sig professorn djupt, fattade dess båda händer och sade, att dess tack gälde för honom mer än alt annat. Han begagnade sig af tillfället att bedja Skalet blifva fadder till hans nyfödde son och hoppades, att han nu såsom förr alltid skulle få räkna det bland sina trägne åhörare. Skalet tackade och önskade professorn all framgång.

»Du ser», sade Skalet, sedan de kommit ur folkmassan, »att du äfven denna gång blef slagen. Du kan väl icke neka till, att det är någonting vida bättre att hyllas med *handling* än med *ord*. Det senare lämnar jag gärna åt dig, emedan det är fullkomligt värdelöst. Du vet väl hvad munväder vill säga.»

Kärnan måste erkänna sig besegrad. Det var ju obestriddigt, att man icke i människornas värld sätter ord och fraser högt.

Trots Kärnan sålunda blifvit slagen tvänne gånger, kände hon sig dock icke bittert stämd mot Skalet. Det var ju icke dess fel, att människorna satte större värde därpå än på henne själf.

De rådslago nu om huru de skulle utföra den tredje och sista täfingen.

»Du får bestämma alldeles som du vill», sade Skalet. »Det är ju icke för mycket, när du blifvit besegrad tvänne gånger.»

Kärnan öfvertänkte en god stund. Till slut rann det henne i hågen, att hon hade hört talas om en mycket rik och mäktig man, som var vida känd för sina gedigna kunskaper, sitt goda hjärta och sin upphöjda dygd. Hon föreslog, att de skulle gå till honom. Skalet biföll.

Hans slott låg tämligen nära staden, och de stodo snart utanför den väldiga bygnaden. Dörrarna slogos upp, och en guldsmidd hofmästare frågade hvilka de voro. De sade sina namn och skulle just gå in, då den mäktige mannen själf, som kom från en ridd, händelsevis fick se dem. Äfven han under rättades om hvilka de voro, och några ögonblick därefter låg Skalet i hans armar, medan Kärnan stod utanför de i dubbla lås stängda slottedörrarna.

Kärnan kände sig grymt besviken. Hon ville dock icke gå sin väg, innan hon åter träffat Skalet, men hon fick vänta mycket länge. Då de åter möttes, hade Skalet en tung guldkedja om sin hals och gick ännu mera stolt än förut.

»Det må du tro», sade det åt Kärnan, »var en präktig herre. Aldrig förr har jag blifvit så väl undfägnad. Till middag fick jag: Smilsoppa med Krypbönor, Dygdkrustader med Vällustfyllnad, Stekta Floskler med Sötsås, Imiterad Hjärta med Stufvad Penningört och Frasbakelser. Vinerna voro: Château

Gourmand, Taugenichts Auslese och Lacrymæ Pauperum. Du är besegrad, ohjälpligt besegrad.»

»Huru kan du kalla detta en täflan?» frågade Kärnan med harm, »då jag icke ens fick komma inom slottsherrens boning? Detta kan aldrig gillas.»

»Stodo vi icke båda framför honom, och hade han icke tillfälle att välja mellan oss båda?» genmälte Skalet. »Sade jag ett enda ord? Vi voro ju båda tysta. Såg du icke, att han genast omfamnade mig och kallade mig sin bästa vän? Du ser nu, huru täfingen utfallit. Icke en enda gång kunde du visa dig ega någon makt. Vill du erkänna din värdelöshet, för alltid gömma dig bakom min skimrande dräkt och i alt erkänna mig vara din herre?»

»Aldrig! — Jag vädjar till högre instans», sade Kärnan.

»Till hvem då?» hänlog Skalet.

»Till Vår Herre.»

»Dit går jag aldrig i lifvet. Känner honom högst obetydligt», sade Skalet.

»Då går jag väl ensam», återtog Kärnan.

Huru denna vädjan upptogs, förtäljer icke historien.

Det finnes människor, som påstå, att Kärnan aldrig kom tillbaka från Vår Herre.

Andra tro, att den ännu finnes kvar på jorden, ehuru den fått en så undangömd plats, att den högst sällan bemärkes af människorna.» —

Ehnbär hade slutat sin berättelse. Elf satt tyst några ögonblick, hvarefter han frågade:

»Och du? Hvad tror du om den?»

»Att Kärnan icke var Kärna, ehuru hon inbillade sig det», svarade Ehnbär med lugn stämma. —
»Hon var själf blott ett förkrympt skal.»

»Nu har jag pratat nog för att kunna sofva i lugn», fortsatte han. »God natt, hyperidealist! Glöm ej lektionen du fått i dag!»

Ehnbär gick.

Elf satt ännu en stund uppe. Han tänkte på alt hvad han denna dag upplefvat och grubblade på, huruvida den sanna bildningen värligen kunde bringa sådana frukter som de, hvilka han denna dag närmare skärskådat. Lärdomshögfärd, bördsfödomar, klasshat hade han tänkt skulle ligga fjärran från universitetslifvet.

Hans tro på den rådande bildningens upphöjdhed och ädelt reformerande makt var rubbad.

4.

Höstmånaderna och julen gingo för Elf under omväxlande studier och hvila. När han någon gång arbetat mera, än han egentligen kunde tåla vid, kände han snart nog följderna därpå, och han insåg, att ännu under de närmaste åren stor försigtighet måste iakttagas, om icke det gamla onda skulle återkomma. Hans lif förflöt därför utan någon forcerande läsning, utan några nattliga forskningar. När man såg honom promenera flere timmar under förmiddagarna samt äfven då och då kunde träffa honom ute på eftermiddagarne, låg den tanken nära till hands, att han var en lätting, som endast skötte sitt välbefinnande, och man skämtade med honom, huru godt han hade om tid och huru han när som helst kunde taga emot sina vänner.

Sedan han under den för honom så betydelsefulla soaréen fått en inblick i den ledande strömningen inom universitetslifvet, hade han, trots Ehnbärs protester, allt mer dragit sig undan det egentliga studentlifvet. När han någon gång råkade vara med på ett större gille, gjorde han liknade erfarenheter som under höstbalen. Han fann hos herrar akademici en kåranda, som yttrade sig i den faktiskt förevarande, men väl

dolda åsigter, att alla människor med undantag af dem som aflagt filosofie doktors-, medicine licentiat-, juriskandidat- eller teologiekandidatexamen icke innehade bildning i egentlig betydelse. Denna lärdomshögfärd fick sitt komplement i en orubblig tro på sin egen auktoritet, partiskhet mot de studerande, ofördragsamhet mot olika tänkande och en ensidig lifsuppfattning. Hos studenterna åter fann han å ena sidan ett undertryckt hat mot de förmögna, som hade råd att kläda sig snyggare och intaga sina måltider på de bättre värdshusen, å andra sidan ett illa doldt förakt för de sämre lottrade, med ett ord, ett klasshat. Dess utom var det lätt att spåra en nästan afgudisk tillbedjan af »cum insigniore» och »laudatur». Mer och mer fann Elf, att den bildning han tänkt sig såsom det ideala målet för mänsklighetens sträfvan icke hade sitt motsvarande uttryck i den universitetsbildning, hvarpå han nu hvarje dag såg exempel. Det var icke att undra på att han slöt sig alt mer inom det sällskap, som han tillhörde och där andan var sådan, som han önskade: fri, tolerant, välvillig.

Sin vän Ehnbär hade han träffat mindre ofta den sista tiden. Någon gång såg han honom komma trådsliten och ödmjuk i sällskap med professor Gregoriander eller dennes familj, och han hörde, att Ehnbär efter docentutnämningen skulle förlofva sig med sin vördade förmans dotter.

Man må icke tro, att det senare utgjorde villkoret för det förre; visst icke. Det var endast malisen, som kombinerade dessa båda saker.

Då och då arbetade Elf på sin afhandling, och under nyåret framskred väcket så långt, att han såg sig kunna hinna med disputationen till i slutet af terminen. Han träffade professor Anér rätt ofta och samtalade med denne om det ämne han valt.

En dag i slutet af Mars, då vårvindarne redan börjat fläktas, träffade han Ehnbär ensam i Promenaden. Den sist nämdes ansigte var strålande, när han skyndade emot »uridealisten».

»Nu kan du snart gratulera mig, gamle vän», sade han och tryckte Elfs hand. »Om fjorton dagar är jag docent, och sedan — sedan äro mina vingar fria. Då är äfven jag vetenskaplig auktoritet och en halfgud vid universitetet».

»Jag gratulerar», svarade Elf med ett vänligt leende. »Jag vet, att du sträfvat för att nå ditt mål. Dock får jag säga, att det appendix därtill, som du skaffat dig, icke är af bästa slag».

»Hvad menar du?» frågade Ehnbär förvånad.

»Du skall ju snart förlofva dig med fröken Gregoriander?»

»Ts! — Den saken tala vi icke om nu», hviskade Ehnbär.

Likasom angelägen om att byta om samtalsämne, tillade han:

»Nu skall du följa med mig och höra på en disputation, som lär blifva särdeles rolig. Professorn i ämnet vill icke hafva disputanten till docent, och därför skall nu den stackarn stukas. Detta är också en universitetsinteriör, som icke är att förakta. Do-

centen Herrman är fakultetsopponent, och man behöver endast hafva sett honom för att förstå, hvilka vapen han kommer att använda. Disputationen börjar om tio minuter, och vi kunna gå in nu för att få så god plats som möjligt. Hela staden vet af det förut, så att det helt säkert blir ondt om plats».

Till disputationssalen, som var belägen en trappa upp i det nya universitetshuset, voro ännu icke särdeles många åhörare anlända. Elf och Ehnbar togo plats på en bänk till höger om katedern, hvarifrån de hade fri utsigt öfver opponenterna och auditoriet. Rummet var stort, och dagern föll i breda strimor in genom de höga fönstren. En vaktmästare uppradade på ett bord en mängd böcker, som skulle göra tjänst vid disputationen, medan en annan fylde ett vattenglas på katedern och såg efter, att dammet var väl aftorkadt på den bänk, där preses, rektor och öfriga professorer skulle sitta. Några gråsparfvar kvittrade därutanför, och Samfundets röda bygnad lyste fram på motsatta sidan af den öppna platsen framför universitetshuset.

Klockan fattades nu blott ett par minuter i den fastställda akademiska kvarten, och alt flere studenter strömmade in genom de vidöppna dörrarna. Några fruntimmer togo plats vid Elfs sida och förseddes med disputationsafhandlingar af den påpasslige vaktmästaren. Med hvarje ögonblick blef samlingen alt fulltaligare; bänk efter bänk besattes, och snart kunde de senast kommande få plats endast vid dörren. Det syntes, att man väntade sig en het strid.

Klockan slog kvarten. Först inträdde respondenten, en ung, blek man med ett energiskt utseende, därpå opponenterna och sist preses, rektor och några professorer. Opponenterna togo plats vid bordet framför katedern, respondenten besteg katedern, och de öfrige satte sig till venster därom.

Efter några inledande ord af respondenten, hvori han uppmanade fakultetens opponent att framställa sina anmärkningar, började disputationen.

Docenten Herrman var den som fått i uppdrag att vara fakultetens opponent. Han hade tagit plats öfverst till höger på första bänken, och i den klara morgonsolen tog han sig ingalunda ut till sin fördel. Hans blekfeta, pussiga ansigte bar spår efter nattliga orgier, och det nidskt själfkära smälöje, som alltid hvilade öfver hans läppar, var i dag tydligare än vanligt. De båda andra opponenterna hade klädt sig i frack och hvit halsduk, men docenten Herrman bar grå kavaj, nedpunschad vest och ett par benkläder, som voro för kort tilltagna. Läger man härtill en smutsig skjorta, oborstade skor och ett ansigte, som syntes icke hafva på långliga tider kommit i beröring med vatten, var hela personagen färdig.

Den ton, hvarmed Herrman sade sina anmärkningar, utgjorde en blandning af hån och råhet. Till en början fälde han den allmänna anmärkningen, att hela afhandlingen vore ett machværk, som erbjöd så många brister, att han icke rätt visste, hvarmed han skulle börja. Därefter kommo slag på slag personliga utfall och halfkvädna insinuationer af den beskaffenhet, att

auditoriet, som fann hela saken roande, började mumla och småskratta. Uppmuntrad af detta bifall, drog docenten Herrman ännu djärfvare i fält mot en motståndare, som han alt för väl visste vara »vetenskapligt» lifdömd. Utan en skymt af bevis bröt han stafven öfver författarens hela tankegång och framställning, och när han lyckades finna några faktiska misstag — i öfrigt så sällsynta i akademiska afhandlingar! — jublade han öfverljuddt och blandade då och då i jublet ett hänskratt. Han vred sina smutsiga händer i förtjusning, när han tyckte sig hafva fått hugg på den arme respondenten, och nästan vändades i löje, när denne vågade framkomma med några invändningar.

På detta sätt hade disputationen fortgått under ett par timmar. Solen hade under tiden skådat in genom fönstren, och värmen i den stora salen var tryckande. Ingången var så fullpackad med studenter, att man kunde komma hvarken in eller ut, och bänk vid bänk satt auditoriet och lyssnade med ifver till anfallet och försvaret. Några af åhörarne — i synnerhet de äldre damerna, som sutto bredvid Elf — syntes indignerade, men det stora flertalet gladdes sig åt den »stukning», som kom respondenten till del. Opponentens hänskratt följdes af dessas fnitter och hviskningar, och den allmänna opinionen stod tydligen på hans sida.

Respondenten åter hade under disputationens gång blifvit alt mer blek. I hans mörka, djupt liggande ögon kunde man läsa uttrycket af att han kände sig föremål för en hänsynslös orättvisa. Dock förlorade

hån aldrig sitt sinnes jämnvigt. Med hög och klar röst sökte han gendrifva docenten Herrmans anmärkningar, för så vidt detta var möjligt, ty hade han gifvit denne svar på tal, skulle disputationen utan alt tvifvel urartat till ett utbyte af okvädningsord. Med afseende på de få *vetenskapliga* anmärkningar, som framställes, sökte han visa, att det i det hela fans logisk reda och följdriktighet. Mot auditoriets glädjeutbrott förhöll han sig fullkomligt passiv; då och då strök hans sorgsna blick öfver mängden, likasom för att forska efter någon deltagande vän, som i likhet med honom afskydde detta pöbelaktiga beteende, men när den möttes af grinande ansigten och kväfda löjen, drog den sig snart tillbaka, likasom om den varit rädd att smutsas af någonting orent. Vattenglasat var i det närmaste urdruckat, och hans hand darrade till, när han förde det till sina läppar, men icke en muskel rördes i hans ansigte, när opponentens utfall ljungade fram mot honom.

Nu kom docenten Herrmans egentliga anmärkning, som skulle afgöra det hela. Han yttrade såsom sin mening, att af alla de författare, som respondenten citerat, hade denne icke läst flere än ett par, och då den sålunda anfallne uppmanade honom bevisa detta sitt påstående, haglade en skur af smutsiga invektiver emot honom. Preses fann sig föranlåten att gå fram till docenten Herrman och hviska honom någonting i örat. Man var oviss om, huruvida det var en varning att icke missbruka den ställning fakulteten anvisat honom eller en uppmaning att gå på i samma

stil för att fullkomligt dräpa en motståndare, som föraktade att använda liknande vapen som opponenter. — Ett faktum var, att docenten Herrman ännu mera sporrades till att fortsätta i den förra stilen.

Disputationen tog nu form af en hetsjagt, där den arme respondenten var offret. Mot denna ström af obevisade påståenden och hänsynslösa invektiver gafs ingen räddning. Det lilla af argumentation, som möjligen funnits förut, hade försvunnit, och i dess ställe trädde endast kategoriska påståenden om okunnighet, oreddighet och försumlighet. Hela auditoriet nästan kinnade af skratt; det var någonting så ytterst roande att se, huru fakulteten afbasade en person, som mot professorns i ämnet vilja vågade eftersträfvat docentur.

Elf och Ehnbar hade följt disputationen med oafbruten uppmärksamhet. På den förres ansigte stod att läsa ett djup deltagande med den olycklige författaren; på den andres åter efterträdde det ena löjet det andra, allt efter som den midt emot sittande professor Gregoriander angaf stämningen. Efter det sista utfallet kunde Elf icke tillbakahålla sin harm, utan hviskade ganska högt till Ehnbar:

»Ah, det är ovärdigt!»

»Ts!» brummade denne, stötte honom i sidan och flyttade sig så långt han kunde ifrån honom.

En af de äldre damerna gaf Elf en erkänsam blick.

Docenten Herrman ansåg nu tydligen, att respondenten fått nog samt afslutade sin opposition med några allmänna fraser om »vetenskapens» och »bild-

ningens» betydelse för den »värkligt» och »ärligt» arbetande forskaren. Han hoppades, att afhandlingens författare icke hade tagit sig illa vid, att han, för-
anledd af »vetenskapligt» nit, nog skarpt framställt sina, såsom författaren själf väl funnit, fullt befogade anmärkningar.

Respondenten svarade icke ett ord.

En stunds tystnad inträdde. Rörelse uppstod vid dörren; en mängd studenter trängde sig ut, en annan in, bänkar flyttades, man talade här och där lågmäldt om den nyss afslutade delen af disputationen. Några professorer, som ansågo sig hafva hört nog, bland dem Gamblin och Gregoriander, aflägsnade sig med ett belåtet leende på läpparne. — Respondenten uppmanade de andre opponenterne att yttra sig.

Disputationen antog nu en lugn prägel. De anmärkningar, som gjordes, voro på sak gående och formen för framställningen lugn och polerad. En halftimme därefter var denna del af akten förbi, och sedan den siste opponenter framställt sina anmärkningar, reste sig preses och gaf tecken till att disputationen var slut.

Respondenten steg därefter upp och sade inför den ännu nästan lika talrika församlingen några ord till tack åt opponenterne. Under de ögonblick, han framsade dessa, såg han på klockan, som hängde på den motsatta väggen, men när fraserna voro sagda, lät han sin blick fara öfver auditoriet.

Elf lade märke till denna blick, ty han hade aldrig förr sett någonting sådant. Däri lyste ett förakt,

så djupt, så obetvingligt, så omfattande; den gick blixtnabbt ut öfver preses, professorer och studenter och fästades slutligen på docenten Herrman. Det var, som om respondenten andligen spottat all denna uselhet i ansigtet. Med samma orörliga drag gick han ned från katedern, fick en silkeslen, nästan omärklig handtryckning af preses, tackade sina egna opponenter med ett vänligt, resigneradt leende och började samla ihop sina böcker.

Mängden strömmade ut, Elf och Ehnbär bland de siste. Ingen gick fram och gratulerade den unga disputanten, ingen sade honom några vänliga ord till erkännande af hans lugna, sansade hållning. Men när salen var nästan tom, gingo tvänne yngre studenter med fina drag och ädel hållning fram till honom och bådo, utan att säga någonting om disputationen och dess utgång, att få hjälpa honom med hans böcker.

»Tack», sade han med samma lugna leende som förut.

Han tryckte deras händer och fortsatte:

»Vi ska' inte taga alla böckerna; en stor del däraf skall till universitetsbiblioteket!»

Han sorterade böckerna, och sedan de blifvit i ordning, gingo de ut.

När Elf och Ehnbär begåfvo sig nedför den breda trappan, hörde de en af de sist utgående af åhörarne säga till en annan:

»Det var visst ett par adlige» — med en bred, öppen dragning på a — »som hjälpte honom med böckerna. Jag undrar hvad det var för öfverklassidé».

De båda vännerna togo plats på en bänk i Promenaden, där på åtskilliga ställen grupper af diskuterande bildat sig. När de kommit mera afsides, utbrast Elf:

»En skandal! En akademisk skandal! Huru är någonting sådant möjligt? Att med personliga utfall och insinuationer bemöta en afhandling, som är skriven på vetenskapligt språk och i vetenskaplig afsigt! Att i preses' och öfriga universitetslärares ögon bita hufvudet af skammen, såsom denne Herrman gjort! Och att se den studerande ungdomen, som borde hafva en vida bättre uppfattning, jubla och håna, när en kamrat bemötes ovärdigt! Du har rätt, Ehnbär. Den bildning, jag trodde mig finna hos universitetet, är falsk, lögnfull, usel. Nu har jag fått mina ögon öppna. En verklig bildning kan ej yttra sig i *sådana* frukter».

»Stilla, stilla, brushufvud», hviskade Ehnbär. »Du skriker, så att hela staden kan höra det. Du erkänner då ändtligen, att jag har rätt; det gläder mig, tveksam som jag en gång var, huruvida du någonsin skulle komma till besinning».

»Jag förstår mig icke på den fråga, som respondentens arbete afhandlade; var detta verkligt så svagt?» frågade Elf.

»Det var en vanlig akademisk afhandling, som hade hvarken större förtjänster eller fel än sådana arbeten i allmänhet», svarade Ehnbär. »Det kan du vara öfvertygad om att den var lika god som Höjden-dals: "*Om Knölens betydelse för Växtfysiologien*",

eller Samuelsons "Om andra personen singularis af aoristus sekundus passivum hos Pindaros", att icke tala om Herrmans "Är Runebergs Kung Fjalar en tragisk eller komisk personlighet?"

»Men huru är då någonting sådant som detta möjligt?»

»Du skall få höra. Det fordras icke att vara begåfvad och kunskapsrik för att bli docent, utan endast att kunna *krypa*. En person, som kan göra ett godt intryck på professorn i ämnet, kan, så vidt han absolut fränkänner sig all annan insigt än den, som han kan förskaffa sig på dennes föreläsningar, slår för hans dotter — om han har någon — resonnerar med professorskan om federationen och frälsningsarméén, med all säkerhet blifva docent. Afhandlingen må vara huru som helst beskaffad; professorn uttrycker blott sin önskan, att den unge mannen skall blifva docent, och fakultetsopponenten måste då för att icke i grund stöta sig med sin förman, iakttaga ett humant sätt. Som sagdt, afhandlingen får då vara hur obetydlig, hur färglös, hur usel som helst; dess författare blir i alla fall docent. Tänk t. ex. på Grens 28-sidiga redogörelse "Om Hutchesons Dygdelära". En docentutnämning är fullkomligt professorns ensak».

»Men i så fall är ju den vetenskapliga bildningen fullkomligt beroende af de enskilda professorernas godtycke? Och när det är ett faktum, att de verkligt framstående tänkarne och forskarne redan vid unga år äro själfständiga, följer däraf, att just dessa icke komma fram. Universitetsvägen tillstänges för dem,

och då de i och med detsamma förklaras nästan »ovärdiga att i vetenskapens tjänst vidare nyttjas», är deras forskningsbana stängd».

»Naturligtvis. Därför ser du också, hvilken ytterst tarflig ställning vårt land i vetenskapligt hänseende intager. Några af de rikt begåfvade slå sig igenom, men de andre, flertalet, vråkas bort som värdelöst gods. En själfständig forskning, särskildt inom det rena tänkandets område, finnes icke hos oss».

»Men kan ej en person, som på detta sätt blifvit ovärdigt behandlad, skaffa sig rättvisa?» frågade Elf.

»Rättvisa? — Aldrig! — Om några få inse, att det är fråga om en hänsynslös komplott, så skall den stora, okunniga massan följa den styrande auktoriteten. Den som råkat ut för någonting sådant som detta är nedtrampad, nedtrampad som ett vasstrå».

»Men om man icke får rättvisa, kan man åtminstone taga *revanche*», ropade Elf med gnistrande ögon.

»Jag skulle icke tillråda försöket», svarade Ehnbär lugnt. »Ett mot hundrade, att man förlorar sin sak».

»För sin samtid skall man törhända förlora, men en framtid skall döma rättvisare. — Om jag varit utsatt för ett sådant ovärdigt beteende, skulle jag skriva ett verk, som skulle afslöja all denna ovärdighet. Jag skulle fråssa vid den tanken, att hafva visat de kommande släktena, huru i det nittonde århundradets upplysningsstolta tid ett universitet, en bild-

ningens högskola glömt hvad heder och rätt bjuda och i sitt namn, genom en af sina lärare smutskastat en ung vetenskapsidkare, som förtroendefullt närmat sig den. Jag skulle fråssa vid den tanken att hafva visat, huru ytlig denna bildning är, och att det är kommande släktens uppgift att skaffa sig en djupare grund och en renare källa, när de skola uppfostra de unga. — Att veta att man för samtid och eftervärld brännmärkt dessa herrar, som i förtröstan på sin oberoende ställning trampa ned hvar och en, som är dem misslaglig — det vore en härlig känsla!»

Elf hade talat sig varm. Det låg en fuktig glans i hans ögon, och hans händer knöto sig ofrivilligt. Öfver Ehnbärs ansigte lade sig ett tankfullt drag. Efter en stunds tystnad steg han upp och sade:

»Vi skola ej mera tala om detta sorgliga ämne. — Du har väl fått min afhandling?» frågade han strax därefter med lättare ton.

»Ja, tack du! — *Du* blir väl docent med all säkerhet?»

»Fullkomligt säkert. En sak, som blifvit så skickligt planerad som denna, kan icke misslyckas. Du kommer väl på min disputation i öfvermorgon?»

»Det är mig, tyvärr, omöjligt. Jag reser i morgon bort till landet och stannar där 14 dagar för att genomse min afhandling och njuta af de första vårvindarna. Men vid min återkomst hoppas jag att få gratulera dig. — Farväl så länge! Jag skall gå upp till professor Anér före middagen.»

Han tog afsked af Ehnbär och mötte, just när han vände sig om, docenten Herrman i sällskap med docenterna Gahm och Bonde, hvilka småskrattande resonnerade om disputationen. Herrman fick tydligen komplimenter af de båda andra för den mäterliga »stukningen».

När Elf kom in till professor Anér, satt denne som vanligt i sin gungstol och vred sin doktorsring. Han steg upp vid Elfs inträde och stirrade honom själsfrånvarande i ansigtet. Efter någon minuts betänkande besvarade han Elfs hälsning med ett välviligt leende och en handtryckning.

»Ja så, doktor — — — Elf», mumlade Anér. »Jag höll på att inte känna igen doktorn. Var så god och sitt ner i soffan».

Elf satte sig.

»Jag har icke någonting särskildt att meddela professorn», började han. »Jag såg professorn på disputationen och ville höra professorns tanke därom. Jag för min del är mycket upprörd».

»Jag är också högst uppbragt öfver att en docent, en fakultetsopponent, kan förgå sig på detta sätt», instämde Anér. »Hela tiden satt jag och nästan vändades öfver att preses icke kunde, såsom han bort, ingripa däri. Docenten Herrman blef ju ännu mera oförsynt, sedan denne tillhviskat honom några ord».

»Aldrig tänkte jag mig möjligheten af någonting likna de. Detta bådär icke godt om den anda, som i allmänhet råder inom universitetsvärlden».

»Nej, Gud nåde oss! Ännu fins det nog personer, som tycka om att uppträda på samma sätt som Bokström, hvaraf jag ännu i denna dag har ett sorgligt och outplånligt minne. Det orättvisa och hätska utfall, som han gjorde emot mig, är den bittraste hågkomst i mitt lif».

»Jag gjorde just under loppet af förra terminen bekantskap med det af professorn åsyftade arbetet, och jag måste medgifva, att det i råhet, ja, snart sagdt, i pöbelaktighet öfverträffar alt hvad jag läst inom det område, som gör anspråk på att vara vetenskapligt».

»Man kan af detta arbete se», sade professor Anér med djup stämma, »att vetandet visst icke med nödvändighet medför humanitet och ett godt hjärta».

»Nej, tyvärr», mumlade Elf.

»Hvad Bokströmianismen beträffar», återtog Anér, »har jag tappert kämpat däremot och nu till sist med den lyckliga påföljd, att jag i det sista häftet af en tysk tidskrift, hvori jag låter trycka mina arbeten, kan underrätta mina meningsfränder om att denna skola nu befinner sig i upplösningstillstånd. Sedan professor Knifving vid systeruniversitetet nu snart tager afsked, så är min farligaste motståndare undanröjd».

»Det gläder mig att höra, att professorn numera har ingenting att frukta från detta håll».

»Frukta?» — Professorn knöt nattrocksbandet fastare kring lifvet. — »Mina forna motståndare äro fullkomligt slagna, en utgång, som deras inhumanitet och intolerans gjort välförtjänt».

En stunds paus inträdde. Elf hade tydligen någonting, som sysselsatte hans tankar.

»Med anledning af hvad som förekommit under denna disputation», bröt han tystnaden, »och den erfarenhet, som jag under den sista tiden gjort om universitetet, har jag tänkt meddela professorn, att jag afstått från alla tankar på docentur».

Professor Anér såg på Elf, som om denne vore en högst märkvärdig trilogisk termignostisk gåta, och kom genast med invändningar. Elf hade ju nu i det närmaste sin afhandling färdig, denna skulle genomses af Anér, innan den trycktes, och allt skulle ställas om på ett sådant sätt, att skandal skulle förebyggas.

»Men om jag nu har förvärfvat mig fiender under den tid, jag vistats här vid universitetet? Om dessa sluta sig tillsammans och på ett hänsynslöst sätt intrigera emot mig, huru skall då det hela gå?» invände Elf.

»Jag vet, attt doktorn har fiender», svarade Anér, »fiender, som doktorn erhållit genom att utslutande umgås med sitt kotteri, genom att kläda sig på ett sätt, som icke är öfverensstämmande med akademisk coutume o. s. v., men vi skola planera saken så, att någon fara för docenturen icke skall i frågakomma. Dock ber jag doktorn vara så förekommande som möjligt mot docenterna Gahm, Bonde och Herrman, ty jag vet, att doktorn är dem en nagel i ögat».

Elf spratt till. Hvad hade han då gjort dessa? Skulle möjligen redan nu en komplott vara i gör-

ningen att störta honom? Han kände en sällsam stridslystnad vakna upp inom sig.

Efter en längre stunds samtal lät Elf sig öfvertalas. Han hade i alla fall för afsigt att genast lämna universitetet och ämnade, såsom sagdt, använda sin docentur för att fortast möjligt kunna få ett lektorat.

5.

Vid Elfs återkomst till universitetsstaden hade våren gjort sitt intåg. Promenadens kastanjer stodo klädda i späd grönska, några Tussilager stucko djärft upp hufvudet i utkantsrännstenarna, likasom brydde sig icke om stadsfullmäktiges påbud om väl rensade smutsafledare, och en hvit mössa skymtade fram här och där på gatorna. Det låg doft och ljumhet i fläktarna; det kändes i luften, att våren var kommen.

Den förste bekante Elf träffade var Ehnbär, men nära var det, att han icke hade känt igen honom. Ehnbär var klädd i en väl sittande, mörkgrön vårkostym, öfverrock med sidenuppslag och sammetskrage, ljus halsduk med kråsnål, en mörkbrun hatt, som stod i öfverensstämmelse med handskarne. Rökande en cigarrett och svängande en promenadkäpp af ebenholz, gick han lugnt småleende sin förvånande vän till mötes. Sedan de första hälsningarna voro utbytta, utbrast Elf:

»Gratulerar, bror Ehnbär! Du är nu lyckligt och väl docent, såg jag i tidningen. Det var roligt, att du lyckades.»

»Har du någonsin fruktat motsatsen?» frågade Ehnbär och gaf Elf en öfverlägsen blick. »Tror du icke, att det är sant, att Vår Herre belönar ett ihärdigt och sträfsamt arbete? Utan skryt sagdt, har jag värkligen arbetat — ja, icke något vidare med min afhandling — men med farbror Gregoriander. Om du kunde tänka dig, huru många glas punsch jag druckit med gubben, medan han otaliga gånger omtalade, huru han hade lefvat sin studenttid, huru många dygdesamma fraser jag växlat bort åt 'tant' Gregoriander — det lyckades mig veckan före disputationen att få säga 'tant' åt henne — och huru många skålpund glace jag bekostat det ovetenskapliga fostret af detta par! — Men så är det nu, Gud ske lof, öfver! — Nå, du skall väl spika din afhandling snart?»

»Tryckningen däraf går med raska steg framåt. I slutet af nästa vecka har du att vänta ett exemplar. Du kommer väl och åhör disputationen?»

»Jag skall komma.»

Elf observerade, att Ehnbär började se orolig ut. Han tittade åt sidan och såg familjen Gregoriander komma gående i Promenaden. Det var omöjligt att undvika den. Ehnbär gjorde visserligen några förstulna sidoblickar för att finna någon räddande utväg, men fattade efter något ögonblick sitt beslut och stannade kvar. Elf förstod icke riktigt, hvarför Ehnbär så ifrigt började tala om den tid Elf tillbringat på landet, huru trakten och folket var, och väderleken, och boskapskötsel, och umgänget, och trakten än en

gång. Gregoriander passerade förbi, och ett ögonblick störd i sitt synbarligen ytterst viktiga samtal, gjorde Ehnbär en förekommande, men något reserverad hälsning. Hälsningen besvarades på samma sätt.

»Det tyckes icke vara samma goda förhållande mellan er nu som förut», anmärkte Elf. »De hälsade ju så stelt.»

»Hvad fan har jag att göra med dem nu, sedan jag blifvit — — —» Ehnbär tystnade helt tvärt och såg ut, som om han visste med sig själf, att han sagt en dumhet. »Du har då icke hört pratet angående fröken Gregoriander och mig?» fortsatte han och försökte se förolämpad ut.

»Nej, icke något vidare», svarade Elf. »Jag har ju varit på landet.»

»Det sades ute i staden, att jag hade friat till flickan Gregoriander och att partiet skulle eklateras, sedan jag blifvit utnämnd till docent. Som jag aldrig tyckt om sådana där fullkomligt ogrundade insinuationer, gick jag dagen efter min docentutnämning — dagen förut hade jag naturligtvis gjort uppvaktning hos professorn — upp i familjen och sade professor-skan, att jag, emedan det pratades så mycket ute i staden om ett förhållande, som skulle vara mellan hennes dottér och mig, för dotterns egen skuld måste göra mina visiter mindre ofta. Jag antydde också, att jag redan vore engagerad på annat håll — d. v. s. jag blir det väl på Vestkusten i sommar — och därför kunde jag så mycket mindre låta den stackars flickan lida för min skuld. — Det vore väl fan»,

utbrast han därefter med en slug blinkning med ögonen och ett värtaligt löje, »om jag måste vara tvungen att försörja dottern, därför att jag blifvit faderns docent. Den spekulationen gick icke. Men nu måste jag gå till min skraddare för att profva min nya frackkostym. Farväl så länge! Lycka till!»

Någon vecka därefter spikade Elf sin afhandling och öfverlämnade ett exemplar däraf till professor Anér. När han kom ut från honom, stodo docenterna Gahm och Herrman därutanför och hälsade på honom med varma handtryckningar. De skulle in till Anér i ett obetydligt ärende. När Elf gått ett stycke fram på gatan, mötte han docenten Bonde, som också smög sig in i Anérs förstuga. Elf tänkte icke vidare därpå. Han kunde dock icke underlåta att lägga märke till, dels att han under dagarne före disputationen så många gånger mötte dessa herrar på den gata, där professor Anér bodde, dels att denne var mycket ombytlig i sitt sätt emot honom. Elf kände, att det »låg någonting i luften», men visste icke hvad det var.

En dag strax före disputationen var det likasom stor akademisk mottagning hos professor Anér. Själf satt han, som vanligt, i gungstolen, medan docenterna Gahm och Bonde hade tagit plats i soffan, docenten Herrman på en stol nära fönstret. De sistnämde hade kommit, den ene efter den andre, alldeles som enligt aftal, och alla talade de om en och samma sak: Elfs afhandling och tillämnade docentur. Det var tydligen deras afsigt att arbeta till det yttersta för att göra Elfs planer om intet.

»Jag för min del», avslutade Gahm ett längre anförande, »måste anse Elf fullkomligt olämplig till docent. Hans umgänge med dessa snobbar, hans sätt att vara, hans misslyckade examensförsök vid det universitet, där han förut studerat — alt sammansluter sig till en komplex af skäl, hvilka icke kunna sägas vara svaga.»

»Och så använder han 'schabåknack' eller hvad det heter», grinade docenten Bonde och drog i sitt tofviga hagskäg. »En person, som använder 'schabåknack', kan ej bli docent.»

»Dessutom dricker han på offentliga ställen chartreuse», utbrast Herrman, som tydligen i sitt hjärta var förargad öfver att han själf måste nöja sig med punsch och konjak. »Kan man tänka sig något oförsämdare än att, så att hela världen ser det, med sitt sällskap förtära en dryck, som är den mest dyra, på samma gång som den mest förrådiska?»

Professor Anér hade tydligen en längre tid blifvit bearbetad af Elfs antagonist, ty hans försvar för sin forne skyddsling var mycket matt. Han hade ju redan förut flere gånger framhållit, att det var han själf, som hade uppmanat Elf att disputerat för docenturen i hans ämne, att Elf hade velat draga sig tillbaka från detta försök, men förmåtts af Anér att åter gripa väcket an, att Anér hade genomsett afhandlingen, hvilken äfven blifvit förändrad på de ställen, där några, såsom han ansett, oklarheter och språng i framställningen funnos. Men ännu tvekade han, huruvida

han verkligen med rent samvete skulle kunna offra en person, som ingenting förbrutit.

Han gick in i sitt inre rum för att i lugn kunna samla sina tankar. Under tiden sade Gahm till sina bundsförvandter:

»Nu skall jag draga fram mitt starkaste argument, och I måsten bistå mig, ty om icke Anér faller till föga för detta, så hafva vi förlorat spelet.»

Anér återkom och intog sin sedvanliga plats. Han ämnade säga någonting, men Gahm förekom honom. Denne spände sina små, lurande ögon i honom och sade:

»Farbror har glömt en sak, som icke bör lämnas ur sigte.»

»Hvilken då?» frågade Anér och gaf Gahm en undrande blick.

”*Bokströmianismen*“, svarade Gahm med en skarp betoning.

Anérs ansigte fick samma uttryck som barns, när de skrämmas med att »sotarn kommer.»

”*Bokströmianismen*“, stönade han och tappade sin doktorsring, som rasslande rullade fram till Bondes fötter.

»*Bokströmianismen*», upprepade Gahm, sedan Anér lyckats återfå sin ring, »*Bokströmianismen*, som icke på några villkor kan med lugn se, att en person med sådant uppträdande och sådana mot skolan stridande åsigtter som Elf blir universitetslärare. Farbrors vetenskapliga auktoriet skulle lida af en sådan ut-

nämning, och på grund häraf uppmanar jag farbror att göra Elfs planer i detta hänseende om intet.»

»Professor Gamblin skulle helt säkert taga parti mot farbror, och följden däraf skulle blifva en djupgående schism inom det vetenskapliga lägret, hvilken helt säkert skulle yttra sig i stridsskrifter af sådant slag som under Bokströms tid», fortsatte docenten Bonde.

»Dessutom skulle äfven den spekulativa vetenskapens utöfvare vid vårt systeruniversitet däraf erhålla vapen i händerna mot professorn», kompletterade docenten Herrman. »Jag för min ringa del tror, att stor försigtighet är af nöden.»

»Den som är farligast af alla farbrors motståndare», vidtog Gahm, »är professor Knifving, som ännu icke tagit afsked. Tänk blott på det skarpa uttalande angående hans förvända tentamenssätt, som farbror inlämnat till regeringen! Blir nu därtill Elf, till hvilken Knifving är en personlig fiende, utnämnd till docent, så skall helt säkert den sistnämde blifva dubbelt förbittrad och uppbjuda sina yttersta krafter för att hämnas.»

»Mitt utlåtande!» utbrast Anér med darrande röst. »Känner du till det? Jag har ju hållit det så hemligt.»

»Hela universitetet känner till det», sekunderade Bonde. »Jag har från säkert håll hört, att professor Knifving förbereder sig till en stridsskrift, som skall blifva Bokströmianismen värdig.»

»I och med Elfs utnämning till docent får professor Knifving ett nytt skäl att göra ett anfall», avslutade Herrman.

Professor Anér satt likasom förintad i sin gungstol. Huru han också i intimare sällskaper och för sina närmaste jublade öfver att Bokströmianismen var slagen, så blef han dock nästan dödsskrämd hvar gång man fäste hans uppmärksamhet på att den ännu lefde och att möjligen ännu en stridskrift i samma stil som »Den spekulativa åsnan» etc. skulle utslungas emot honom. Gahm hade med sin vanliga slughet vetat att taga reda på Anérs svaga punkt, hans rädsla, som hade till underlag ett karaktärlöst vankelmod, och, omsägende och utbroderande Bokströmianismens hållning till frågan, förde han Anér hvart han önskade. Bonde och Herrman bistodo honom tappert, och innan herrarne åtskildes, hade det blifvit aftaladt, att Gahm skulle uppträda såsom extra opponent och »stuka till Elf», så att hans docentur blefve omöjlig. —

De tre värda bröderna gingo efter väl utträttadt ärende till Samfundet, där de satte sig i kafféet och rekvirerade in punsch. Herrmans ansigte sken af belåtenhet, när han såg en helbutelj fylld med den guldkimrande vätskan inbjudande vinka mot honom från brickan, och han stimulerades snart af några i botten tömda glas att söka utleta, huru Gahm egentligen skulle föra det hela i land.

»Men hör du, bästa bror Gahm», sade han sedan den första och värsta törsten var släckt, »hur ämnar

du ställa till med den här disputationen? Mig veterligen är Elfs afhandling icke så dålig, att den kan improberas, och jag fattar icke, huru du, som är nästan icke alls hemma i den fråga, hvarmed Elfs afhandling har att göra, skall uppvisa svagheter däri.»

»Detta är också mig en gåta», undrade docenten Bonde.

»Jag skall då gifva herrarne en liten lektion, huru detta skall ske. Det finnes två vägar att tillgå, då det gäller att stuka en obehaglig persons docentur: *antingen* att komma med personliga utfall, såsom du, Herrman, gjorde häromdagen, därigenom förbrylla motståndaren och väcka den tanken till lifs hos den stora tentamensläsande massan af studenter, att det är fråga om ett förfärligt machvärk, *eller* också att använda sofistiken i vetenskapens tjänst. Det förra sättet har så nyligen och med så lycklig påföljd blifvit användt, att det kanske skulle väcka misstankar, om det nu genast åter komme upp; för resten skall man icke skämma bort en god metod genom att använda den för ofta. Altså återstår det senare.»

»Du måste förklara för oss närmare, huru du ämnar förhålla dig», sade Bonde och gned med handen på det ställe, där hans panna skulle ha suttit.

»Sofistiken i vetenskapens tjänst», mumlade Herrman och »svepte» ett punschglas. »Det måtte väl icke vara någonting så ovanligt.»

»Ha'n I läst '*Prince Caniche*' af Laboulaye?» frågade Gahm med slugt leende. »Mins Ni den där generaladvokaten *Pieborgne*, som kunde försvara eller

nedsabla hvilken sats som helst och som därvid använde ett visst slags kortlek, föreställande symboler af 'dygd', 'sanning', 'rättvisa', eller uttalande maximer såsom: 'Ingen kan röra vid den heliga lagen utan att göra sig skyldig till 'gudlöshet', och 'Den som anfäller oss anfäller styrelsen?' Man finge blanda och slå upp denna kortlek efter behag, generaladvokaten kunde alltid medels användande af dessa symboler och maximer hålla tal, som tjusade nationalförsamlingen. På samma sätt skall jag tala; den stora massan skall blifva duperad, hvilket i detta fall är hufvudsaken. — Skål! Vi dricka ett glas som introduktion till mitt föredrag!»

Sedan glaset tömts, drog sig Gahm ett slag om munnen med sin näsduk, rättade till pince-nezen och började:

»Jag skall nu visa eder med ett konkret exempel, huru det går till. Vi antaga först, att den afhandling, som skall stukas, är lång, själfständig, utan historisk bakgrund och rik på citater; därpå antaga vi det andra alternativet: afhandlingen är kort, följer gängse uppfattningar, har historiska undersökningar och är utan vidare citater. Jag vänder mig nu mot det första, men naturligtvis här i sammanträngd och förkortad form samt populärt hållet, emedan min afsigt härmed är endast att visa metoden.»

Gahm harsklade sig och fortsatte:

»Författaren har här till allmän granskning framställt ett arbete, hvaremot jag ber att få framställa några få och på det hela taget obetydliga anmärknin-

gar — formen måste, då denna metod användes, vara human, ty detta ger uppträdandet en vetenskapligt oegennyttig prägel — hvilka jag är säker på att han skall kunna tillfredsställande tillbakavisa. Författarens afhandling är lång, längre än flertalet af dem, som framställts till allmän granskning. Att ett arbete är vidlyftigt är icke i och för sig något fel, men hvad beträffar detta speciela är det ett fel. Författaren har nämligen onödigtvis bredt ut sig angående frågor, som på det hela taget äro lätt lösta, och visar en ordrikedom, som är stridande mot det vetenskapliga tillvägagåendet inom det område, hvarinom afhandlingen faller. Detta skulle jag dock mindre fästa mig vid, blott om författaren vid denna vidlyftighet tagit hänsyn till de gifna historiska faktorer, som omisskänligt stå i samband med de problem, som han upptagit till undersökning och utredning. Som författarens verk nu är beskaffadt, svärfvar det, så att säga, i luften, saknar historiska förutsättningar och blir på det hela taget — må det förlåtas mig det skarpa, men, som jag tror, berättigade uttrycket — värdeöst. Till dessa båda fel sluter sig ett tredje: författaren försöker uppträda med nya, själfständiga åsikter. Männe det är uppgiften med en akademisk afhandling för docentur att framställa nya världsåskådningar och bryta nya banor för vetenskapen? Männe det icke förr här gäller att visa hvad man *själf lärt*, icke hvad man vill *lära andra*? Slutligen vimlar författarens arbete af citater från en mängd auktorer, hvilket fördunklar gången af det hela och åstadkom-

mer ett intryck af att författaren icke hunnit eller haft nog kraft att ordna det rika material, som han vid sina undersökningar samlat.»

»Bravo, bravo», jublade Bonde och Herrman.

»Ger du detta en vetenskaplig anstrykning genom att inflika abstrakta termer och främmande ord, så måste det göra ett djupt intryck på massan», kompletterade Bonde.

»Låt oss nu höra hvad du säger, ifall afhandlingen är kort, följer gängse uppfattningar, har historiska undersökningar och är utan vidare citater», bad Herrman.

»Jag skulle då tala sålunda», sade Gahm och fortsatte efter några ögonblicks eftertänkande:

»Författaren till den afhandling, som härmed är framställd till granskning, har gjort denna så kortfattad som möjligt. Detta är ju icke i och för sig ett fel, men i detta fall har det blifvit det. Man finner tydligen, att författaren, så att säga, saknat ord för att uttrycka hvad han velat säga, att han användt till den grad förkortade satsar och koncisa vändningar, att man på flere ställen nästan kan känna sig tveksam med afseende på själfva andemeningen i afhandlingen. *Korthet* är en stor förtjänst — blott icke *tydligheten* däraf lider. Vidare har författaren visserligen gjort ett försök att klargöra sin ställning till de afhandlade frågorna genom att gifva dem en slags historisk bakgrund, men vanskligheten i detta företag visar sig i den skarpaste dager, när man närmare öfverväger, huru en sådan bakgrund bör uppställas. Skall man

gå tillbaka till de författare, som först af alla uppstält och sökt lösa hithörande problem, eller skall man nöja sig endast med de närmast liggande? I det förra fallet måste man, så att säga, skriva hvarje frågas speciela historia, hvilket öfverskrider mänskliga krafter, i det senare nöja sig endast med ett begränsadt antal auktorer. I det förra fallet blir framställningen *felaktig*, i det senare åter *ofullständig*. Om författaren haft en aldrig så liten aning om dessa svårigheter, skulle han länge betänkt sig och efter moget öfvervägande helt säkert dragit sig tillbaka från ett sådant företag. I sammanhang härmed står en annan fråga, som är af icke mindre betydelse. Författaren följer det gängse uppfattningssättet. Däraf att man försöker sätta sig in i en frågas historik följer ingalunda, att man måste uppgifva sin egen själfständighet. Männe icke en person, som ämnar blifva docent, d. ä. *lärare*, såsom sådan måste hafva en viss gifven och stadgad uppfattning, som han under sina studier förvärfvat sig, en *själfständighet*, som visar, att det står en man bakom ordet? Och när vore väl bästa tillfället härtill, om icke nu, då det gäller att häfda en ställning? Jag vågar påstå, att hvarje osjälfständigt arbete inom vetenskapens värld är värdelöst. Slutligen finner jag, att författaren anför högst få citater i sitt arbete, en sak, som åstadkommer det intryck, att författaren icke tillräckligt satt sig in i den hithörande literaturen, hvarförutom en frågas lösning med nödvändighet måste blifva ensidig. På grund af dessa fakta måste jag anse författarens verk, trots

dess förtjänster i öfrigt — man måste naturligtvis göra en liten kompliment — vara svagt och otillfredsställande.»

»Bravo, bravo», jublade ännu en gång de båda själsfränderna.

»Men», inföll docenten Bonde efter en stunds funderande, »om doktor Elf förstår ditt tillvägagående, kan du icke då blifva besegrad?»

»Huru skulle detta tillgå?» frågade Gahm med ett klyftigt leende. »Kan det väl förnekas, att det finnes allmänna svagheter hos en afhandling? Om den är utan citat, är den det icke? Om den är utan historik, är den det icke? Om den är concist affattad, är den det icke?»

»Men huru skall man då reda ut denna labyrint?» undrade Herrman, hvars hjärna punschångorna icke bidrogo att göra klartänkare.

»Det är en lätt sak», svarade Gahm. »Hvarje mänskligt arbete är ofullkomligt i följd däraf att det, såsom varande ändligt, icke kan uppfylla alla vilkor. Ett mänskligt arbetes förtjänst från *en* synpunkt vinner endast medels en inskränkning från *en annan*. Om man vill i grund nedgöra ett arbete, tager man reda på dess goda sidor, uppsöker de motvarande, nästan därur härledda, ofullkomligheterna, och därigenom att dessa framhållas får arbetet för den stora hopen utseende af att vara fullkomligt misslyckadt. En sådan taktik skall jag använda vid Elfs disputation.»

»Men måste du skall kunna lyckas därmed?»
frågade Bonde och såg orolig ut.

»Jag skulle kunna misslyckas, om doktor Elf hade vänner inom fakulteten, men då nu detta icke är händelsen, är jag säker på min sak. Den stora hopen skall få den föreställningen, att hans afhandling är usel, och då hans förmän icke lägga något godt ord för honom, har han ju ingen förespråkare.»

»Skål, gamle sofist!» ropade docenten Herrman och höjde sitt glas. »Du skall rädda republiken åt oss.»

»Tack, ädle vän», fortsatte docenten Bonde. »Du har befriat oss från en medtäflare, som kunde blifva farlig.»

»Honom skola vi snart slippa se i vår goda universitetsstad», småskrattade Gahm, »i synnerhet nu, sedan den stackarn Anér blifvit vunnin. Och så», — han sänkte rösten, så att knappast hans kamrater kunde höra honom — »är vårt förbund slutet. Professorerna i våra respektive vetenskaper äro gamla, och om vi två, Herrman och jag, tura om att genom användande af våra bepröfvade metoder stuka möjliga kandidater till docenturer inom vårt område, och du, Bonde, mera privat och i hemlighet bearbetar de tongifvande, skall fältet vara öppet endast för oss, när de gamle gått undan. Därför, skål professorerna Bonde och Herrman!»

»Professor Gahms skål!»

De skrattade, klingade och drucko. I samma ögonblick inträdde Elf och docenten Lilje, som händelsevis träffats uti Promenaden. Hälsningar och

varma handtryckningar utbyttes. Elf i synnerhet kunde icke nog beundra docenten Gahms vänlighet. De togo plats ett stycke från docentkottet och samtalade om likgiltiga saker. Efter en stunds förlopp sade Lilje till Elf:

»Jag har länge tvekat, huruvida jag skulle meddela dig en viss sak, som rör dig, eller icke. Jag tror, att det är bäst att icke säga dig någonting.»

»Är det någonting af vigt?» frågade Elf.

»Af mycken stor vigt», svarade Lilje.

»Då vore det säkert bäst att säga mig det. Det är alltid bättre att vara medveten om en sak, i synnerhet då den är, såsom jag tror mig kunna gissa af din min, någonting ondt. Anar jag rätt?

»Ja!»

»Du har skaffat dig många fiender här, utan att du själf vet af det», fortsatte Lilje.

»Jag vet det», svarade Elf, »men jag kan icke hjälpa det. Hvar och en som kan må gå sin egen väg. Jag har kraft att hålla mig med egna åsigter.»

»Denna fiendskap mot dig skall nu bryta ut vid din disputation. Där borta, midt emot dig, sitta dina värsta antagonister.»

Elf såg upp och hans blick mötte Gahms. Denne höjde småleende sitt glas och gjorde tecken, att han ville dricka med honom. Elf höjde sitt och besvarade skålen.

»Har du icke märkt, hvilka täta besök dessa herrar den sista tiden gjort hos professor Anér? Där spinnas ränker, som du icke kan besegra.»

»Professor Anér har alt för hederlig karaktär för att låna sig till någonting sådant.»

»En svag hjärna och en svag vilja bilda aldrig en hederlig karaktär. Hedern kan finnas sporadiskt hos sådana personer, men karaktär blir det aldrig.»

Då Elf förvånad såg på Lilje för att erhålla närmare förklaring af hans sista ord, sade denne:

»När professorn i ämnet är ung, är det ingen konst att blifva docent, men när han är gammal och snart skall gå bort, är det ett Herkulesarbete. Dessa herrar midt emot dig hafva, så vidt jag kan finna, ingått en allians för att hålla vägen fri för sig, och du har att vänta dig någonting liknande som den, docenten Herrman för några veckor sedan affärdade.»

»Docenten Herrman må gärna enligt sin vana vältra sig i smuts; jag skall icke hindra honom.»

»Du kan vara säker, att det denna gång skall användas en annan taktik.»

»Hvad menar du?»

»Jag har från säkert håll hört uppgifvas, att du har en stark skara extra opponenter, hvilka till representant utsett docenten Gahm.»

»Honom fruktar jag ej.»

»Därför att du inte känner hans vapen. En person med en sådan osäker, lurande blick som hans går ej vanliga människors vägar. Men jag vet ett sätt att förekomma honom.

»Och det vore?»

»Hör mig», sade Lilje och flyttade sig närmare Elf. »I ett sådant fall som detta, då du är omgifven

af idel fiender, anser jag det vara min skyldighet att, så vidt det i min förmåga står, rädda dig undan en, från mer än en synpunkt sedd, akademisk skandal. Min hederskänsla förbjuder mig att låta dig hjälplöst duka under för en opposition, som antingen i likhet med Herrmans smutskastar eller i likhet med Gahms rör sig med sofismer och vackert klingande floskler, hvilka blända hopen och gifva dina fiender inom fakulteten ett skenskal att underkänna dig. Som du vet, blir jag fakultetens opponent. Du har att vänta dig en skarp, men fullkomligt vetenskaplig opposition af mig, och jag kommer att hålla i därmed så länge som möjligt. Disputationen kan enligt statuterna räkka endast fyra timmar, jag skall upptaga tre däraf, och på detta sätt blir endast en kvar åt de extra opponenterna och dina egna.»

»Men är det rätt att på beräkning inskränka deras tid?» invände Elf.

»Är det rätt af dem att medels låga intriger och sofistiska utfall störta dig?»

»Jag tvär mina händer», sade Elf efter en stunds betänkande. »Nu är det för sent att träda tillbaka, men hade jag haft en aning om all denna uselhet, skulle jag ledt min väg härifrån.» —

När docenterna Gahm, Herrman och Bonde gingo därifrån och kommit ut på trappan till Samfundet, sade den först nämde:

»Nu är spelet vunnet! — Om också icke min opposition skulle göra åsyftad värkan, så har jag fått andra vapen i mina händer.»

Och han hviskade några ord, hvaråt de andra skrattade så gladt, som om det hade gällt ett lyckadt skämt eller ett oskyldigt spratt. I synnerhet Herrman fann infallet så roligt, att han ville bjuda på en halfva punsch, men hindrades därifrån af de båda andra, som önskade gå hem.

Herrmans städerska Dorotea, som han mötte i trappan till sin bostad, undrade också icke litet, att han kom så ovanligt tidigt och nykter hem. —

Dagen för disputationen kom. Med lugnt sinne beträdde Elf katedern, ty han visste med sig, att han träget arbetat för att nå sitt mål. Såväl akademistaten som studentkåren var talrikt representerad, och det hela erbjöd samma skådespel som den af Elf några veckor förut bevistade disputationen.

Docenten Lilje, fakultetens opponent, uppträdde först och framstälde i ett humant och sansadt språk sina anmärkningar. Många ansigten bland åhörarskaran mörknade därvid, ty man hade ju icke väntat någonting sådant, emedan man blifvit »bortskämd» af docenten Herrmans opposition.

Sedan docenten Lilje haft ordet i närmare trenne timmar, uppträdde docenten Gahm. Med sitt vanliga leende ansigte framsade han sina formfulländade satser och rörde sig inom »fraseologien» med den metod, som han förut angifvit för sina vänner. Anmärkningar rörande afhandlingens titel, värkets omfång, den historiska bakgrunden etc. etc. presenterades i afrundade satser, och den i ämnet fullkomligt oinvgide hopen visste i ett nu, att afhandlingen var

ett machvärk. Trots tre timmars föregående strid och den därpå följande tröttheten gendref Elf satser, som, i största allmänhet sedda, icke kunde bevisas vara falska. De rörde sig nämligen helt enkelt om behandlingssättet af ett ämne, hvilket sätt måste bero af författarens eget godtycke, för så vidt som ett vetenskapligt problem kan afhandlas på flere sätt, och hvar och ett af dem vara fullt berättigadt. När Elfs opponenter slutade, hade disputationen varat i öfver fem timmar.

Hans vänner skyndade fram och gratulerade honom. —

Några dagar därefter underrättades han om att hans afhandling blifvit underkänd på grund af Gahms insinuationer, utkolporterade i fakulteten af Gamblin och hans Sancho Panza Ander. Docenten Lilje skulle hafva visat sig »ovetenskapligt» intresserad för Elf. Man hade en kväll sett dem tillsammans under lifligt samspråk på Samfundet.

Docenterna Gahm, Herrman och Bonde triumferade. Fakulteten hade fått »skäl» till sitt improbatur, och professor Anér hade den gången räddat sig från ännu en bokströmiansk upptuktelse.

Elf hade icke anat, att utgången skulle blifva sådan. Att han icke blef docent gjorde honom ingenting, men att han icke blef det på grund af insinuationer, hvaremot han icke hade tillfälle att försvara sig, enär de aldrig af Anér framstälts till honom personligen, föreföll honom nästan vidunderligt.

Men när han närmare öfvertänkte saken, fann han den vara i full öfverensstämmelse med den »bildning», som var rådande vid detta universitet.

Han gjorde sig i ordning att lämna staden. Blott tvänne saker återstodo: att taga afsked af professor Anér och säga farväl åt sina vänner.

När han satt ensam på kvällen i sin studerkammare och tänkte på huru han blifvit behandlad, kände han att han måste hafva ett utlopp för den storm, som gäste inom honom.

Han fattade en penna, och ett ögonblick därefter lekte den fram öfver papperet. Den omtalade:

”Huru vasstråna blefvo pennor.”

För lång tid sedan lefde en högättad och rik man, omgifven af all den glans, som hans ställning kunde skänka honom. I hans salar glammade gäster från fjärran land, sång och musik tonade till hans ära, guldsmidde slafvar krökte sig som maskar inför honom. Att han var stor, ädel och lycklig försäkrades honom af hela denna skara, som drack hans vin, åt sig mätt vid hans bord och pryddes med hans hederstecken.

Så hände det en dag, att han fann utsigten från slottshöjden öfver de bördiga ångarna och de härliga vinbergen störd af en gammal bygnad, som reste sin gråa, furutimrade massa just på den punkt, där slätt och kulle gifvo hvarandra handslag, och han be-

falde, att denna ögonblickligen skulle rifvas. Egaren skulle erhålla vederlag, men huset måste bort. Befallningen höll på att värkställas, då bonden skyndade upp till slottet och bad:

»Låt mig behålla mitt hus så som det står, skuggadt af vinbergen och sköljdt af flodvågorna! Där hafva mina förfäder bott sedan långliga tider, där slumrade de in i den sista hvilan, och där vill äfven jag dö.»

»Du får ju hederligt vederlag. För mitt guld kan du köpa dig en egendom, dubbelt så stor som denna.»

»Men detta är icke det samma som förr.»

»Du måste!»

»Då vill jag erinra Ers Nåd om att lika många århundraden, som eder slägt egt sina gods, lika många har min besuttit denna torfva. Gå tillbaka till eder själf! Om någon befalde eder att lämna edra faders gods, skulle Ni icke göra detta med kvidan och sorg? Lika dyrbart som edert gods är för er, lika dyrbar är min tufva för mig.»

»Dåre, vågar du jämföra dig med mig? På det att du må lära dig skilnaden, skall du träda från gård och grund utan en vittens mellangård.»

»Då bryter Ers Nåd med våld hvad rätt stadgat.»

»Jag skall bryta dig, som vore du lik flodstrandens spröda vasstrå. Du har vågat trotsa min vilja. I tornet med honom! Låt honom glömma, hur solen skiner och skördarna vagga i sommartid!»

Så fördes bonden i tornets djup; hans hustru sattes på fattiggård, och hans ende son, som ännu var ung, blef tagen till hjälpräng åt vaktknektarna. —

Ären gingo och folkets unge son växte upp. Men tidigt lärde han känna, till hvilket dyrt pris hans fader köpt sin fitalighet och huru denne skoningslöst brutits ner som ett sprödt vasstrå. Hans drag hårdnade och hans ögoningo af tårarna en uddande bitter glans. Hans kamrater voro rädda för att stöta sig med honom, ty han kunde le, så att man studsade tillbaka för honom, och hade ord, som träffade säkrare än hans pilar. Och dock var han den främste af alla skyttar.

Han visste icke, om hans föräldrar lefde, men en kväll kallades han till fattiggården. Hans mor hade på dödsbädden fått tillåtelse att taga afsked af sitt enda barn. Hon sände med honom en hälsning till hans far, som ännu satt fängslad i det djupaste tornet, och bad honom om möjligt framföra den till honom. Den var en fridens och försoningens hälsning, och han lofvade att söka göra henne till viljes.

Redan samma kväll, som hans mor dog, smög han sig förbi vaktposterna till det innersta tornet på borggården, och medan han gled som en skugga ut efter de sekelgamla murarna, hörde han i nattens tystnad en bruten röst som sjöng. Han lyssnade.

Det var en sång om de förtryckte, som lidit under sekler, om folkets barn, som jagats från hus och hem, om solens ljus, som beröfvats fången, om de böljande skördarna, som han aldrig mer finge skåda.

Ofärd önskades våldet och ve öfver förtryckarne, men så slöt allt med en bitter, tröstlös klagan. Han hade krossats med oförrätt, och ingen, ingen i Guds vida värld kunde bereda honom rättvisa. Han skulle dö i mörkret.

Rösten tynade bort i en kvalfull suck. Ett skri banade sig väg öfver den lyssnandes läppar, ett skri, så hjärtslitande och hopplöst, att skuggorna tycktes vika tillbaka därför och borggårdens stenbilder vilja vrida sina händer däröfver. Vakten skyndade till och förde den unge knekten till hans kammare.

När han efter några dagars feberfantasier åter steg upp från sängen, var hans första fråga, huru hans fader befann sig. Det svarades honom, att han vore död och den mäktige borgherrens vrede försonad.

»Försonad», upprepade han och log, såsom endast han kunde. »Försoningen hvilar i min hand och icke i er herres.»

Knektarna sågo förundrade på honom, men som de tillskrefvo sjukdomen hans sällsamma tal, skakade de blott på hufvudet och lämnade honom.

När de gått, sprang han upp ur sin bädd, kastade på sig sina kläder och gick ned emot flodstranden. Det var månsken och böljorna skyndade fram emot honom, likasom om de ville draga honom till sig till ro. Han satte sig ned och såg, huru månen banade en bred väg öfver vågorna och huru de alla vaggade i takt likasom till en stilla musik. Det susade vemodigt i vassen, och den unge knekten kom då att tänka på sin slägts oblida öde. »Trampad ned

som spröda vasstrån», susade det för hans öra, och han dolde ansigtet i sina händer och grät bittert.

Men plötsligt vidrörde helt stilla en hand hans axel. Han for upp för att möta ett väntadt hot, men blef lugnad, när han såg, att det blott var en ensam, mörkklädd kvinna, som skarpt riktade sina blickar på honom.

»Du vill hämnas dina föräldrar», sade hon med djup stämma. »Må ske! Två gånger må du välja hvad du önskar beröfva din fiende af alt det som fallit på hans lott, och därvid få din önskan uppfylld, men om du icke når ditt mål, skall du icke mer erhålla min hjälp. Jag är den hämd, som står dem bi, hvilka egen kraft sviker. Om du kunde hjälpa dig själf, vore jag obehöflig.»

»Tack, mycken tack!» sade ynglingen, steg upp och torkade sina tårar. »Två gånger skall jag med din hjälp yälja.»

Tankfull stod han en stund och sade därpå:

»Beröfva borgherren hans rikedom, och jag tror mig vara hämnad.»

»Som du önskat må vara!» yttrade Hämden och försvann.

Vaktknekten återvände till slottet och märkte nu, att det fått ett helt annat utseende. Utposterna sågo ut som kringströfvande vagabonder, portvakten vacklade fram utsvultet mager, slottets inre var beröfvadt alla prydnader. Glad öfver sin lyckade hämd, gick den unge till hvila.

»Som fattig skall han icke ega någon omkring sig», mumlade han, »och detta bör vara hämd nog på den njutningslystne veklingen.»

Han hade icke på långa tider sofvit så ljuft som den natten.

Den följande morgonen gick han in i riddarsalen för att häna den fattige borgherren, men till sin förvåning och harm fann han denne ingalunda öfvergifven. Tvärt om satt han i en krets af gamle siare och ärevärdige skalder, som tolkade och sjöngo hans ätts storhet, och borgherren var myndigare nu än någonsin. Han draperade sin urblekta purpurmantel, som vore det till ett kröningståg, och hans gemål kredensade det gamla oxhornet, som vore det en kostbar klenod. Ty man dvaldes hos ättlingar till jordens älsta och ädlaste hus.

»Förfelad hämd», mumlade vaktknekten och gick åter ned till flodstranden, där kvinnan mötte honom.

»Beröfva honom hans ädla namn och gif honom en slägt, jämbördig med trälens», bad han henne.

»Skall ske», sade Hämden. »Men nu må du veta, att du aldrig mer får min hjälp. Farväl!»

»Tack och farväl!» sade den unge och drog åter upp mot slottet.

Detta sken i morgonsolen, som vore det timradt af guldbjälkar. En skara pager mötte honom och förde honom fram till slottsherren, där han satt i sin präktiga sal. Hundrade hufvuden böjde sig för denne, när han rörde på sitt lillfinger, ty med sitt guld hade han köpt själar likasom små barn leksaker. Ingen

talade om hans vanbörd, ty guldet hade vunnit dem alla, och han var mäktigare än någonsin.

Åter var händen misslyckad. I vredesmod tog vaktknekten sin önskan tillbaka och beslöt att själf söka vinna sitt mål. Under dessa grubblerier blef han sällsam till sinnes. Hans kamrater kände sig ännu mer tillbakastötta från honom, ty hans ord voro alltid bittra. Helst höll han till vid flodkanten, där det sjöng i vassen och vågorna skvalpade mot sandbädden.

Han visste icke hvad det var, men det kände han, att någonting växte upp inom honom, som skulle främja hans hämd. Han kunde ibland skratta till åt saker, som ingen mer än han kände, och någonting skärande hvasst glimmade då och då till i hans ögon.

En kväll satt han åter vid sjöstranden, men efter en stunds drömmierier steg han raskt upp och ryckte åt sig en mängd hög vass, som likasom inbjudande sträckte sina hufvuden emot honom. Med en skarp knif skar han några stycken af dem, spetsade till dem och böjde dem, så att de blefvo veka och smidiga. Men när han till sist snitsade till ännu en gång med knifven, råkade han skära sig i handen, så att några tunga droppar blod framsipprade. På en gång kvälde en mängd nya känslor fram i hans inre. Gripnen af ett sällsamt, nästan omedvetet begär, ryckte han ett pergamentsstycke från sin bönbokspärm, doppade sin vasspenna i det varma blodet och skref, skref ord, som andades hån och hämd. Han visste nu, att han var nära sitt mål.

Några dagar därefter öfverraskades borgherren af att hans lilla hof fått en ovanligt uppsluppen prägel. Det fnittrade ibland till bakom fönsternas väldiga draperier, i de mindre gemakens skumma vrår, ja snart till och med i riddarsalen, när han stod purpurklädd och hög bland skaran af sina vasaller. En gång, när han kastade sig upp på hästen, hörde han till och med från slottsbalkongerna ett häjdlöst skratt, som skallade så hänfullt utmanande, att han utlofvade en furstlig vedergällning, om den skrattande kunde upptäckas, men alla försök voro lönlösa.

En dag trodde han sig dock hafva kommit sanningen på spåren, ty han öfverraskade en page, som stod så saligt leende försjunken i läsning af en bok, att han nedlät sig till att fråga hvad den handlade om. Rodnande och förlägen skulle denne framlämna boken åt sin herre, men råkade snafva mot en stol nära fönstret och släppa det lilla häftet, som några ögonblick gungade på floden och därpå sjönk ned i djupet. Det hade varit, sade pagen, en liten älsklig kärlekssaga om riddaren Ivan och jungfrun Genievra. Men af det stammande svaret förstod han, att boken handlat om någonting helt annat.

Med hvarje dag blef borgherrens ställning allt mer olidlig. Han erhöll ibland sådana menande, försmädliga blickar; man drog på munnen, då han talade om sina framtidsplaner; man skrattade så ohäjdadt, då han framkom med något litet infall. En gång blef han vittne till, huru några unga pager härmade hans sätt och hållning, huru de axlade sina kappor, som

voro de purpurmantlar, och talade om sina förfäders bragder och sina vidsträckta gods. Han förstod nu, att han hade en hemlig fiende, som förlöjligade honom för hans folk.

Emellertid satt vaktknekten om kvällarne ensam uppe på sin ensliga tornkammare och skref, skref alt hvad hans hjärta gömt under långa år. Hans faders sång tonade med alt större kraft i hans öra, och han hvälfde ut öfver borgherren och hans ätt en knippa gnistrande infall, som tände och brände ned alt, som sökte kväfva dess eld. Han gisslade pänningemakt, som tror, att guld kan vara vederlag för alt, och bördsstolthet, som glömt, att en människoande får värde blott genom sig själf. Han skildrade borgherren, huru denne i lumpen själfbelåtenhet såg ned på alt, som icke erkände hans förmenta storhet. Sin uddiga kvickhet gaf han en form, som gjorde dess gift skarpt och dödligt. Så lät han sina smädesånger falla i sina kamraters händer och spridas genom dem. Och alla skrattade åt borgherren. Ty han var ju löjlig, ohjälpligt löjlig.

En dag befalde borgherren, att hela hans hof skulle församlas i riddarsalen. Han ville hålla räfst med dess glammande löjen, dess kväfda skratt, dess menande miner, och när alla voro församlade, trädde han in i all sin prakt. Det hade varit tyst i salen förut, men nu uppstod det oro i en hast. Borgherren påbjöd tystnad och började tala. Han skildrade sin ätts rikedomar och anor, sin egen sträfvan efter makt och ära, sin förtröstan på en lysande framtid, men

hann ej längre, förrän det hördes ett dämpadt sorl bland massan. Några pergamentsblad skyntade här och där fram bland den, och de som läste dem kunde icke tillbakahålla sitt löje. Förgäfves befalde han tystnad. Man skrattade honom rätt upp i ansigtet. Och när han frågade hvad det var, steg hofnarren fram till hans silfverstol och sade:

»God dag, broder! Narr har du varit länge, men först nu veta alla det.»

Några ögonblick därefter var salen tom. Borgherren afskedade sitt hof och drog sig tillbaka från det glada lif han förut fört. Men förgäfves spanade han efter den som förmått kasta löje öfver honom och hans ätt.

En tid förgick lugnt, men så steg ett doft hot fram från de krigare, som borgherren värfvat för att skydda hans rikedomar, och de bönder, som tillförde honom sin tribut i villebråd och säd. På folkets läppar lades sånger om huru arma, oskyldiga försmäktat i tornets djup och huru hvarje vitten af deras penningar skulle gå till en herre, hvilken de endast då sågo, när han i spetsen för sitt jagtfölje red fram öfver deras nysådda tegar eller tvang dem att lämna åker och äng i skördetiden för att göra slaftjänst på godset. Alt hvad folket under sekler lidit sjöngs fram i alt högre och kraftigare toner, tills dessa en dag satte lien i böndernas hand och svärdet i knektarnes, och de samfäldt stormade upp mot borgen, sköflade dess gemak, nedbrände den och förde dess herre ned mot flodstranden för att där bädda hans graf.

När de kommit dit ner, där vassen böjde sig ödmjukt för hvarje vindfläkt, och den förr så stolte ädlingen under sin färd mot döden trampade ned dess spröda knippen, gick vaktknekten fram till honom och sade:

»Nu är jag och hela min släkt hämnad.»

»Du? — Hämnad?» stammade den lifdömde. —

»Ah, jag mins! Du är sonen till den, hvars gård jag tog.»

»Ja, den gård som låg inbäddad vid flodstranden. Du trampade ned min släkt så, som du nu trampar ned de vassknippen, hvarpå du går. Men i din grymma vrede glömde du en sak.»

»Hvad menar du?»

»Att det af brutna vasstrån en gång kan blifva — pennor.»

6.

Dagen efter sedan Elf blifvit underrättad om utgången af sitt försök att blifva akademisk lärare gick han upp till professor Anér. Det var en härlig vårdag, då friska fläktar, blandade med blomsterdoft, ströko genom Promenadens kastanjer, då solen sken klar på det blå fästet och fåglarna med kvitter hälsade en ny fröjdetids ankomst. Med långsamma steg gick Elf gatan uppåt förbi Samfundet och universitetshuset och stod inom några minuter utanför Anérs dörr. Han ringde på och den öppnades.

Elf brukade i allmänhet, så vidt det lämpade sig efter årstiden, kläda sig i mera ljust färgade kläder. Denna dag var han dock trots vårvädret svartklädd, hans kinder voro emot vanan något bleka och ögonen kantade med en röd rand, likasom hade han gråtit mycket eller genomvakat en natt. Han bugade sig för professor Anér och ombads af denne att sätta sig, hvilket han dock icke gjorde.

»Jag är kommen endast för att taga afsked af professorn», sade han med lugn stämma, »och skall genast gå».

»Jaså, jaså» mumlade professorn och vred förlägen sin doktorsring. »Doktorn skall resa».

»Jag reser i morgon. — Har professorn ett par minuter till min disposition?»

»Med största nöje».

»Professorn erinrar sig kan hända, att vi en gång talade om Bokström och hans sätt att anfalla sina motståndare. Vi kommo då öfverens om att det är sorgligt, att bildningen icke har den förmåga att kunna gifva ett godt och ädelt hjärta, på samma gång som den ger insigter och vetande».

»Jag erinrar mig det mycket väl», svarade professor Anér, tydligen undrande hvad som komma skulle.

»Jag vill icke tala om en sak, som rör mig nära nog; jag anser mig för mycket part i målet för att däri yttra mig. Jag ville endast underrätta herr professorn om att jag på sista tiden inom samma område gjort en ny erfarenhet, som är af lika stort om icke större värde än professors».

Professor Anér endast stirrade på den talande.

»Jag har nu fått det klart för mig, att lika litet som »bildningen» åstadkommer ett godt *hjärta*, lika litet ger den en *fast karaktär*. Det finnes personer, hvilka i likhet med professor Bokström hafva kunskaper utan finkänslighet och hjärta, men det finnes också andra, såsom Ni, herr professor, som hafva kunskaper utan tillstymmelse till karaktär».

Professor Anér hoppade till, likasom om han blifvit trampad på en liktorn. Elf fortsatte:

»När professor Bokström skref sin riksbekanta brochyr om Eder såsom vetenskapsman och kritiker, skrattade hela världen ut Eder, på samma gång som en del människor beklagade Eder. Ni var *löjlig*, medlidsamt löjlig. På detta sätt gick Ni som ett personifieradt åtlöje i tiotals år. Nu, efter detta — — —»

Det var så tyst i rummet, att man skulle kunna höra en fluga surra. Professor Anér famlade med sina händer och ville tydligen afbryta Elf.

» — — nu, efter detta, skall hos den som har insigt i saken med löje och medlidande förena sig *förakt, förakt* för en *karaktärslöshet*, som tager sin näring ur *förtal* och bygger sin styrka på *insinuationer*. — Farväl, herr professor!»

Utan en bugning gick Elf ut och slog till dörren efter sig.

Så hade han då fått säga ut hvad han bar i sinnet!

När han kommit ett stycke fram på gatan, saktade han sina steg. Hans sinnesrörelse lade sig, och han kunde nu med lugn öfvertänka sin ställning. Van att beherrska sig och sätta sig öfver sina fiender, var det honom fullkomligt likgiltigt hvad »bildningens» odlare och representanter tänkte om honom.

Då han vikit om hörnet till Promenaden, såg han en stor skara människor gå tvärs öfver den och rikta sina steg mot universitetshuset. Han råkade se baron von Born, som var ute och flanerade i solskenet, gick bort till honom och frågade hvad det var.

»Det är», svarade baronen och piskade de blå pantalongerna med sitt spanska rör, »en offentlig föreläsning, som hålles af docenten Gahm. Professor Knifving lär nu, i synnerhet på grund af professor Anérs utlåtande till regeringen, hafva blifvit tvungen att taga afsked, och för att dokumentera sig och göra sig ihågkommen hos den bildade allmänheten håller Gahm ett föredrag».

»Vet du, hvad det handlar om?»

»Om bildning. — Jag hade ämnat gå dit upp, men tycker, att det är för vackert väder för att stänga sig inne. — Men om du går med», återtog han, »så gör jag sällskap».

Elf tvekade. Skulle han verkligen efter allt hvad han lärt känna om den bildning, som utkolporterades och omhuldades vid detta universitet, taga sig före att höra ett föredrag af en lömsk antagonist? Men snart hade han beslutat sig för att åhöra honom. Det vore så lämpligt att avsluta sin akademiska kurs med åhörandet af en sådan föreläsning. De gingo in genom universitetets öppnade dörrar uppför trappan och in i aulan samt togo plats på en bänk nära dörren.

Aldrig förr hade Elf tyckt, att universitetets aula sett så härlig ut som denna dag. Taket, dekoreradt i blått och guld, höjde sig som ett glänsande himlahalf öfver den rymliga salen. Den var klart upplyst af vårsolen, som gjöt strömmar af ljus in genom de höga fönstren. Talarestolen var prydd med blommor och girlander, de hundraåriga kastanjerna susade därutaför, och en festklädd skara människor sutto med helg-

dagsminer på sig och väntade på den som skulle uppträda.

Elfs blick flög hastigt öfver mängden, och han igenkände bland denna skara flere af sina gamla bekanta från soaréen. Emedan dessa fysionomier uppväckte endast obehagliga minnen hos honom, vände han sin blick därifrån och slöt sig inom sig själf. Några minuter därefter var salen full, och Gahm visade sig på talarestolen.

Gahm hade klädt sig med särdeles omsorg. Den hvita halsduken bröt på ett behagligt sätt mot den svarta, broderade doktorskragen, och hans ljusa hår glänste af pomada. Öfver det runda, röda ansigtet låg ett drag af allvar, och den oroliga, lurande blicken sökte att skåda öppet och rättframt mot åhörarskaran. Han torkade sin pince-nez, fuktade sina läppar med några droppar vatten och började.

Han ville tala om en sak, som kanske mera än någon annan låge samtiden om hjärtat och som just därför vore så svår att afhandla. Tusende före honom hade skrivit och talat därom, tusende grubblat öfver detta ord: *bildning*. Äfven han hade i sin ringa stad, under den tid han studerat och åt universitetet skänkt sina bästa år tänkt däröfver, och det vore nu det lilla, kanske värdelösa resultatet af denna forskning, som han här i ödmjukhet och med hopp om öfverseende ville framlägga för sina åhörare.

Bildning vore icke blott vetande, utan innefattade någonting vida mera. Bildning vore tanke och hjärta, kunskap och karaktär på en gång. Den vore samhäl-

lets adlaste frukt, hvars fria fält måste odlas i århundraden, innan det kunde vagga rika skördar. Hvilka dess förnämsta egenskaper voro skulle talaren söka att närmare angifva.

Bildningen förändrade hela människan. Den bestode icke uti att känna otaliga fakta eller uti att kunna lösa otaliga problem, utan uti att omgestalta och förädla ens väsen. En rik och harmonisk personlighet vore dess första och bästa frukt, en personlighet, som förenade vetenskapsmannens djup med världsmannens belevnhet. Visserligen höjdes det röster däremot att vetenskapsmannen också skulle vara världsmän, men dessa försvagades med hvarje år. Hvad låge väl bildningen närmare än ett fint och taktfullt uppträdande, en värdig hållning? Hade icke män, sådana som *Plato* och *Aristoteles*, i detta hänseende varit föresyn, och männe icke renässansens män varit personer vana att röra sig på samhällets höjder? Detta fina uppträdande vore visserligen endast en *form*, men ett värdigt innehåll söker sig ju en värdig form. När *Alkibiades* skämtande sade, att *Sokrates* vore lik en gudabild af guld i ett, så att säga, fodral, föreställande en varelse af betydligt lägre ordning, låg det en sanning i hans ord och på samma gång en uppmaning, som aldraminst hans egen samtid såg ned på. *Vi* skulle låta *våra* gudabilder få det uttryck och det omhölje, som anstode dem.

Bildningen vore icke några få utvaldes arfvedel, utan allas. Från konungen och till stafkarlen, alla skulle vi kunna tillegna oss den, hvilket berodde på

dess egenskap att den utjämnade och undanröjde alt klasshat. En bildad man kunde ej se öfver axeln eller förakta en person, därför att denne icke vore af nog hög börd eller icke intoge en nog hög samhällsställning. Bildningen vore det mest kosmopolitiska, det mest universela. Den tid skulle komma, eller, rättare sagdt, den hade kommit, då universitetsprofessorn och handtvärkaren förenade sina händer för att med tillhjälp af denna bildning sträfva efter ett och samma mål, endragt och broderlighet. —

Talaren gjorde ett kort uppehåll för att fukta sina läppar. Han hade talat på det hela taget tydligt och långsamt. Enligt sitt vanliga sätt lät han visserligen några ord då och då framkomma raskare, men öfver hufvud taget nästan sög han på hvart och ett af dem, innan han släppte det. Auditoriet hade hört honom med spänd uppmärksamhet.

Han fortsatte:

Bildningen vore främmande för hvarje bakslughet, hvarje förtal. Det låge i dess väsen, att den trädde fram som en riddersman med öppet visir, med fullgiltiga vapen och sökte i ärlig strid fälla sin motståndare. Därför flydde också den grönögda afunden, det smilande kryperiet, det hviskande förtalet från dess valplats, ty de visste, att striden föres med sannings och ljusets vapen och alltid bringar seger åt dess vapens bärare. Bildningen läte icke smutsa sig af denna orena skara, utan hölle sin hvita mantel obefläckad. Den stridde aldrig för att beröfva personer deras heder och ära, den begagnade icke pöbel.

språk, den sökte icke sitt stöd i insinuationer; den vore öppen och klar som himmelens fäste.

Bildningen renade hjärtat. De onda känslor och tankar, som funnes däri, flydde för den likasom dimman för solljuset. Endast det skära, det ädla finge plats i själen, när bildningen gjorde sitt triumferande intåg i dess innersta. Och äfven karaktären erhöle däraf styrka och fasthet, så att den veke undan hvarken för ondskans våld eller svekets öfvertalningsförmåga.

Bildningen hade sitt ändamål i sig själf. Den sträfvade icke efter höga platser i samhället, efter titlar och band, efter nåd och furstegunst. Den eftersträfvade blott sig själf, enär den visste sig vara det högsta, det ädlaste af alt jordiskt. Och under denna sin sträfvan blefve den dock aldrig själfvisk. Med öfverflödande vänlighet, med hjärtevinnande godhet mottoge den alla, som sträfvade efter att ega den. Den hade inga hårda ord, inga förolämpningar, inga sårande tillmälen mot dem som vilja träda in i dess helgedom. Med mildhet rättade den fel, med öfverseende bemötte den alla, som brutit mot dess lagar, med uppmuntrande ord stödde och ledde den de kraftlösa, de vilsekomna. Likasom en fågel församlar sina ungar under sina vingars skydd, så sammanhåller och bevarar bildningen sina dyrkare, att icke en af den må förkommas eller förloras.

I vårt älskade fosterland bygdes nu tempel åt denna bildning, palatser, värdiga antikens storhetstid. Men detta visade, huru högt vi skattade den, huru vi

med vårt blod ville försvara den, huru den trängt in i det nationela medvetandet såsom en makt, hvilken seklers mörker icke skulle kunna fördunkla eller underkufva. Därför ville också talaren avsluta sitt föredrag med ett tack till det land, som värnade den ädla, den sanna bildningen, och påminna om den anonyme författarens välönskan, hvilken för nära tre år sedan vid universitetets invigning sjöng:

»Må därför forntid sig med framtid ena
Om tankens skatter, vetenskapens id,
Att du må blomstra städs i ostörd frid
I ljusets strålar, helgande och rena!
Må om de unges stam du taga vård
Och dem det rätta, sanna, sköna lära
Och tolka framtids hopp och forntids ära,
Du nya lärdomshem vid tempelgård!» —

Under den senare delen af talet hade Elf rest sig upp. Han var mycket blek och skulle helt säkert vid slutet af talet, då bifallsstormen från de fullsatta bänkarne bröt lös, hafva väcklat tillbaka och möjligen fallit, om icke en pelare, hvori han fattade tag, gifvit honom stöd. Han upptog hatten, som glidit ur han hand, och raglade nästan som en drucken mot utgången. Men plötsligt fattade en stark hand honom i armen. Det var docenten Lilje, som med en blick af deltagande vänlighet förde honom nedför trappan, genom vestibulen och ut i det fria.

Efter en stund hade han åter hämtat sig så mycket, att han kunde uppfatta hvad hopen omkring honom sorlade.

»Hviket utmärkt föredrag!» utropade en äldre dam och hviftade med sin entouscas. »Han som har sådana ädla tänkesätt måste snart blifva professor».

»Jag kan icke tänka mig någon mera kompetent till den genom Knifvings afsked ledigblifna professionen än han», tillade en äldre man, som tydligen var universitetslärare.

»Sådan sublim uppfattning af bildningen!»

»Och sådan vältalighet sedan!»

På sådant sätt ljödo till höger och venster om Elf uttryck af beundran och hänförelse. Hans steg hade nu blifvit fasta; han tog afsked af Lilje, i det att han sade, att han hade mycket att göra i ordning i och för sin afresa dagen därpå, och gick hem. —

Samma kväll hade Elf sin enkla afskedsfest för det sällskap, hvori han hade tillbringat sina angenämaste stunder under sin vistelse i universitetsstaden. Han hade arrangerat den på »Gästis» i ett enskildt rum innanför stora matsalen, på det att de skulle vara ostörda, och bjudit sina gäster så tidigt, att han skulle kunna lämna laget, innan aftonen framskridit altför långt. När han kom, var bordet redan dukadt, men ingen af gästerna hade ankommit. Små violbuketter lägo vid hvarje kuvert, och midt på bordet höjde sig en uppsats med vårförstlingar och liljekonvaljer. Alt var ordnad i hans smak: gladt och enkelt.

En halftimme efter hans ankomst voro gästerna samlade. Där funnos den från grannstaden inreste, ädle och vänfaste Nore Burling, den trohjärtade von Manér, den kvicke Hjalte Ulf, hans broder, den rikt

begåfvade Eiríkr Ulf, den världsvane Alderstein, den lekande, lifsglade Dueron, där funnos flere med dem, af hvilka Elf rönt allsköns vänlighet. Supén serverades under en tystnad, ovanlig i detta lag, där glada infall annars hörde till ordningen för dagen, men när supén i det närmaste var slut, fattade Elf sitt glas, reste sig upp och sade:

»Vänner!

Det är nu helt säkert sista gången, som vi träffas i fulltaligt samladt lag. Det är därför jag nu vill säga några ord, riktade till Eder alla.

Det är ett tack för all den tid, jag varit i edert sällskap, ett »tack för god vakt!» som jag af fullaste hjärta uttalar. —

När man i världen mötes af afund och hat, är det nära att man förlorar tron på det bättre hos människan. När man ofta nog finner en bitter, maskäten kärna inom ett lockande skal, kan man frestas att tro, att detta är regeln. Ingenting är svårare att rena och återuppressa än sviken tro på människor.

Att jag icke blifvit människohatare är eder förtjänst. I hafven varit denna det ondas motvigt, som lärt mig, att det finnes någonting i sig godt och ädelt, någonting att trygga sig till och lita på, någonting, som lefver trots tidens växlingar och skilda kynnen.

Därför: min varma tack! —

Jag ber att till detta foga några ord.

Sträfven icke efter att blifva någonting annat än hvad i själfve redan ären, ingenting lägre och ingenting högre. I skolen utvecklas, men icke förändra

edert väsen, ty I hafven redan i Eder själfva den rätta stommen och grunden.

Söken därför icke denna »bildning», som dvaljes kring Eder i skiftande gestalt, utan tagen den blott såsom en yttre påklädnad, hvilken låter edert hjärta och eder karaktär vara såsom förr: ädelt och fast.

Jag tackar Eder för denna tid, för mångt och mycket!

Tack och farväl!» —

Sedan kaffet var drucket, steg Elf upp och bad om ursäkt, att han, värden, måste bryta laget, ehuru ännu icke kvällen var framskriden. Han bad de andra stanna kvar och icke fästa sig vid att han aflägsnade sig. Tillredelserna till resan toge hans tid i anspråk.

Han ville gå ensam.

7.

Han gick långsamt framåt genom den smala bok-alleen, som utgjorde likasom ett rämärke emellan åker-renarne och staden. Våren var så långt framskriden, att man knappast kunde tala om någon skymning. Det låg en vårstämning öfver det hela, hvilken med-förde en känsla af förhoppningsfull glädje. Knoppande träd stodo på båda sidor om den väg, där han gick fram, en varm vindfläkt strök då och då fram emot honom, och med ett klart, guldgult skimmer, som li-kasom silades fram genom några lätta moln, föll sol-ljuset ned öfver de vida, bördiga ängarna, där några mörka pildungar och spridda stugor aftecknade sig mot den ljusa bakgrunden.

Den ensamme vandraren tycktes icke passa för denna glada tafra. Hans bleka ansigtsfärg, drömman-de blickar och ett bittert drag kring munnen utgjorde en kontrast mot denna natur, som rik och bördig tycktes leende njuta af den komna våren. Hans lång-samma gång och allvarliga min antydde, att en allt annat än glad tanke arbetade inom honom.

Med raskare steg svängde han af åt allén, som förde tillbaka till staden, men när han kom till stentrappan, som ledde nedåt den sista sluttningen, vände han sig om för att kasta ännu en blick på landskapet. Han aftog sin hatt, och en bred, öppen panna lyste fram under det kortklippta håret. När han en stund betraktat de vida, bördiga ängarne, vände han sig om och fortsatte sin väg.

Man kunde icke säga, att universitetsstaden var vacker. Belägen på en, snart sagdt, öfverskådlig slätt, där en liten å ringlade sig fram mellan videbuskar och pilträd, erbjöd den med sina till största delen låga och oansenliga byggnader en helt vanlig bild af en medelstor småstad. Här och där höjde sig vid den gatan, där den ensamme vandraren skyndade fram, ett nybyggt stenhus, men de mörka, smala gränderna, som esomoftast läto sina gamla, låga kojor tränga sig fram mellan nybyggnaderna, antydde tydligt nog, att här var mycket att göra med afseende på gatureglering och försköning.

Vid slutet af gatan vidgades utsigten. En stor promenadplats med hundraåriga kastanjer, breda gångar och väldiga löfhvalf inbjöd till hvila, och bredvid den reste sig den ärevördiga dōmen, gångna seklers arbete och kommande seklers stolthet. Vandraren satte sig på en bänk, som vette ditåt, och syntes försjunken i drömerier.

Ännu spridde den dalande solen öfver kyrkan ett skimmer, som gjorde dess skönhet ännu mera slående.

Rundbågsfriserna, stenornamenterna och pelarraderna kring tornen glänste, som voro de af marmor, och öfver skiffertaket flödade en ström af strålar, som, mer och mer försvagade, likasom under lek drogo sig nedåt taklisten och portalen, där de försvunno mellan groteskt bildade, uråldriga människohufvuden och djurstalter. Öfver tornspiran drog det ena molnet efter det andra; än glänste det gyllene korset på dess spets i full belysning, än låg det en skugga däröfver.

Från Promenadens dunkla gångar hördes ljudet af röster och skratt. Förbi den ensamme drömmaren drogo skaror af studenter, som diskuterade dagens frågor och berättade tentamenshistorier, men han själf tycktes icke fästa sig därvid, utan lät sina blickar glida bort öfver de promenerande till kyrkan, hvars betraktande sysselsatte honom helt och hållet. Ingen tilltalade honom, och själf gjorde han icke en min af att söka sällskap.

Helt säkert skulle han hafva suttit där ganska länge, om icke klockan slagit. De första slagen hörde han tydligen icke, men så småningom väcktes han ur sina drömmar och steg upp. Med långsamma steg gick han snedt öfver promenadplatsen förbi Samfundet, studentkårens gemensamma samlingslokal, en väldig tegelstensbyggnad, och vek därefter af åt venster.

Kommen till en väldig lind, som doftade af vår och friskhet, stödde han sig mot dess stam och såg framåt. Det nya universitetshuset mötte hans blick, och ett bittert leende bredde sig öfver hans drag. Många, många gånger förut hade han sett det nya

palatset, som var helgadt åt bildningen och vetenskapen, men så dystert som denna afton hade det aldrig förefallit honom. Solen hade gått ned och mörka skuggor smugit sig in mellan de väldiga pelarne vid ingången, de symboliska bilderna af de fyra fakulteterna, takets sfinxer och statyer. Det stod som en hotande, mörk massa bland vårens rika fågling.

Det bittra leendet låg ännu kvar på den unge mannens läppar. Det var icke svårt att tyda hvad som låg däri. Han såg nu ett »bildningens» tempel, denna bildning, som kände otaliga fakta, men lämnade hjärtat kallt och karaktären utan spänstighet. I sitt inre gjorde han en jämförelse mellan det gamla Hel- las skuggiga trädgårdar, där läraren-filosofen gick bland sina lärjungar och tydde världens gåtor. Huru allmänt mänsklig, huru värlig och djup var icke denna bildning mot nutidens! I dessa lunder hade ej blott det abstrakta *vetandet* en plats, där förde *Sokrates själfkänedomens* och *Plato dygdens* talan, där *lefdes* den bildning, som här fick uttryck endast i *ord*.

Han tänkte på den höst för snart tre år tillbaka, då han hade kommit hit ner. Då invigdes det nya universitetshuset, och då hade han sammanfattat alla sina välönskningar i en dikt, som utgjorde ett uttryck för den öfversvallande, trohjärtade glädje han kände öfver att bildningen fått ett värdigt hem sig upprest. Det låg ett bittert hån i hans stämma, när han tyst uppläste:

»Må, när de komma, dessa nya slägten
Med klara ögon och med rosig kind,

De djupa dunklen fly för tankens vind
 Och solen stråla re'n i morgonväkten!
 Må ock, när så de lända fritt och gladt
 Att söka tolka lifvets gåtor många,
 Ej lusten kväfväs mellan murar trånga,
 Ej viljan famla tvekande och matt!»

Från Samfundet kom nu en skara glada studenter, som bröto nattens tystnad. Ordnande sig i leder, innan de gingo in i Promenadens alléer, tågade de arm i arm framåt, och snart uppstämde de en sång till fosterlandets ära. Än brusade den fram som ett stridsrop ur Marseljäsen, än som en åkallan ur en gammal salm. Från flere håll framskymtade hvita mössor, som sällade sig till sångarne, och fulltonig och stark ljud sången från friska ynglingaläppar. Sedan den var sjungen, inträdde en paus, men denna afbröts snart af en sång om ungdomslust och ungdomskärlek, hvilken i sin ordning efterträddes af en dryckessång. På detta sätt drog tåget fram under de väldiga kastanjerna: än klingade jublande höga toner, än vemdiga djupa, än sjöngs om fosterlandets ära, än om hoppets och kärlekens tjusning, tills den sista sången alt mer dog bort, medan sångarskaran tågade ned mot den yttre Promenaden.

Den tyste åhöraren framför universitetet lämnade sin plats under linden och begaf sig hemåt. Alt var lugnt på gatorna, och utan att möta någon nådde han sin bostad, som låg i en af stadens utkanter, där hvarje hus hade sin trädgård och det hela bar en landtlig

prägel. Han gick in i ett af dem och stannade framför en dörr på nedre botten, där det stod på ett visitkort: *Filosofie Doktor John Elf*. Han öppnade, steg in och tände ljus. Han var tydligen hemma hos sig själf.

Hans ansigte hade fått en frisk färg genom promenaden. Han rätade upp sig. Aldrig förr hade han känt sig så frisk, så stark. Han insåg nu, att han genomgått en kris, som återgifvit honom hans förra friskhet.

Han var icke mera den öfveransträngde, unge mannen, som tyst och förekommande gick undan för hvar och en, som fordrade det af honom.

Han kände nu världen bättre. Han hade lärt sig att skilja skalet från kärnan.

Lärdomen hade varit bitter, så bitter, att den skulle kunnat krossa honom.

Men han hade också lärt sig en annan sak, som höll honom uppe.

Han visste, att det af nedtrampade vasstrån kunde blifva pennor.

Han genomsådade, huru falsk, huru murken denna bildning var, och han kände sig hafva att kämpa för ett mål, djupt och omfattande, högt och frigörande.

Väl förstod han, att han, nu såsom förut, skulle mötas af hat och ränker, men nu kände han sig i stånd att offra *alt* för att försvara hvad han ansåg sant och rätt.

Med öppen panna skulle han möta sina fiender.
Med lifvets verkliga kärna till mål, med pennan till
vapen och framtiden till domare skulle han icke rädas
för något.

Bokvisdomen var kastad åt sidan. Lifvèt hade
börjat.

Med öppen barm skulle han göra sin tjänst.
Med lifvet värdigt kunnat till mig komma till
vapen och framman till domars skulle han inte gå
för något.

Börshandlaren var kastad åt sidan. I värdet hade
han varit en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.

Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.

Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.

Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.

Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.

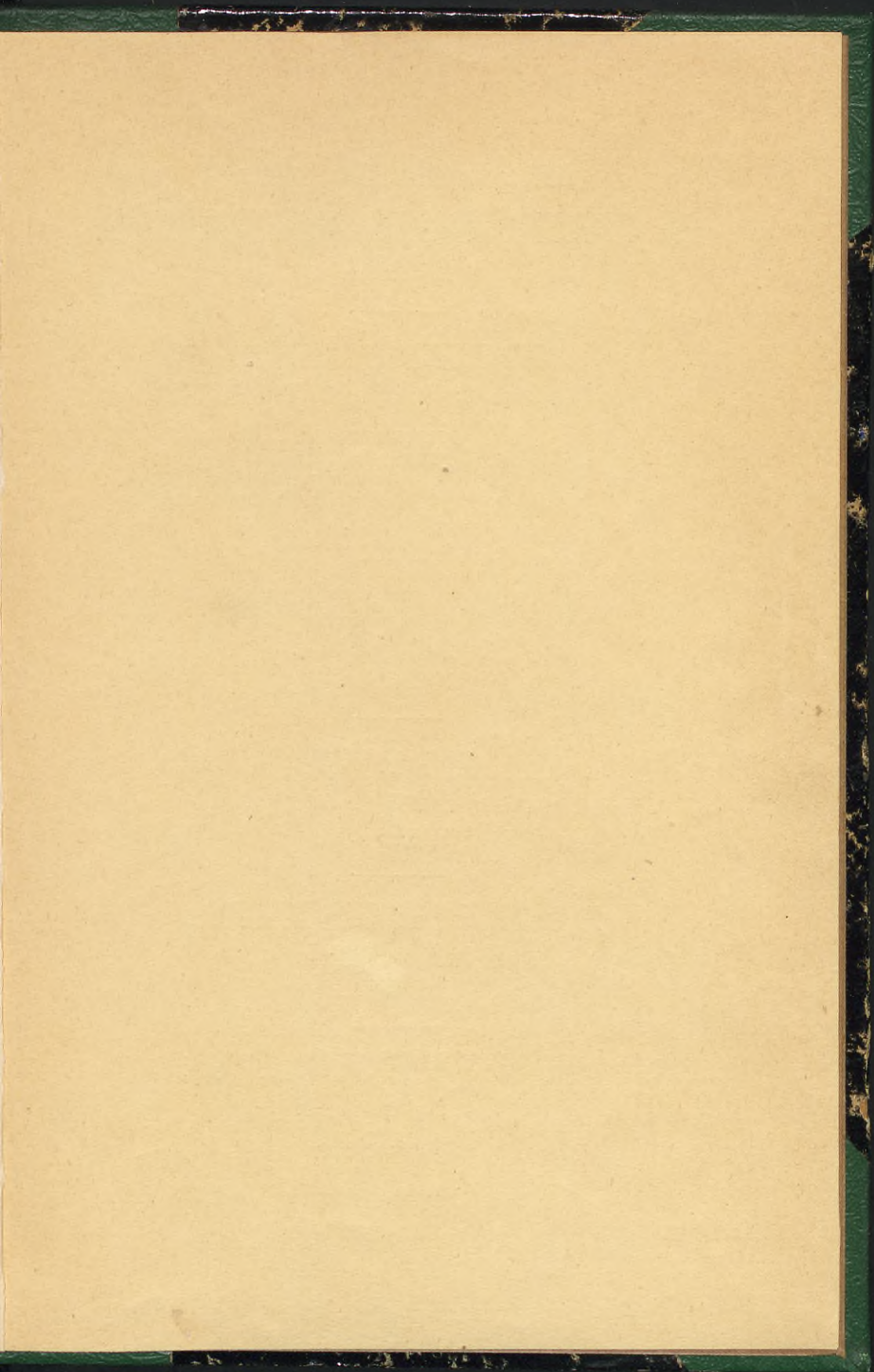
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.

Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.

Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.

Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.

Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.
Han var en gång en gång. Han var en gång en gång.

Arbeten af **Christer Swahn**:
EN SJELFMÖRDARES ANTECKNINGAR.

Pris 2 kr.

DIKTER.
Häftad kr. 2: 50, inbunden kr. 3: 75.

EN HOSPITALSHISTORIA.

Pris 2 kr.

FYRA DIKTER.

(1874—1875).

Pris 2 kr.

ORD.

En samling utkast.

Pris kr. 1: 75.

SANNINGSKÄR.

Uppfostrare tillegnad.

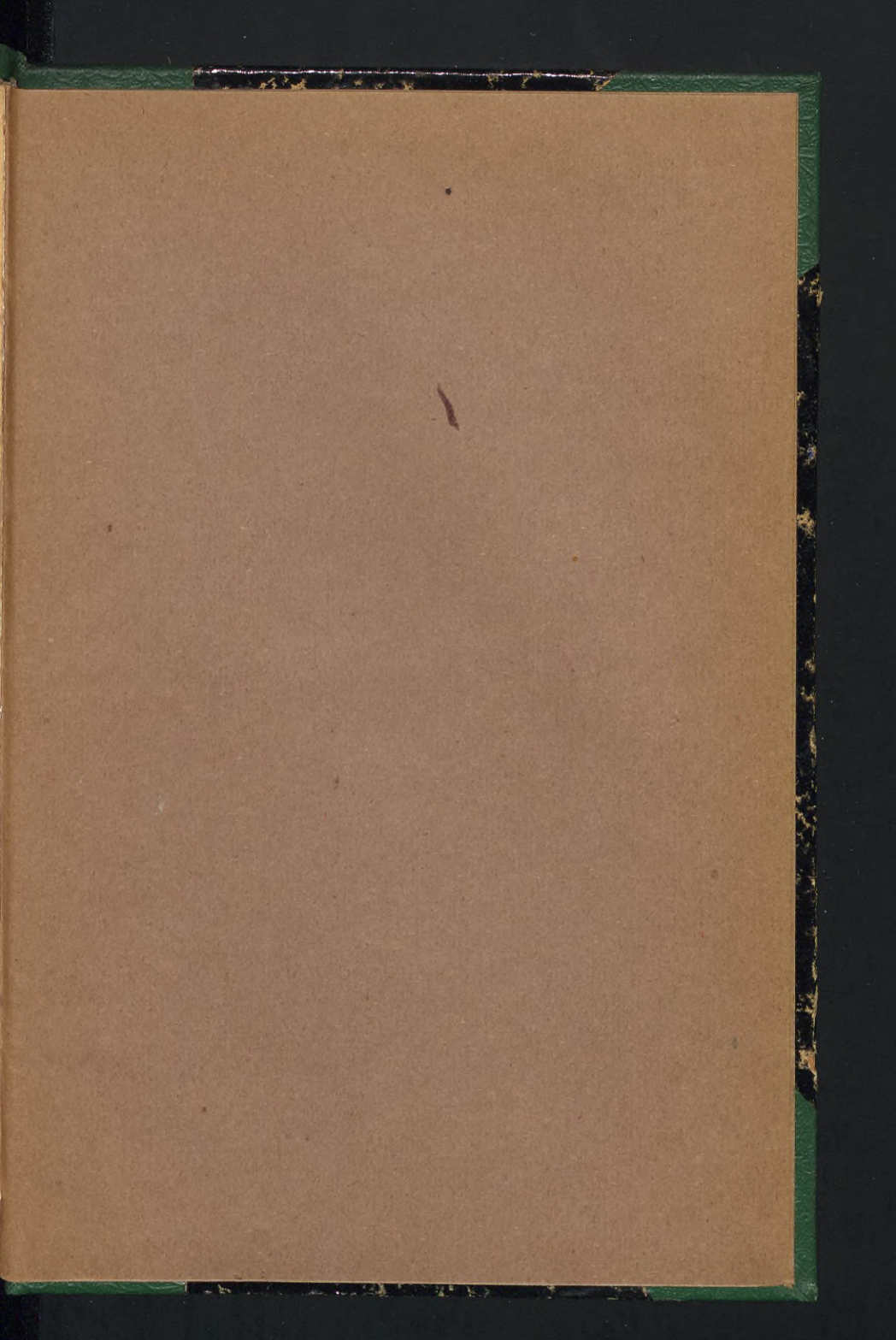
Pris 1 kr.

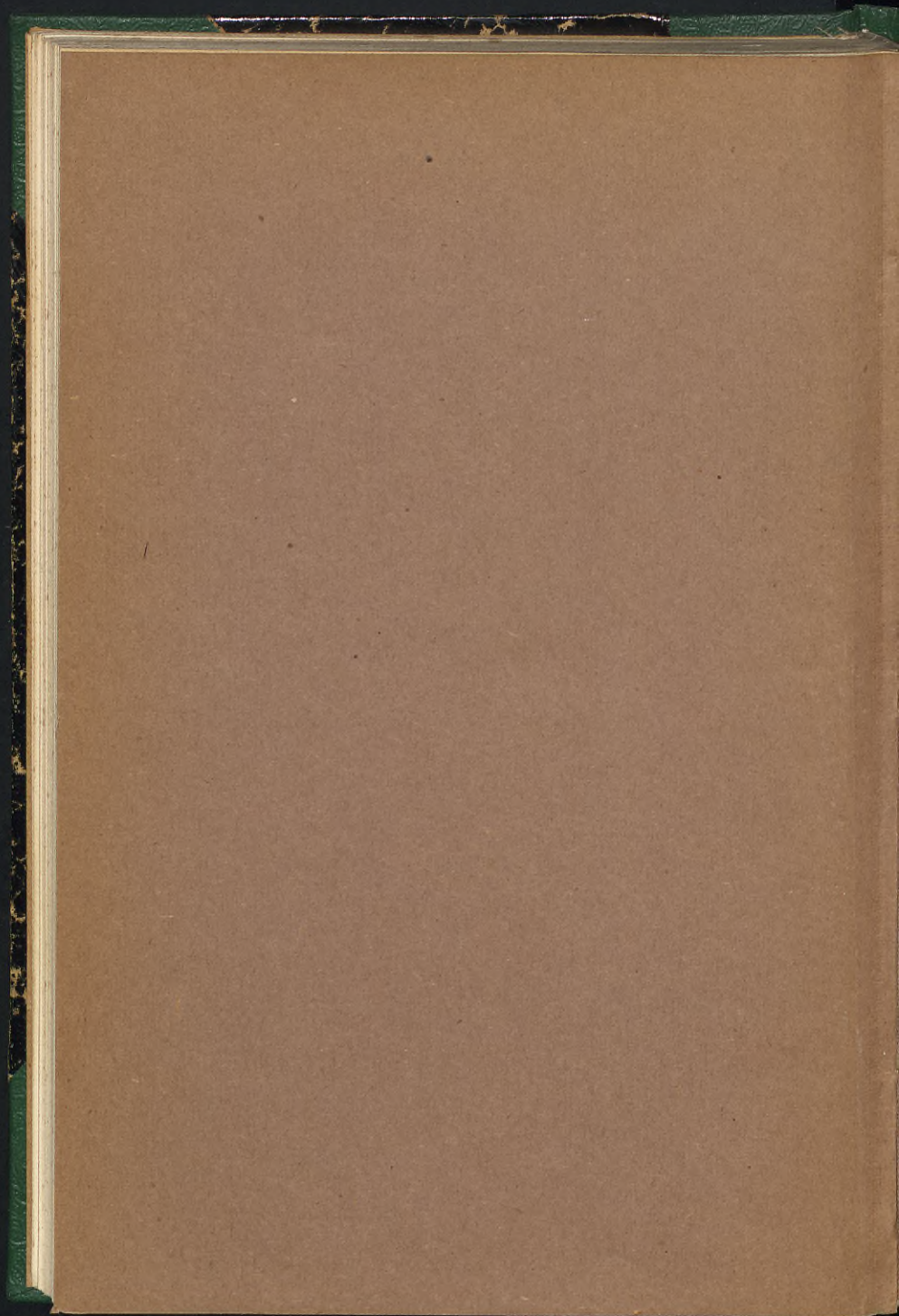
ANTIKRIST.

Skådespel.

Pris kr. 1: 50.

6000207807

Göteborgs universitetsbibliotek

